

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ IR MENŲ MOKSLŲ
FAKULTETAS
EUROPOS INSTITUTAS**

Raminta Daujotaitė

**LYGINAMOJI LIETUVOS
INVESTICINIO KLIMATO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof.dr. Leonas Žitkus

Kaunas, 2015

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETO
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ IR MENŲ MOKSLŲ
FAKULTETAS
EUROPOS INSTITUTAS**

TVIRTINU

Katedros vedėjas

LIETUVOS INVESTICINIO KLIMATO LYGINAMOJI ANALIZĖ

Europos integracijos studijų magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N12003

Recenzentas

(parašas)

doc.dr. R.Daugėlienė

2015

Vadovas

(parašas)

prof.dr. L.Žitkus

2015

Atliko:

(parašas)

SMEU – 3/5

R.Daujotaitė

El. paštas: ramvert1@gmail.com

2015

Kaunas, 2015

**PATVIRTINIMAS APIE PARENGTO BAIGIAMOJO
DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

Patvirtinu, kad parengtas magistro baigiamasis darbas

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir nebuvo kaip visuma pateiktas jokiame dėstomajam dalykui atsiskaityti šiame ar ankstesniuose semestruose;
- nebuvo pateiktas atsiskaityti šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje Lietuvos aukštojoje mokykloje;
- turi visas į baigiamojo darbo literatūros sąrašą įtrauktą informacijos šaltinių nuorodas.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)(data)

Daujotaitė, R. Comparative Analysis of Lithuania's Investment Climate: Master's Work in European Integration Studies / supervisor prof. dr. L. Žitkus; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities Institute of Europe Kaunas University of Technology. – Kaunas, 2015. – 65p.

SUMMARY

World globalization influenced an international communication, made competition more intensive, left no barriers to free movement of capital and raised the importance of FDI. Before entering new markets the analysis of indicators characterising countries should be made to find out which of them investment climate are the most attractive and more suitable for investors.

Lithuania's investment climate is the object of work. The purpose of the work is to determine the attractiveness of Lithuania's investment climate and to give recommendations to improve it. The purpose of the work is detailed in tasks determining its following structure: firstly, a concept of investment climate is defined, secondly, the indicators of market attractiveness is determined and finally, a comparative research of indicators determining the investment climate of Lithuania and chosen regional countries - Latvia, Estonia, Poland is made. Methodology of the work, which has helped to solve the above mentioned tasks, consists of the following methods: analysis of scientific literature, internet sources, statistical data and comparative analysis.

According to the results of the research a first hypothesis which claimed that Lithuania's market is attractive to foreign investors, can be partly confirmed. Lithuania stands at the second position than Estonia which is a number one among analysed countries and can also be called attractive because in many aspects is at similar or sometimes even better position than Estonia. Another hypothesis is partly denied, because despite small market size other indicators are more influencing. This statement is confirmed by the fact that even Poland's market is bigger, almost each indicator were at the lowest position as well as its final place.

TURINYS

Įvadas.....	7
1. Investicinio klimato koncepcija	10
1.1 Investicinio klimato ir susijusių sąvokų samprata.....	10
1.2 Investavimo užsienyje motyvai ir rinkų atranka.....	14
1.3 Šalies konkurencingumo įtaka investiciniam klimatui	21
2. Šalies investicinį klimatą vertinantys rodikliai	26
2.1 Šalies investicinį klimatą vertinantys įrankiai	26
2.2 ES teikiama priemonė Europos ir jos šalių narių investiciniam klimatui gerinti	30
3. Lietuvos ir pasirinktų šalių investicinių klimatų analizė	32
3.1 Analizės metodai	32
3.2 TUI tendencijos pasaulyje Europoje ir Lietuvoje.....	33
3.4. Lyginamoji Lietuvos ir Latvijos, Estijos bei Lenkijos investicinį klimatą lemiančių rodiklių analizė.....	35
Išvados	58
Literatūra	62
Priedai	67
1 PRIEDAS.....	68
2 PRIEDAS.....	70
3 PRIEDAS.....	74
4 PRIEDAS.....	79

Paveikslėlių sąrašas:

1 pav. Užsienio rinkos atrankos modeli (Žukauskas, 2005)	19
2 pav. Konkurencingumo lygiai ir jų tarpusavio ryšiai (Trabold, 1995)	22

Lentelių sąrašas:

1 lentelė Ėjimo į užsienio rinkas motyvų grupavimas	15
2 lentelė Investavimo užsienyje motyvai pagal investavimo teorijas	18
3 lentelė Šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai	23
4 lentelė Bendrieji rodikliai	42
5 lentelė Makroekonominiai rodikliai	43
6 lentelė Institucijų rodikliai	44
7 lentelė Infrastruktūros rodikliai	45
8 lentelė Švietimo ir mokymų rodikliai	46
9 lentelė Prekių rinkos efektyvumo rodikliai	47
10 lentelė Finansų rinkos rodikliai	48
11 lentelė Inovacijų rodikliai	49
12 lentelė Tyrimų ir plėtros rodikliai	50
13 lentelė Šalių pasiskirstymas mažėjančia tvarka pagal rinkos rodiklius	52
14 lentelė Verslo sąlygų rodikliai	56
15 lentelė “ <i>Doing business</i> ” rodikliai ir jų skirstymas	68
16 lentelė “ <i>Global Competitiveness Index</i> “ rodikliai ir jų skirstymas	70
17 lentelė Suminis atrinktų investicinio klimato rodiklių sąrašas	74
18 lentelė Rodiklių grupių duomenų pasiskirstymas	79

IVADAS

Pasaulinės globalizacijos procesai paskatino spartų tarptautinių valstybių bendradarbiavimą, suintensyvėjo tarpusavio konkurencija, nebeliko trukdžių ir laisvo kapitalo judėjimui, išaugo tiesioginių užsienio investicijų (TUI) svarba, ypač besivystančių šalių ekonomikoms. TUI – tai ekonominės integracijos į pasaulinę rinką, rodiklis, liudijantis apie šalies plėtrą. Pritraukti užsienio investicijas aktualu dėl kartu ateinančios technologinės pažangos, inovacijų, kuriamų naujų darbo vietų, didesnių galimybių pasaulio rinkoje, todėl svarbu, sukurti kuo patrauklesnį šalies investicinį klimatą.

Ekonominė finansų krizė turėjo didžiulės neigiamos reikšmės viso pasaulio valstybėms, kurios pasekmės jaučiamos iki šiol. Europos Sąjungai ir Eurozonai sunku atsigauti po krizinio periodo dėl sumažėjusių investicijų, kurios skatina augimą, taip kliudomas „Europa 2020“ strategijos, kuria ir siekiama įvairiapusio augimo, įgyvendinimas. Užsienio investuotojai, kaip teigia Europos Komisija, menkai pasitiki Europos rinka dėl nedidelės prekių rinkos paklausos, susiskaidžiusios šalių finansų rinkos, vengia rizikuoti. Bendrą Europos investicinį klimatą lemia visos joje esančios valstybės, todėl siekiant pagerinti visos Europos investicinę situaciją, svarbu kiekvienai šaliai narei savarankiškai vystyti savo nacionalinę investicinę aplinką ir sudaryti kuo palankesnes sąlygas užsienio investitoriams.

Nepaisant krizės pasekmių, tiesioginių užsienio investicijų kiekis Lietuvoje kasmet vis auga. Per paskutinius kelerius metus, kaip teigiama „Invest Lithuania“, Lietuvoje įsikūrė garsios ir žinomos tarptautinės kompanijos (Jungtinės Karalystės “Barclays“ bankas, JAV “Western Union“ ir “Computer Sciences Corporation“, Norvegijos “Mirror Accounting“ ir kt.), teikiančios IT ir kitas paslaugas visai Europos rinkai įvairiomis kalbomis. Čia kuriasi vis daugiau jungtinių paslaugų ir paslaugų trečiosioms šalims centrų, kurių per paskutinius devynerius metus skaičius - didžiausias Baltijos šalyse. Didžiųjų bankų susidomėjimas Lietuva paskutiniaisiais metais taip pat smarkiai išaugo. Keletas iš jų Lietuvoje įkūrė įvairius verslo aptarnavimo padalinius, nuo apmokėjimų apdorojimo iki IT operacijų, o trys didieji Skandinavijos bankai („Danske bankas“, „SEB bankas“ ir „Swedbank“) visai neseniai skelbė savo planus Lietuvoje sukurti ir praplėsti savo paslaugų padalinius. Tai keletas pavyzdžių, leidžiančių manyti, jog Lietuvos rinka yra patraukli. Šį faktą patvirtino ir Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Lietuvai pirmininkaujant Europos Tarybai. Ji akcentavo augančias užsienio investicijas Lietuvoje, kurių skaičius - didžiausias Baltijos šalyse. Vien per 2008-2011 metus Lietuvoje pradėta įgyvendinti apie 130 projektų, kurių kapitalo vertė siekia 10 milijardų litų, sukurta beveik 14 000 darbo vietų. Vienas iš Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybai tikslų buvo pasinaudoti išaugusiu šalies žinomumu, kuris, viltasi, pritrauks užsienio investitorių susidomėjimą ir prisidėsamos prie Lietuvos ateities strateginės vizijos – 2020 m. tapti Šiaurės Europos inovacijų centru, atneš realios ekonominės naudos.

Šiame darbe sprendžiama aktuali problema: *kas lemia šalies investicinio klimato patrauklumą? Kokia yra Lietuvos investicinės aplinkos situacija, palyginti su kitomis to paties regiono valstybėmis? Kuriose srityse Lietuva pirmauja, o kuriose reikalinga didesnė plėtra?*

Lietuvos ir regioninių valstybių investicinio klimato analizė aktuali tiems, kurie siekia daugiau sužinoti, įvertinti jų rinkų sąlygas. Akademiniam sektoriui tai aktualu dėl galimybės teoriniame lygmenyje vertinti statistinę informaciją. Verslo sektoriaus atstovams ši medžiaga aktuali dėl investicinių tikslų įgyvendinimo. Politikos sektoriaus atstovams, daug prisidedantiems prie investicinių sąlygų gerinimo ir kliūčių investicijoms mažinimo – pravartu atsižvelgti į šalies tobulintinus sektorius ir taip prisidėti gerinant Lietuvos investicinę aplinką.

Tyrimo objektas: Lietuvos investicinis klimatas.

Tyrimo dalykas: Lietuvos investicinio klimato patrauklumas (regioninių Europos šalių atžvilgiu).

Tyrimo laukai: Investicinio klimato patrauklumo sąvoka ir rodikliai.

Darbo tikslas: Nustatyti Lietuvos investicinio klimato patrauklumą ir pateikti rekomendacijas jo didinimui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti investicinio klimato patrauklumo koncepciją.
2. Nustatyti rinkos patrauklumo vertinimo rodiklius.
3. Palyginti Lietuvos patrauklumą pasirinktų šalių rinkų atžvilgiu.

Tyrimo metodai:

- mokslinės literatūros analizė,
- internetinių šaltinių analizė,
- statistinių duomenų analizė.
- lyginamoji analizė.

Hipotezės:

1. Lietuvos rinka yra patraukli užsienio investitoriams.
2. Vienas didžiausių Lietuvos investicinio klimato trūkumų yra jos rinkos mažumas.

Laukiami tyrimo rezultatai:

1. Išnagrinėta rinkos patrauklumo koncepsija.
2. Aptarta su rinkos patrauklumu sietinos sąvokos.
3. Nustatyti investicinio klimato patrauklumo vertinimo rodikliai.
4. Pagal nusistatytus rodiklius praktiškai palygintas Lietuvos ir pasirinktų šalių investicinių klimatų patrauklumas ir įrodytas Lietuvos investicinio klimato patrauklumas.

1. INVESTICINIO KLIMATO KONCEPCIJA

Įsivyravusi globalizacija paskatino tarptautinius šalių ryšius, prekybą, bendradarbiavimą tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu. Įvairiapusiško progreso ir ekonominės gerovės siekis būdingas visoms pasaulio šalims – tiek besivystančioms tiek ir išsivysčiusioms. Nacionalinė situacija ir jos padėtis, vaidmuo žemyno bei pasaulio valstybių kontekste vaidina svarbų vaidmenį. Pasiekti norimą ekonominį lygį valstybė dažniausiai negali skirti pakankamai lėšų investicijoms savo šalies viduje, todėl reikalingos lėšos iš užsienio (Garalienė ir Belazarienė, 2001). Kuo situacija šalyje palankesnė, tuo didesnė tikimybė sulaukti investuotojų – tiek užsienio, tiek ir vietinių, lėšų ir taip pakelti valstybės ekonomiką, išspręsti įvairias ekonomines, socialines bei kitas problemas. Norint pritraukti užsienio investuotojus, svarbu sukurti kuo palankesnes sąlygas valstybėje.

Prieš pradėdant kalbėti apie tai, kodėl investuojama užsienyje, kokie motyvai tai lemia, kaip pasirenkamas regionas ir šalis, svarbu aptarti su tuo susijusias sąvokas ir apibrėžti jų vartojimo reikšmes bei įvardyti kurios iš jų bus laikomasi darbe. Remiantis moksliniais šaltiniais, šiame skyriuje nagrinėjama investicinio klimato koncepcija, su ja susijusios sąvokos bei įvardijama kuomet investicinė šalies aplinka yra gera (patraukli), o kada atstumianti (nepatraukli). Tokiu būdu įvykdomas pirmasis darbo uždavinys. Patrauklaus investicinio klimato formavimas turėtų būti prioritetas klausimas, sprendžiant regionines problemas Lietuvoje. Nuo jo, daugiau nei nuo kitų veiksnių, priklauso šalies ekonominė padėtis.

1.1 Investicinio klimato ir susijusių sąvokų samprata

Mokslinėje literatūroje, investicijų tema rašoma gana daug ir aptariami įvairūs su jomis susiję aspektai. Investicijų, ir su jomis susijusių sąvokų, tokių kaip investavimas, investuotojas, investicinis patrauklumas, investicinis klimatas sampratas ir jų apibrėžimus pateikia Lietuvos ir užsienio mokslininkai (Vaitkevičiūtė, 1999; Gežutienė ir Sūdžius, 2010; Martinkutė, 2006; Bodie ir kt. 2013), viešosios institucijos („LR Investicijų Įstatymas“) bei įvairūs moksliniai internetiniai šaltiniai - nuo specializuotų žodynų („Investorwords“, „Investopedia“), pasaulyje veikiančių įmonių („Stone House Capital“) iki pasaulinių institucijų („World Bank Investment Evaluation Group“, „Governance and Social Development Resource Centre“).

Žodis „investicija“ kilęs iš lotynų kalbos (*lot. investio – aprenġiu*), vėliau patekęs į anglų kalbą (*angl. investments*) ir reiškia ilgalaikius kapitalo įdėjimus į ūkio šakas arba skirtos vertybiniais popieriais pirkti, siekiant pelno (Vaitkevičiūtė, 1999). Tai turimų išteklių skyrimas norint ateityje įgyti papildomos išteklių grąžos (Bodie ir kt., 2013). Remiantis *Lietuvos Respublikos Investicijų Įstatymu* (1999), „**investicijos** – tai piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir

finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą“. **Investavimas** čia įvardijamas kaip veiksmai, nustatytais būdais atliekami investuotojo, kuriais jis įgyja nuosavybės teisę arba kreditoriaus reikalavimo teisę į investavimo objektą arba teisę šį objektą valdyti ir naudoti. **Investuotojas** – tai asmuo, skiriantis pinigų investiciniams produktams, tikėdamasis finansinės grąžos. Juo gali būti individualus asmuo, vyriausybė, fondas arba įmonė (Investorwords). Pagrindinis investuotojo tikslas yra įgyti maksimalios naudos patiriant kuo minimalesnę riziką.

Tarptautinis verslas¹ pasižymi įvairiomis formomis. Iš jų pagrindinėmis laikomos tarptautinė prekyba ir tiesioginės užsienio investicijos (TUI) (angl. Foreign Direct Investments, FDI). Pastarosios – tai vienas iš tarptautinio verslo plėtros būdų (Melnikas, 2008) ir viena iš klasikinių internacionalizacijos² formų (kita – eksportas).

Investavimas užsienio šalyse būna dviejų pagrindinių tipų – *tiesioginis* ir *netiesioginis*. *Netiesioginis investavimas* – dažniausiai užsienio kompanijų ar valstybių institucijų vertybinių popierių įsigijimas (Pessoa, 2008). *Tiesioginis investavimas* susijęs su konkrečių įmonių užsienio šalyse steigimu, esamų įmonių išplėtimu ir ūkine veikla tose šalyse, taip pat kompanijų, kompanijų vertybinių popierių kontrolinio paketo įsigijimas. Toks investavimas dažniausiai susijęs ne tik su piniginiu kapitalo perkėlimu į užsienio šalį, bet ir su technologijų, kvalifikacijos ir kai kurių kitų išteklių (pavyzdžiui, darbo jėgos) eksportu (Pessoa, 2008).

Tarptautinės užsienio investicijos arba **TUI** - tai esminis pasaulinės rinkos integracijos komponentas. Šią sąvoką internetinis Finansų terminų žodynas „Investopedia“ apibūdina kaip investicijas tarp šalių, kuomet kitoje valstybėje siekiama sukurti ilgai trukšiančią naudą, kurią užsienio įmonė gali gauti iš svečioje šalyje veikiančios įmonės. TUI apima ne tik susijungimus ir perėmimus (įsigyjimus), vadinamus *rudojo lauko investicijomis* (angl. brownfield investments) (kuomet esama įmonė pertvarkoma, renovuojama), bet ir naujas, vadinamąsias *plyno lauko investicijas* (angl. greenfield investments) (kuomet įmonė kuriama nuo nulio – statomos įmonės, gamyklos ir pan.), o taip pat ir reinvestuotus uždarbius ir paskolas bei panašius kapitalo perkėlimus tarp bendrovės ir dukterinių įmonių. Minėtos rudojo ir plyno

¹**Tarptautinis verslas**- tai prekių ir paslaugų mainai įvairiose šalyse, tarp individualių asmenų ir verslo įmonių. Šaltinis : Verslo terminų žodynas „BusinessDictionary.com“ [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessdictionary.com/definition/international-business.html>>.

²**Internacionalizacija** komercine prasme suprantama kaip įmonių augimo tendencija, kai veikla vykdoma už nacionalinės sienos ribų. Šaltinis: Verslo terminų žodynas „BusinessDictionary.com“ [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessdictionary.com/definition/internationalization.html>>.

lauko investicijos laikomos TUI strategijomis. TUI taip pat dar yra klasifikuojamos į horizontaliąsias ir vertikaliąsias. Įmonės investicijos į tokios pat srities įmonę užsienyje, priskiriamos horizontaliosiomis TUI, o kai investuojama į kitą sritį – vertikaliosiomis.

Investicinio klimato sąvoka moksliniuose šaltiniuose (Dollar et al., 2005; World Bank, 2005; Governance and Social Development Resource Centre (GSDRC), 2012) apibūdinama panašiai - tai tam tikrai vietai būdinga **veiksnių visuma**, formuojanti įmonėms galimybes ir iniciatyvas efektyviai investuoti, plėsti veiklą, kurti naujas darbo vietas beivystyti augimą. Minėtieji galimi veiksniai – tai kainos, rizikos ar ekonomikos konkurencijos jėgos, kurios veikdamos kartu daro įtaką ir įmonėms (GSDRC, 2010). Stiprų valstybės klimatą lemia valstybės valdžios taikomų ir galiojančių tam tikrų politikų visuma.

„Pasaulio banko grupei“ priklausanti „Investicijų vertinimo grupė“ (angl. „Investment Evaluation Group“, IEG), apibrėždama šį terminą, jį sukonkretina minėdama politinius, teisinius ir institucinius **reguliavimus**, palaikančius rinkų funkcionavimą bei sandėrių kainų ir rizikos lygį pradedant, vystant ir uždarant verslą. Finansinių terminų žodynas „Investorwords“, investicinį klimatą apibūdina kaip viešojo ir institucinio investavimo vyraujančią **požiūrį ir bendrą nuotaiką**, daugiausiai priklausančią nuo dabartinės ir numatomos ekonominės situacijos, kurią taip pat formuoja politiniai ir socialiniai veiksniai. Jei požiūris į šalies investicinį klimatą yra teigiamas, tuomet šis įvardijamas kaip „optimistinis“, o jei neigiamas – „nepalankus“. Kita vertus, investicinis klimatas susideda iš vietai būdingų specifinių veiksnių (stimulų ir galimybių), lemiančių investitoriaus pasirinkimą rizikuoti ar atsisakyti skirti lėšas konkrečiam projektui.

Remiantis „Investopedia“, Kanados investavimo mokymui skirtame tinklapyje pateikiamu žodynu, *investicinis klimatas* yra šalies ekonominės ir finansinės **sąlygos**, lemiančios individualių asmenų ar verslo įmonių pasirinkimą įdėti savas lėšas į tam tikroje vietoje vykdomą verslą. Šiame šaltinyje valstybės investicinį klimatą lemiančių sąlygų vardijama daugiau: skurdas, nusikalstamumas, infrastruktūra, darbo jėga, nacionalinis saugumas, politinis (ne)stabilumas, valdžios patikimumas, mokesčiai, teisinis reguliavimas, nuosavybės teisės, valdžios reguliavimas, valdžios skaidrumas bei valdžios atsakingumas.

Profesionalias asmenines verslo vadybos konsultacijas teikianti ir „Standard Bank Group“ narė, Pietų Afrikos regionui atstovaujanti įmonė „Stone House Capital“ šį reiškinį įvardija dviem giminingais terminais – *investiciniu* arba *verslo klimatu* - kurie yra **bendrasis fonas**, lemiantis investicinius sprendimus, nepriklausomai nuo to, kur bus investuojama – į kapitalo, pinigų rinkas, vertybinius popierius, obligacijas, akcijas. Tai **bendra atmosfera**, kuriai įtaką daro ekonominiai, politiniai, teisiniai ir socialiniai veiksniai, tiesiogiai ar netiesiogiai lemiantys investicijų judėjimą.

Su *investicinio klimato* sąvoka sietini ir kiti terminai – *investicinė aplinka*, *verslo klimatas* ir *investicinis patrauklumas*. *Investicinio klimato* ir *verslo aplinkos* terminų reikšmė skiriasi – verslo aplinka yra sudedamoji investicinio klimato aplinkos sudedamoji dalis ir darantis jai didelę įtaką.

Pagrindinis investavimo terminų žodynas *Investorwords verslo aplinką* apibūdina kaip visų, tiek išorinių tiek vidinių **veiksnių, visumą**, kuri daro įtaką verslo funkcionavimui. Vidiniai veiksniai – tai įmonės produktai ir paslaugos, darbuotojai, lėšos ir rinkodara, o išoriniais veiksniais laikomi - konkurentai, akcininkai, pirkėjai ir ekonominės sąlygos. Trumpai tariant, *verslo aplinka*, pasak šio šaltinio, yra bendra ekonominė situacija, kurioje investuojama.

Finansinių terminų žodyne *Investopedia*, *verslo aplinkos* sąvokos definicija nepateikiama, tačiau nurodomas *makro aplinkos* koncepcijos aiškinimas. Ji apibūdinama labiau kaip bendrai ekonomikoje, nei konkrečiame sektoriuje ar regione, egzistuojančių sąlygų visuma. Makroaplinka bendrai apima grynojo vidaus produkto, infliacijos, įdarbinimo, išlaidų bei monetarinės ir fiskalinės politikų, tendencijas. Makro aplinka glaudžiai siejama su bendra verslo veikla.

Oficialus Verslo administravimo studijų tinklapis “Master of Business Administration Official“, *verslo aplinką* išskiria į du komponentus – ne tik į *makro aplinką arba išorinę aplinką*, bet taip pat ir į *mikro aplinką, arba vidinę aplinką*. Remiantis juo, verslo organizacija negali egzistuoti vakuume. Kad ši veiktų, reikalingi įvairūs veiksniai, tokie kaip žmonės, gamtiniai išteklių, vieta ir daugybė kitų dalykų, kurie ir vadinami *verslo aplinka*. *Mikro aplinką* sudaro tiekėjai (įskaitant akcininkus, bankus ir kitas panašias organizacijas), konkurentai, rinkodaros tarpininkai, klientai (privatūs asmenys, pramonės, vyriausybės bei kitos institucijos), darbuotojai ir plačioji visuomenė. *Makro aplinka* sudaryta iš organizacijos išorėje veikiančių ekonominių, demokratinių, gamtinių, kultūrinių ir politinių jėgų ir iš institucijų, kurios potencialiai gali veikti organizacijos veiklą. Ši verslo aplinka skirstoma į ekonominę, politinę ir valdžios sistemos, sociokultūrinę ir tarptautinę aplinkas, remiantis minėtomis organizaciją veikiančiomis jėgomis.

Visi anksčiau minėti veiksniai kuria šalies, o tuo pačiu ir rinkos patrauklumo užsienio investitoriams, lygį. Kuo šių faktorių padėtis geresnė ir kuo palankių faktorių daugiau - tuo šalies rinka, investicinis klimatas patrauklesnis.

Investicinio patrauklumo terminas, apskritai (nepriklausomai nuo to, ar tai regiono, šalies, ūkio šakos ar įmonės lygmens), naudojamas „investicijų į tam tikrą objektą **tikslingumui** vertinti, **alternatyvai pasirinkti** ir išteklių panaudojimo **efektyvumui** nustatyti“ (Geižutienė ir Sūdžius, 2010). Panašiai teigia ir R.Martinkutė (2006), sakydama, jog jis „atspindi **atitikimo faktą** tam tikro investavimo objekto investuotojo reikalavimams“. Geižutienė ir Sūdžius (2010), nagrinėdami įmonių investicinio patrauklumo nustatymo ypatumus papildo, kad apskritai *investicinis patrauklumas* – tai **galimybės sudominti** investuotoją savo pasirinkimu, pajėgumu įsisavinti investicijas per tam tikrą laiką ir pasiekti siekiamą rezultatą (naudą, nepriklausomai nuo to, ar tai pelnas ar kita pridėtinės vertės išraiška).

Nepalankiu investiciniu klimatu įvardijama tokia investicinė aplinka, kuri nesuteikia sąlygų arba suteikia nepalankias sąlygas vykdyti veiklą, investuoti. Nepalanki investicinė aplinka būdinga neišsivysčiusioms šalims. Kadangi Europa, Europos Sąjunga yra besivystantis regionas, taigi ir šalys joje,

blogiausiu atveju, gali pasižymėti mažiau palankiomis sąlygomis investicijoms. Kuri valstybė pranašesnė kitos atžvilgiu, padeda nustatyti lyginamoji statistinių rodiklių analizė. Visgi atsiranda investuotojų, prisiimančių aukštą rizikos laipsnį ir situacijos nepastovumą bei tikinčių, kad jų investicijos net ir nepalankiomis sąlygomis tokiose valstybėse atsipirks su kaupu (Investopedia). **Palankiu** arba kitaip – **patraukliu - investiciniu klimatu** įvardintinos sąlygos šalyje (taip pat ir regione, įmonėje), kurios sukuria palankias galimybes nuolat vykdyti veiklos efektyvumą, diegti pažangiausias technologines, vykdyti inovacijas, moksliniu tyrimus ir pan. Palankiomis sąlygomis vykdant veiklą užsienio rinkoje, gaunama daugiau pelno, įgyvendinimo ėjimo į užsienio rinkas motyvai, tikslai. Palanki šalies verslo aplinka aktuali ne tik įvairaus dydžio įmonėms dėl darbo vietų kūrimo, mažesnių kainų ir mokesčių, bet taip pat ir visuomenei apskritai (Investopedia).

Mokslinės literatūros šaltiniai investicinio klimato sąvokos reikšmę įvardija panašiai, nors ir pateikia skirtingą jos formuluotę. *Patrauklus investicinis klimatas* apibūdina įvairių veiksnių, veikiančių šalyje, visumą, kurie kartu lemia ir sąlygas, kurios gal būti patrauklios arba nepatrauklios užsienio investitoriams. Kuo pažangesnė valstybės ekonomika – tuo ji patrauklesnė ir labiau pasiruošusi priimti investicijas. Jis kuria sąlygas plėtoti šalies, o kartu ir viso regiono, ekonominę vystymąsi, pažangą įvairiose srityse, ne tik technologijose. O kuo daugiau investuojama, ekonomika auga, tuo šalis tampa patrauklesnė ir traukia dar daugiau užsienio investicijų.

1.2 Investavimo užsienyje motyvai ir rinkų atranka

Apsisprendimas investuoti – svarbus žingsnis įmonei, tačiau svarbesnis ir daugiau pasekmių keliantis klausimas – **kodėl** kyla poreikis veikti dažnai nežinomoje užsienio rinkoje, kurioje visi iki tol vietinėje rinkoje įprasti ir nuspėjami įvykiai tampa galvosūkiu svetimoje šalyje. Kiekvienai įmonei svarbu tikslingai ir motyvuotai įeiti ir veikti tarptautinėse rinkose, įvertinant riziką ir galimybes, nes kiekviena šalis skiriasi savo politiniais, gamybiniais, ekonominiais, finansiniais bei kitais strateginiais išteklių, kuriais remiantis bandoma parengti investavimo strategiją, t. y. nuspręsti kurioje šalyje, kurioje srityje investuoti (Valiaškaitė, 2009).

Mokslinėje literatūroje įvardijama daugybė skirtingų motyvų, skatinančių investuoti kitoje šalyje. Panašius, tačiau ne vienodus, investavimo užsienyje priežastis pateikia Lietuvos (Žukauskas, 2006; Navickas, 2006; Kvainauskaitė, 2003) ir užsienio (Pessoa, 2008; Bradley ir Rasheed, 2005; Ball ir McCull, 1992; Haimar, 1970) autoriai.

Vieni užsienio autoriai juos grupuoja į vidinius ir išorinius (Bradley ir Rasheed, 2005), kiti - į agresyvius ir gynybinius (Ball ir McCull, 1992) (žr.1 lentelę). Vidiniams veiksniams priskiriamas pelno siekis, unikalaus produkto ar technologijos turėjimas, siekis pakelti įmonės įvaizdį arba didesnės nei vietinės

rinkos poreikis, įmonės galimybės. Šie motyvai skatina įmones aktyviai reaguoti į aplinkos pokyčius ir prisitaikyti prie jų, keičiant savo veiklą. Išoriniai veiksniai, darantys įtaką renkantis ėjimo į užsienio rinkas būdus – tai perpildyta vidaus rinka, mažėjantys pardavimai joje, palankesnė mokesstinė, politinė, ekonominė aplinka, daugiau galimybių užsieninėje rinkoje ir konkurencinis pranašumas. Investuoti užsienyje gali skatinti agresyvūs motyvai, kurie siejami su siekiu padidinti pelną, pardavimus ir rinkos dalį, t.y. išplėsti įmonę įsigyti produkcijos vidaus rinkai bei pasikartojantis pelno siekis. Noras išsaugoti vidaus ir užsienio rinkas – yra viena iš gynybinių ėjimo į užsienio rinkas priežasčių. Gynybiniai motyvai sietini su siekiu išsaugoti tai, kas turima. Kai kurie agresyvūs motyvai gali sutapti su vidiniais motyvais, o kai kurie gynybiniai – su išoriniais motyvais (pvz. pelno siekis vienu autorių priskiriamas vidiniams, kitų – agresyviems motyvams).

1 lentelė

Ėjimo į užsienio rinkas motyvų grupavimas

AUTORIAI	MOTYVŲ KLASIFIKACIJA	MOTYVAI
F. Bradley ir H.S. Rasheed (2005)	Vidiniai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Didesnio pelno siekimas, ▪ gaminamas unikalus produktas arba turimas technologinis pranašumas, ▪ turima vertinga informacija (apie užsienio vartotojus, konkurentų klaidas, rinkos situacijas), ▪ kompanijos įvaizdis (įvaizdžio gerinimas ar jo išlaikymas), ▪ vyriausybės eksporto skatinimo priemonės, per dideli kompanijos pajėgumai vidaus rinkos galimybių atžvilgiu.
	Išoriniai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Konkurencija, ▪ perprodukcija, ▪ mažėjantys pardavimai šalies viduje , ▪ perpildyta vidaus rinka, ▪ mažesni atstumai ir transporto išlaidos, mokesčių ir kitos lengvatos savojoje bei užsienio šalyse
D.A. Ball ir W.H.McCulloch, 1992	Agresyvūs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Naujų rinkų išplėtimas, ▪ didesnis pelnas, ▪ produktų vidaus rinkai įsigijimas, ▪ kompanijos vadovų noras plėstis.
	Gynybiniai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vidaus ir užsienio rinkų išsaugojimas, ▪ garantuotas apsirūpinimas žaliavomis, technologijų ir žinių įgijimas, ▪ geografinė diversifikacija , ▪ politinis stabilumas.

Lietuvių autorius P.Žukauskas (2006) teigia, kad pradėti ar perkelti veiklą į svečių valstybę gali skatinti daugybė įvairių motyvų, tokių kaip (1) vietinės rinkos prisotinimas įmonės gaminamais produktais, (2) spartesnis kitų kraštų rinkų augimas, (3) turimas unikalus produktas ar technologinis pranašumas, (4) ypatinga informacija,(5) baigiamoji produkto gyvavimo fazė,(6) pagrindinių vartotojų persikėlimas į kitas

šalis, (7) rizikos diversifikavimas, (8) gamybos sąnaudų mažinimas, (9) garantuotas žaliavų tiekimas, (10) ekologiniai reikalavimai, (11) mažesnės konkurencijos paieška, (12) pažangiausių technologijų įsisavinimas, (13) užsienio šalių vyriausybės teikiamos lengvatos, (14) kompanijos įvaizdžio kūrimas, (15) nacionalinė gynyba, (16) subsidijos, (17) standartai ir kiti reglamentai, (18) licencijos ir kiti leidimai.

Apie skverbimosi į užsienio rinkas motyvus kalbama ir tarptautinėse investavimo teorijose. *Klasikinė tarptautinių investicijų teorija* teigia, kad kapitalą keliauti iš vienos šalies į kitą skatina skirtingos pelno normos, kurias atspindi banko palūkanų norma, šalyse. Patrauklesnė bus ta valstybė, kurioje ji didesnė, o rizika išlieka tokia pati ir atvirkščiai – kurioje ji mažesnė, kapitalas ją paliks (Zhang, Zhang, Zhixue, 2007) (žr.2 lentelėje).

Monopolistinių pranašumų teorijos iniciatorius – S.Haimer (1970) teigia, kad įmonei, turinčiai svarbių, išskirtinių konkurencinių privalumų, kurie sukuria monopolistinį pranašumą ir turi daugiau galimybių per TUI įeiti į užsienio rinkas (Žukauskas, 2006). Konkurencinį pranašumą kuria įmonės išskirtinės savybės, kurių neturi konkurentai, todėl užsienio rinkoje gali būti efektyvesnė pardavime, siūlyti mažesnes kainas, geresnes paslaugas ir pan. Veikimas tarptautinėje rinkoje, lyginant su įmonės veikimu vidinėje rinkoje, yra pranašesnis dėl galimybių vystyti tarptautinę rinkodarą, naudoti užsienio kapitalo išteklius, siekiant didžiausio veiklos efektyvumo ir mažesnės rizikos per tarptautinę kapitalo diversifikaciją. Visa tai lemia mažesnes produkto išlaidas, didesnes realizavimo galimybes ir stabilesnius pelnus.

Pasak *internacionalizacijos teorijos* autorių, TUI iš kitų alternatyvų pasirenkamos dėl pernelyg didelių vietinėje rinkoje sutarčių (licencijų, privilegijų, tiekimo ir pan.) sudarymo ir vykdymo išlaidų bei atsiradusios kompanijos veiklos užsienyje (Navickas, 2004).

Rizikos mažinimo teorijos teigimu, sėkmingai veikianti kompanija savo veikloje paprastai siekia dviejų tikslų – didesnių pelnų ir mažesnės rizikos (Žukauskas, 2006). A. Ragmanas papildė šią teoriją teigdamas, jog užsienio investuotojai – tarptautinės įmonės, įgyja pranašumą prieš vietinius gamintojus, nes dėl savo dydžio ir plačios savo kapitalo diversifikacijos gauna didesnius ir stabilesnius pelnus. Šalių ekonomikos, į kurias nukreiptas didesnis kiekis tarptautinių įmonių investicijų, tampa labiau priklausomos nuo investuotojų šalių. Įmonėms, prieš investuojant į tam tikrą šalį, svarbu pasverti riziką bei nustatyti prognozes kompanijos pelno stabilumui įvykdžius tokį veiksmą bei išsiaiškinti kaip tos šalies ekonominiai ciklai koreliuoja su investitoriaus šalies ekonominiais ciklais

Eklektinės paradigmos teorija teigia, kad priimant sprendimą dėl tiesioginių užsienio investicijų, reikia įvertinti tris veiksnių grupes: (1) savininko privalumus – kompanijos konkurencinius privalumus, tokius kaip turimą technologiją, valdymo struktūros lankstumą, galimybę gauti kreditą plėtrai ir pan.; (2) vietos privalumus – tikslinės šalies rinkos kainų tendencijas, ekonominę ir politinę šalies riziką, rinkos reguliavimą; ir (3) tarptautinius privalumus, kuriuos įgis įmonė, įėjimui į užsienio rinką naudodama

tiesiogines užsienio investicijas vietoj kitų galimų alternatyvų (Pessoa, 2008). Ši teorija dalinai apibendrina kitų teorijų, apie kurias jau kalbėta, teiginius.

Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorijoje teigiama, kad naujiems produktams sukurti reikia aukštos kvalifikacijos darbuotojų ir didelių kapitalo įdėjimų, kurie koncentruojasi itin išsivysčiusiose šalyse (Kvinauskaitė, 2003). Produkto kūrėjas, stengdamasis pratęsti produkto gyvavimo ciklą, esant konkurencingoms sąlygoms savo šalyje, yra suinteresuotas investuoti kapitalą į produkto gamybą naujose – mažiau išvystytose šalyse, kuriose pagrindiniai gamybos išteklių yra pigesni, ir dėl mažesnių gamybos sąnaudų, leidžiančių sumažinti ir produktų kainą, tų šalių vartotojai įstengia jį pirkti (Žukauskas, 2006).

Sekimo paskui lyderį teoriją 1973m. išvedė F. Knickerbocker. Joje teigiama, kad stambiai įmonei įėjus į naują rinką, kitos tos pačios šakos įmonės seka paskui ją, nes (kaip konkurentės) siekia išsaugoti savo rinkas, į kurias nuolat eksportavo, todėl ši teorija dar yra vadinama *gynybine* (Kvinauskaitė, 2003). Tokiai lyderiaujančiai įmonei pradėjus gaminti analogiškus produktus užsienio šalyje, joje sumažėja poreikis eksportuojamoms prekėms, todėl kitos įmonės praranda savo eksporto rinkas (Žukauskas, 2006). Egzistuoja ir kitas šios teorijos aspektas, vadinamas *sekimo paskui vartotojų teorija*, teigianti, jog tarpusavyje susijusių produktų gamintojai plečia investicijas užsienio šalyse tada, kai ten investuoja gamybos lyderis, kuris kartu yra ir šių antrųjų kompanijų produktų vartotojas (Kvinauskaitė, 2003). Įmonės ten investuoja taip bandydamos neprarasti pagrindinio savo produktų vartotojo, siekdamos išplėsti veiklos rinkas bei norėdamos tai įgyvendinti savo konkurentams (Žukauskas, 2006)

Kryžminio investavimo teorijos autorius E. M. Gracham ištyręs tendencijas tarp JAV ir Vakarų Europos kompanijų *abipusio investavimo*, nustatė, kad Amerikos kompanijos stengiasi investuoti Europoje, o pastarojo žemyno investuotojai – Amerikoje. Tokiu būdu, „Amerikos investuotojai Europoje įgauna galimybę daryti svarbią įtaką Europos investuotojams Amerikoje, jeigu šių konkurencinė politika savoje šalyje tampa per daug agresyvi užsienio kompanijų atžvilgiu. Lygiai tokias pačias galimybes turi Europos investuotojai Amerikoje. Šios aplinkybės, kuriomis suinteresuotos abi šalys, mažina konkurencinės kovos įtampą, kainų karus. Europos ir Amerikos rinkos šiuo atveju yra tik pavyzdys. Tokia kryžminio investavimo praktika pastebima ir tarp kitų pasaulio regionų bei atskirų šalių“ (Žukauskas, 2006).

Išteklų įsisavinimo teorija atstovaujama P. J. Buckley ir M. Casson, teigia, kad daugeliu atvejų kompanijai, turinčiai kurio nors produkto gamybos pranašumą, ypač jeigu jį sukuria inovaciniai veiksniai (naujos technologijos, žinios ir pan.), nenaudinga tuos veiksnius pardavinėti atviroje pasaulio rinkoje, pavyzdžiui, licencijų forma. Didesnė nauda gaunama įsisavinant ir naudojant inovacinius veiksnius kitose šalyse (Žukauskas, 2006).

Išvardytos tarptautinių investicijų teorijos atskleidžia pagrindinius motyvus, dėl kurių investavimas užsienio šalyse tampa tikslingas. Šių teorijų yra ir daugiau, tačiau jų teiginiai dažniausiai kartojasi, kelios sujungiamos į vieną arba, atvirkščiai, kurios nors teorijos vienas teiginys išplėtojamas į savarankišką teoriją

(Žukauskas, 2006). Aptarus internacionalizacijos teorijas galima teigti, kad investuoti užsienyje skatina įvairūs veiksniai, sietini su savo, kaip rinkos dalyvio, ateities perspektyvomis, kitais rinkos dalyviais, vartotojais ir ekonominiais aspektais.

Investavimą užsienyje gali paskatinti daug veiksnių, kartais net ne vienas vienu metu. Kiekvienai įmonei svarbu tikslingai ir motyvuotai ne tik įeiti, bet ir efektyviai veikti užsienio rinkose, nes kiekviena valstybė skiriasi savo politiniais, gamybiniais, ekonominiais bei kitais strateginiais ištekliais

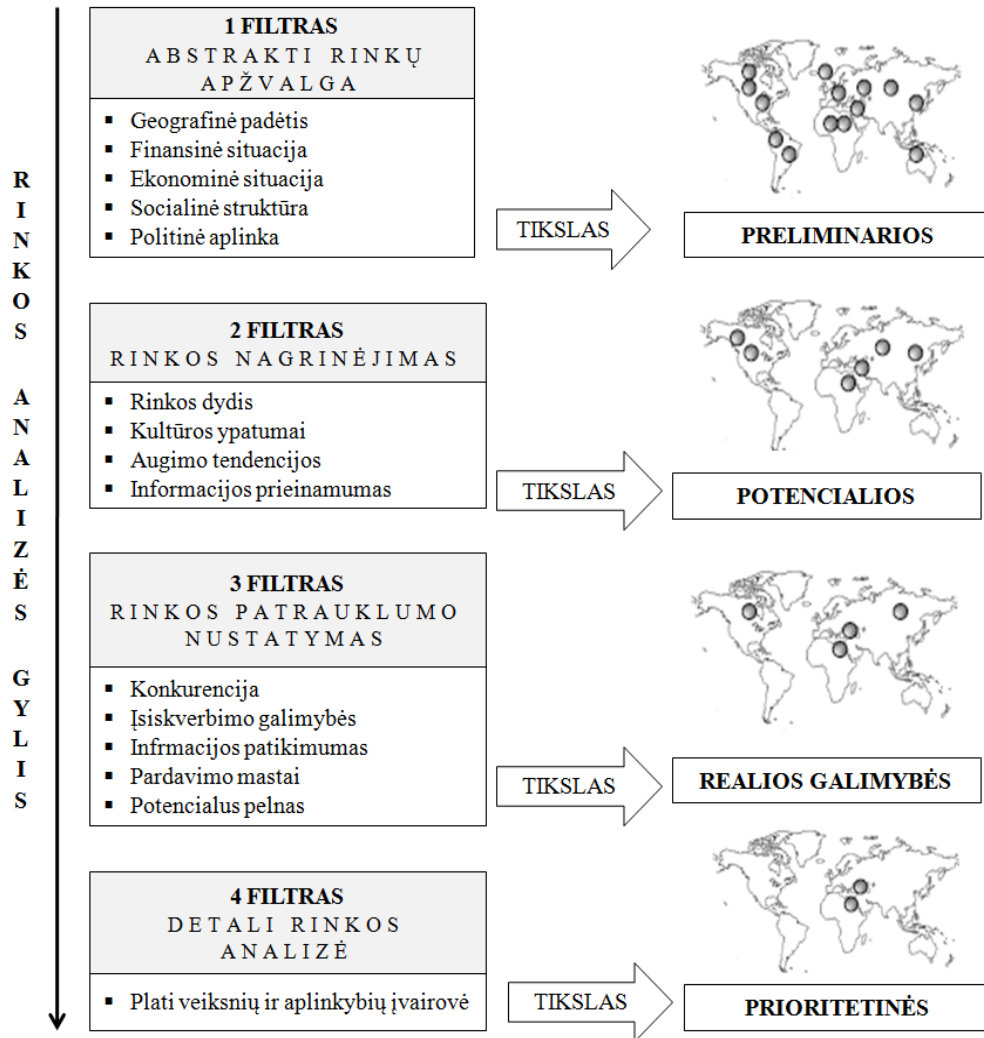
2 lentelė

Investavimo užsienyje motyvai pagal investavimo teorijas

TEORIJA	INVESTAVIMO UŽSIENYJE PRIEŽASTYS
Monopolistinių pranašumų teorija	Konkurenciniai privalumai (specifinės įmonės charakteristikos) - pranašesnės technologijos, palankesnės rinkos ir rinkodaros struktūros, aukštesnis personalo kvalifikacijos, vadybos, rinkodaros, finansų ir kt. sričių lygis.
Internacionalizacijos teorija	Sutarčių (licenzijų, privilegijų, tiekimo ir kt.) sudarymo ir vykdymo išlaidos, veiklos užsienyje rizika didesnė nei turint filialus užsienyje.
Rizikos mažinimo teorija	Didesnis pelnas, mažesnė rizika, didesnis pelno stabilumas.
Eklektinės paradigmos teorija (J.H.Dunning teorija)	Kompanijos pranašumai: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Savininko privalumai</i> - technologijos, valdymo struktūros lankstumas, galimybė gauti kreditą plėtrai; ▪ <i>Vietos privalumai</i> – patrauklios tikslinės rinkos kainų tendencijos, maža ekonominė ir politinė šalies rizika, mažesnis rinkos reguliavimas; ▪ <i>Tarptautiniai privalumai</i> – tie, kuriuos įgis įmonė, pvz. didesnis pelnas, prestižas ir kt.
Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija	Kainų pranašumas (dėl pigios darbo jėgos), masinė gamyba, siekis pratęsti produkto gyvavimo ciklą, tikslinėje šalyje pigesni gamybos ištekliai, mažesnės gamybos sąnaudos (leidžia sumažinti produktų kainas)
Klasikinė tarptautinių investicijų teorija	Pelno normų skirtumai tarp valstybių.
Sekimo paskui lyderį (gynybinė) /sekimo paskui vartotoją teorija	Siekis išsaugoti savo rinkas, į kurią visą laiką eksportavo prekes (sekimas paskui konkurentą); Siekis neprarasti pagrindinio vartotojo, noras išplėsti veiklos rinkas, siekis neleisti išplėsti veiklos rinkas kitiems (sekimas paskui vartotojus).
Kryžminio investavimo teorija	Galimybė daryti svarbią įtaką tikslinėje šalyje
Išteklių įsisavinimo teorija	Didesnė nauda įsisavinant ir naudojant inovacinius veiksnius kitose šalyse

Kitas svarbus investavimo žingsnis – rinkų atranka. P.Žukauskas (2005), kalbėdamas apie įmonių internacionalizaciją, pateikia *užsienio rinkos atrankos analizės modelį*, kurio principas – gilėjantis rinkų atrankos mechanizmas (2pav.). Tyrimas pradedamas nuo abstrakčios rinkų apžvalgos, kuriame atsirenkama

investavimui preliminarių šalių grupė. Tolimesniuose etapuose šalys renkamos atmetimo būdu, vertinant apsibrėžtus rodiklius. Šiuos rodiklius P.Žukauskas pateikia sugrupuotus į *filtrus*. Tokiu būdu nuo preliminarių šalių grupės einama prie potencialių, realių galimybių turinčių iki prioritетinių, šalių rinkų išsirinkimo.

1 pav. Užsienio rinkos atrankos modelis (Žukauskas, 2005)

Pirmajame filtre atliekama abstrakti rinkų apžvalga, globaliu mastu išsirenkamos preliminarios šalys, į kurias ketinama nukreipti investicinius srautus.. Pasaulio rinkų atranka makrosistemos lygyje. Šio etapo esmė - iširti bendrąją situaciją dideliame skaičiuje rinkų, abstrakčiai atrinkti šalis, kuriose įžvelgiamos preliminarios galimybės, ir atmesti tas, kuriose galimybės yra menkos arba didelė veiklos rizika. Šiame etape analizuojami veiksniai tokie veiksniai, kaip geografinė padėtis, finansinė, ekonominė-socialinė bei politinė situacijos.

Geografinė padėtis - tai *nuotolis* tarp eksportuojančios kompanijos ir jos rinkos. Dažniausiai ekonominių ryšių užsimezga kaimynystėje. Todėl yra tikslinga pirmiausiai ištirti artimiausias rinkas. Kitas veiksnys - *topografinė šalies padėtis* (kalnai, lygumos, vandens telkiniai) gali daryti įtaką rinkos parametrams ir sukelti tam tikrus reikalavimus produktui ar paslaugai, kaip ir kitas veiksnys – *klimatas*. Finansinių veiksnių (*nacionalinis mokėjimų balansas, mokesčiai, tarifai ir infliacija*) poveikis yra kintamas ir juos sunku prognozuoti. Ekonominė – socialinė situacija – tam tikra prasme finansinės situacijos tąsa. Tai sudėtingas tyrimas tačiau labai svarbus ir įvertinus vienos šalies situacija negalime taikyti kitoms to paties regiono šalims. Ją vertina tokie rodikliai kaip *BVP, pajamų pasiskirstymas tarp atskirų gyventojų grupių, gyventojų išlaidų struktūra, privataus kapitalo laipsnis, darbo kaina*. Politinė situacija - *galinti greitai kisti* ir yra sunkiai įvertinama. Svarbiausias iš visų politinių pobūdžio veiksnių – *politinis krašto stabilumas*.

Antrajame filtre vykdoma pasaulio rinkų atranka tarpiniame lygyje, analizuojama statistinė informacija, nagrinėjant žymiai mažesnę rinkų skaičių. Jame nagrinėjamas šalių rikos dydis (bendriausi, rinkos dydį atspindintys rodikliai – *gyventojų skaičius, BVP ir BVP vienam gyventojui*) bei kultūriniai ypatumai (*kalba, religija, išsilavinimas, vertybių skalės, techninė kultūra*), kurie labai svarbūs, tačiau yra sunkiai ištiriami.

Trečiajame filtre, vykdoma rinkų atranka mikrosistemos lygmenyje, nustatomas rinkos patrauklumas ir nuo potencialių šalių kandidačių pereinama prie realių kandidačių ir realių galimybių investuoti būtent vienoje ar keliose iš jų. Po šio etapo turi likti kelios rinkos, kurios tarptautinio verslo galimybės būtų pripažintos realiomis. Kai kuriems klausimams apie užsienio rinkos tyrimus, atsakyti užtenka statistinių duomenų, kitiems reikalingi specialūs tyrimai. Šiame etape tyrimai tiesiogiai siejami su kompanijos ketinimais, todėl analizuojami tokie veiksniai kaip pardavimo mastas (kas ir kodėl perkama, požiūris į importinę prekę, bei produkto suvartojamumas) ir konkurencijos nacionalinėje šalyje lygis (tuščios nišos paieška, arba esamos užpildymo mastas). *Detali konkurentų veiklos analizė* gali padėti pasirinkti skverbimosi strategiją konkurentų atžvilgiu. P.Žukauskas (2005) pateikia dvi skverbimosi strategijas į užsienio rinką – *nuosaikioji* (prisitaikymo prie aplinkos) arba *agresyvioji* (pritaikymo prie savęs).

Paskutiniame, ketvirtajame atrankos etape, t.y. **ketvirtajame filtre**, investitoriai galiausiai nustato realias galimybes, išanalizuoja pasirinktų kelių rinkų patrauklumą, t.y. atliekama detali jų analizė, kuria siekiama išsiaiškinti tam tikros rinkos situaciją bei produkto ar paslaugos galimą integracijos procesą, lemiantį atsiperkamumą.

P.Žukauskas investicinio klimato patrauklumą, įvardija kaip rinkos analizės etapą ir sieja jį su penkiais rodikliais – konkurencija, įsiskverbimo į užsienio rinką galimybėmis, informacijos patikimumu, pardavimo mastais ir potencialiu pelnu. Remiantis šiuo šaltiniu, galima manyti, kad šių išvardytų veiksnių

(rodiklių) užtenka nustatyti bendrą rinkos patrauklumo vaizdą, o norint detalesnės informacijos lyg įsitikinimo savo pasirinkimu, reikalingas gilus, nuodugnus rinkos tyrimas, atliekamas vertinant ne tik jo išvardytus, bet daug daugiau rodiklių.

Užsienio rinkų atranka - tai sudėtingas procesas, kurio metu, renkant, apdorojant ir apibendrinant įvairius informacinius šaltinius, siekiama atrinkti patraukliausią valstybę (-es), kurioje (-iose) yra didžiausios galimybės ir mažiausia rizika internacionalizuoti savo veiklą.

1.3 Šalies konkurencingumo įtaka investiciniam klimatui

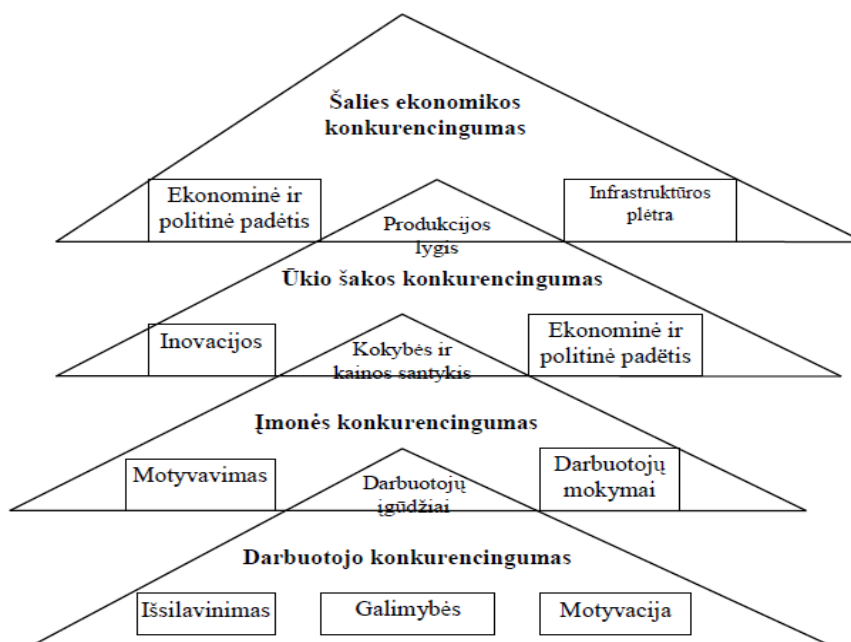
P.Žukausko pateiktame *užsienio rinkos atrankos modelyje* ne veltui paminėtas konkurencingumas (žr.3filtrą), kaip rinkos pasirinkimą lemiantis veiksnys. Konkurencingumas, rinkos paklausos ar vertinimo atžvilgiu, tampriai susijęs su investiciniu klimatu. Kuo šalis konkurencingesnė - tuo ji patrauklesnė ir atvirkščiai – investitoriams patraukli valstybė beveik visais atvejais yra konkurencinga. Kiekviena valstybė, siekdama pritraukti užsienio investitorius (vienos - labiau, kitos - mažiau) stengiasi sukurti kuo palankesnę, konkurencingesnę, aplinką. L.Geizutienė ir V.P.Sudžius (2010), remdamiesi Staškevičiūte ir Tamošiūniene (2010) teigia, kad nacionalinį šalies konkurencingumą lemia ir užsienio investicijos, o tai glaudžiai siejasi su šalies, į kurią nukreiptos investicijos, patrauklumu. Nors kai kurie mokslininkai mano, kad patrauklumas yra tik konkurencingumo sinonimas, kiti makroekonominiu lygmeniu šalies patrauklumą suvokia kaip patrauklią vietą verslui“ .

Įvairių sričių globalizacija lėmė tai, kad konkurencingumas tampa vyraujančiu ir net būtinu (Žitkus, Mickevičienė, 2013). Anksčiau jis laikytas funkcionavimo priemone, o dabar - peraugo į funkcionavimo tikslą, taigi yra siekiamybė. Konkurencingumo svarbos stiprėjimui įtakos turėjo laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų bei žinių judėjimas, transportų sistemų tobulėjimas, didelis gyventojų skaičius urbanizuotuose regionuose bei gyvenimo tempo augimas.

Siekiant geriau suprasti konkurencingumo ir investicinio klimato sąsajas bei vienas kito sąlygotumą, vertėtų įsigilinti į sąvokos reikšmę. Konkurencingumo atveju – reikšmių įvairovė, nes vieningo šio reiškinio apibūdinimo nėra – vyrauja daug skirtingų mokslininkų nuomonių. Žvelgiant nuo pačių šio koncepto ištakų, atsekama lotyniška žodžio „*concurrentia*“ kilmė, reiškiančio „bėgu kartu“. Mikro lygmeniu, konkurencija suprantama kaip **varžybos**. Ch. Pass (1997) ją traktuoja kaip varžybas tarp vartotojų, norinčių įsigyti prekę arba paslaugą, tai pat gamintojų, siekiančių parduoti prekę arba paslaugą (Činčikaitė, Janeliūnienė, 2010). Panašiai mąstė ir Hitt ir kt. (2001), konkurencingumą įvardindamas kaip **lenktynes**, panaudojant išteklius ir pajėgumus. Vadinasi, „varžybų“ dalyvis, siekiantis laimėjimo, dominavimo, turi pasižymėti išskirtiniu „talentu“ – pranašumu prieš kitus (paslaugos/prekės kokybiškumu, novatoriškumu (futuristiškumu), patrauklia kaina, atida klientui ar pan., t.y. gebėti pritraukti klientą. Dėl šios priežasties didesnis dėmesys skiriamas naujovėms, novatoriškumui (prekės ar paslaugos bei požiūrio į veiklą, prasme), kokybei,

marketingui ir kitiems patrauklumą skatinantiems veiksniams. Konkurencingumas aiškinamas ir dar kitaip – kaip **vietinės sąlygos**, tokios kaip maži atlyginimai, stabilios darbo jėgos kainos, subalancuotas biudžetas ar „konkurencingas” mainų rodiklis galintis padidinti esamas pajamas (Delgado, Ketels, Porter, Stern, 2012).

Vienas išsamiausiai konkurencingumo sąvoką apibrėžusių - H.Trabold (1995), akcentuojantis keturias **galimybes** - galimybę (1) parduoti (eksportuoti), (2) pritraukti (užsienioinvesticijas), (3) prisitaikyti (inovacijos) bei galimybę (4) uždirbti. Pastaroji nėra grynoji ir kyla iš ankstesnių trijų. Jis išskyrė keturis konkurencingumo lygius: (1) asmens (darbuotojo), (2) įmonės (kurioje asmuo dirba), (3) ūkio šakos ir (4) šalies (Činčikaitė, Janeliūnienė, 2010), (3pav.).

2 pav. Konkurencingumo lygiai ir jų tarpusavio ryšiai (Trabold, 1995)

Remiantis šiuo paveikslėliu, aukščiau esantis subjektas apima žemiau esantį kaip įplauką ir naudoja jį kartu su turimomis aplinkos sąlygomis taip didindamas savo konkurencingumą (Činčikaitė, Janeliūnienė, 2010). Šalies ekonomikos konkurencingumas neegzistuoja pats savaime. Jis priklauso nuo joje veikiančių ūkio subjektų ir šių kokybės. Nacionalinis konkurencingumas apima gamybos vystymąsi (kaip įplauką), kuris atspindi atskirų ūkio šakų galimybes. Kartu veikia ekonominė ir politinė padėtis bei infrastruktūros plėtra. Pastarąjį lemia įvairios cirkuliuojančios įmonės, kurių vertė daugiausiai priklauso nuo darbuotojų kompetencijos. Visi šie veiksniai daro įtaką konkurencingumui, jo didinimui.

Ekonominių mokslų atstovai (Fagerberg, 1985; Porter, 1990; Ragman ir D’Cruz, 1993) aptardami konkurencingumo sampratą akcentuoja kainos konkurencingumo svarbą ir tam tikrai šaliai būdingas ekonomines charakteristikas, iš kurių esminės – technologijų lygis, kapitalas, įmonių darbuotojų įgūdžiai,

gamybiniai pajėgumai, valdymas ir organizavimas, veiksnių sąlygos ir konkurencija pramonės šakose, valiutos kursai, vyriausybės vykdoma politika ir išlaidos, darbo jėgos valdymo santykiai ir net globalizacija ir tarptautinių organizacijų įtaka (Činčkaitė, Janeliūnienė, 2010). Panašius konkurencingumą lemiančius rodiklius įvardija ir strateginio valdymo tyrėjai (Porter ir Millar, 1985; Porter, 1990), pridėdami tokius rodiklius kaip investicijos, organizacijos struktūros lankstumą, pusiausvyrą ir dinamiką bei kompetenciją (įmonės darbuotojų, informacinės sistemos, sukuriamos pridėtinės vertės, kokybės).

Konkurencingumo sąvokos reikšmės vartojimas priklauso nuo požiūrio ir analizuojamo dalyko aspekto. Vieni jį sieja su gebėjimu pasiekti tam tikrų rezultatų, tokių kaip aukštas pragyvenimo lygis ir ekonomikos augimas. Kiti jį apibrėžia **kaip galimybę pasiekti** tam tikrus ekonominius rezultatus, tokius kaip naujų darbo vietų sukūrimas, eksportas ar **TUI**. Perfrazuojant – TUI yra ekonominis rezultatas, kurį pasiekti galima tik jei šalis pasižymi konkurencingumu, vadinasi, TUI pritraukti galima tik jeigu šalis yra konkurencinga. Skamba kaip sąlyga – taip ir yra – statistiniai rodikliai ją patvirtina. Aukšti ir aukščiausi ekonominiai ir kiti šalį vertinantys rodikliai būdingi išsivysčiusioms, pažangiausioms ekonomikoms tiek Europos, tiek pasaulio mastu (pvz. pagal TUI pirmaujanti JK ir Vokietija bei Kinija ir JAV laikomos konkurencingomis³).

Konkurencingumą, o kartu ir ekonominį augimą sąlygojančių veiksnių amplitudė – gan plati, nes skirtingos autorių grupės juos įvardina taip pat skirtingai. G.Valodkienė ir V.Snieška (2012), atlikę analizę sudarė sistemine lentelę, atspindinčią autorių skirtingus požiūrius į konkurencingumą lemiančius veiksnus (žr.5 lentelę).

3 lentelė

Šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai

AUTORIAI	VEIKSNIAI
R. M.Solow (1956)	Kapitalas ir technologiniai pokyčiai
J.A.Schumpeter (1950); D. ir M.Gould, R.J.Ruffin (1993); Ch.L.Tan ir A.M.Nasurdin (2010)	Inovacijos
J.L.Furman ir S. Stern (2001)	Technologinės inovacijos
OECD (2003)	Informacinės komunikacinės technologijos (IKT)
A.Jakubavičius, R.Strazdas ir K.Gečas (2003)	Žiniosinovacijos naujos verslo strategijos
S.Garelli (2005)	Ekonomikos veikimas vyriausybės efektyvumas verslo efektyvumas ir infrastruktūra
L.Alfaro (2003); O.Čegyte ir A.Miečinskienė (2009)	Tarptautinės užsienio investicijos (TUI)

³ Plačiau – 3.2 skyriuje „TUI tendencijos pasaulyje, Europoje ir Lietuvoje“.

J.H.Marburger(2005)	Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, informacinės technologijos
E.A.Hanushek ir L.WoBmann (2007)	Išsilavinimas, švietimas
I.Beniušienė, G.Svirskienė (2008)	Inovacijos, technologijos, kokybė ir kaina

Remiantis *3lenteles* duomenimis, inovacijos, technologijos, mokslas yra dominuojantys konkurencijos veiksniai, tačiau ne mažiau svarbūs ir kiti rinkos ekonomiką keliantys faktoriai. Jų (o ypač bendras) veikimas lemia rinkos patrauklumą ir atveria galimybes. Užsienio investuotojams palanki šalies, regiono ar dar smulkesnio segmento – ūkio šakos, įmonės - situacija ir perspektyvios sąlygos leidžia susidaryti teigiamą įspūdį ir investicijoms pasirinkti labiausiai lūkesčius atitinkančią vietą. Be to, pačios TUI taip pat prisideda prie konkurencingumo augimo.

Įmonių konkurencingumas tiesiogiai lemia ir šalies konkurencingumą, todėl svarbu, kad jos klestėtų ir būtų ekonomiškai pelningos. Įmonių, organizacijų konkurencingumą lemiančias sąlygas įvardijo **M.Porter** (1990) „Deimanto“ modelio teorijoje, kurioje teigiama, kad kai kurios pramonės šakos šiose šalyse yra konkurencingesnės už kitas. Jo nuomone, šalies, kurioje veikia organizacija, situacija vaidina svarbų vaidmenį siekiant pranašumo pasaulinėse rinkose.

Šalies investicinio klimato patrauklumas (kokybė) gali būti matuojamas analizuojant šalies rinkos kokybę lemiantį konkurencingumą. Konkurencingumo vertinimas - sudėtingas procesas, ypač dėl metodų skirtingumo, o analizės rezultatai laikomi tik dalinai tiksliais. Daugiausiai konkurencingumas nagrinėjamas nacionaliniu lygmeniu. Vertindami konkurencingumą, vieni autoriai išskyrė makrolygio konkurencingumo veiksnius (pvz. makroekonominę aplinką, fizinės infrastruktūros lygį), kiti - verslo įmonių poveikį konkurencingumą (pvz., valdymo efektyvumą, našumą ir pan.), treči - akcentavo „neapčiuopiamus“ veiksnius (pvz., tolerancijos, įvairovės, kūrybiškumo lygį) (Bruneckienė, 2010).

Konkurencingumo vertinimo metodus J.Bruneckienė (2010) grupuoja į metodus, vertinančius *bendrą ir dalinį* šalies ar regiono konkurencingumą tarptautiniu, šalies ar *regioniniu lygmeniu*. *Bendrą* konkurencingumą tiriantys metodai koncentruojasi į politines, socialines ir kt. aplinkas. Tarptautinio lygmens konkurencingumo vertinimo būdai apima daugybę pasaulio šalių, regionų ar konkrečios šalies bendro konkurencingumo ir ekonomikos augimo analizę. Jie taip pat yra lyginami tarpusavyje. *Šalies ar regiono* konkurencingumą galima vertinti nagrinėjant įvairias aplinkas (ekonominę, mokestinę, politinę, teisinę, sociokultūrinę, technologinę) bei tam tikras atskiras sritis, segmentus, veiksnius bei rodiklius. (Bruneckienė, 2010).

Svarbiausias valstybės konkurencingumo siekis yra užtikrinti socialinę gyventojų gerovę, t.y. kelti gyvenimo standartus, gebėti išlaikyti aukštą produktyvumą, efektyviai vykdyti prekybą, sukurti patrauklią

aplinką užsienio investuotojams bei prisitaikyti prie nuolatinių pokyčių ir vykdyti nuolatinį augimą (Staskevičiūtė ir Tamošiūnienė 2010).

Taigi, konkurencingumo sąsaja su šalies patrauklumu investicijoms – kelia diskusijas ir nėra sutariama dėl vieningos nuomonės. Bet kokių atveju, jų ryšys neginčijamas (daugiau ar mažiau, jie lemia vienas kitą), todėl vertinti šalies investicinį klimatą galima ir pagal konkurencingumą matuojančias priemones (įrankius).

2. ŠALIES INVESTICINIŲ KLIMATŲ VERTINANTYS RODIKLIAI

Įrankių (informacijos šaltinių), vertinančių investicinį šalies klimatą yra įvairių. Jų skaičius nėra baigtinis ir priklauso nuo individualiai nusistatytų reikiamų rodiklių skaičiaus. Patys rodikliai, vertinantys investicinį šalies klimatą taikytini ir kitokių objektų analizei, nes yra universalūs. Jų atranka daugiausiai priklauso nuo reikiamos analizės pobūdžio – bendrojo, siekiant sudaryti bendrą tam tikrų valstybių investicinės aplinkos vaizdą, arba specializuotojo, t.y. priklausomai nuo veiklos srities, pvz. IT, turizmas, eksportas ir pan. Vieni rodikliai vertina makroekonominę rinkos situaciją (pvz. BVP, infliacija, biudžeto balansas, kt.), kiti – verslo (verslo pradėjimo, statybos leidimų gavimo, turto registravimo, verslo nutraukimo ir k. sąlygos), dar kiti investicinio klimato analizei pasitelkti rodmenys gali matuoti šiek tiek kitokius faktorius, tokius kaip konkurencingumą, ekonominę laisvę ir kt. Visų pasirinktų rodiklių visuma, jų analitinis tyrimas (ypač šalių lyginamasis tyrimas) ir gautos išvados padeda atsakyti į klausimą, kurios šalies rinka patraukliausia apskritai (pvz. regione), kuri iš jų – tinkamiausia vienai ar kitai veiklos sričiai vykdyti, o kuriose investicijų rizika aukščiausia.

Skyriuje įvardijami ir aptariami investicijų valstybės aplinką vertinti padėsiantys įrankiai. Jie pateikia rodmenis ir jų grupavimą. Dažnai rodikliai sutampa (t.y. kartojasi, persidengia), tačiau jų vertės skiriasi dėl skirtingo vertinamo periodo, pvz. metų, metų ketvirčio arba mėnesio, bei dėl skirtingų įrankio duomenų sudarymo metodų. Siekiant kuo tikslesnės ir naujesnės informacijos, naudotini vieno šaltinio naujausių metų duomenys. Taigi, šioje darbo dalyje nustatomi rinkos patrauklumo vertinimo rodikliai ir juos pateikiantys dokumentai – įrankiai, taip įgyvendinant antrąjį tyrimo uždavinį.

2.1 Šalies investicinį klimatą vertinantys įrankiai

Investicinio patrauklumo nustatymas skirtas objektyviai, tikslingai informacijai formuoti priimant investicinius sprendimus. Geižutienė ir Sūdžius (2010), prieš pradėdant jį vertinti, pataria iš pradžių atskirti terminus „ekonominio išsivystymo lygis“ ir „investicinis patrauklumas“. Ekonominis šalies išsivystymo lygis nustato objekto lygį, ekonominių rodiklių sąrašą. Investicinį patrauklumą apibūdina objekto būklė, jo tolesnis vystymas (ateinančių metų rodiklių verčių prognozės), pelningumo ir augimo perspektyvas.

Investicinį klimatą sudaro daugybė kompozitų, kurie vertintini siekiant nustatyti jo patrauklumo lygį. Analizuoti šalies investicinę aplinką padeda įvairūs šaltiniai – periodinės, dažniausiai metinės, ataskaitos, pagal nusistatytus rodiklius, skirtingais aspektais bei skirtingais metodais vertinančios valstybės situaciją, jos padėtį kitų šalių, regiono, kontekste. Konkretaus šaltinio ar vieningos sistemos,

standartinio rodiklių sąrašo, nurodančios taisykles ar bent jau gaires, kaip efektyviausiai regiono ar šalies investicinis klimatas turėtų būti tiriamas - nėra. Tai patvirtina ir Silva-Leander (2005). Specializuotų ar nespecializuotų investicinio klimato tyrimo įrankių, metodologijos (tyrimo plano, rodiklių kategorijų) ir rodiklių pasirinkimas tampa individualiu procesu, kurio rezultatų kokybę lemia visų šių išvardytų veiksnių visuma. Kuo gilesnė analizė, tuo daugiau šaltinių ir rodiklių duomenų pasitelkiama, savarankiškai sudaromas („sukuriamas“) rodiklių skirstymas kategorijomis bei apskritai, visas tyrimo planas.

Viena svarbiausių investicinio klimato analizės plano dalis - įrankių (šaltinių) atranka. Informacijos yra pakankamai daug, todėl svarbu joje nepasiklysti. Du pagrindiniai kriterijai jų atrankai - sudarymo data (aktualiausi naujausi duomenys) ir pateikti rodikliai, t.y. atsižvelgtina ką jie matuoja, jų išsamumas ir kaip yra grupuojami. Vieni duomenų šaltiniai aptaria bendrus makroekonominis duomenis, kiti yra kryptingai orientuoti, pvz. į verslo aplinkos, konkurencingumo analizę arba jų rodikliai kokių nors būdu siejami su investicijomis, investicine aplinka. Kai kurių įrankių duomenys rinkti klausimyno forma, surinkus duomenis iš kompetentingų asmenų patirties (pvz. „Enterprise Surveys“), tačiau daugumos įrankių duomenys gauti pagal savarankiškai sudarytus rodiklių sąrašus.

„Pasaulio bankas“ investicinio klimato analizei pateikia ne vieną įrankį, tačiau jų pasirinkimą lemia autoriaus darbo kryptis ir tikslas, ką konkrečiai norima iširti - bendruosius makroekonominis rodiklius, verslo aplinką („Doing Business“, „Doing Business Subnational“, „Business Environment Snapshots“), nagrinėti įmonių lygmenį („Enterprise Surveys“), investicijų skatinimo galimybes („Global Investment Promotion Benchmarking“). Siekiant išanalizuoti Lietuvos investicinį klimatą ir palyginti su pasirinktomis valstybėmis, tinkamiausi tokie „Pasaulio banko“ įrankiai kaip „Doing Business“, „Business Environment Snapshot“⁴ ir „Enterprise Surveys“.

„Pasaulio banko“ verslo aplinkos reitinge „Doing Business“ (angl. „Index of Doing Business“), pradėta vykdyti nuo 2002 m., pateikti rodikliai, suskirstyti į 10 kompozitinių kategorijų, vertina 183 pasaulio ekonomikų verslo aplinkas subnacionaliniu ir regioniniu lygmeniu, nagrinėdami tokius rodiklius kaip verslo pradėjimo, nutraukimo, statybos leidimų, elektros įvedimo ir kitas sąlygas. Reitingas analizuoja įvairius šalies teisinius ir reguliavimo mechanizmus, pokyčius, aktualius mažoms ir vidutinėms įmonėms ir kasmet pateikia rezultatų ataskaitą (žr. 1 priede).

Įmonių apklausos (angl. „Enterprise Surveys“), dar žinomos kaip „Business Environment and Enterprise Performance Surveys (BEEPS)“, inicijuojamos bendradarbiaujant su „Pasaulio banku“ ir „Europos Rekonstrukcijos ir plėtros banku“ (angl. „European Bank for Reconstruction and Development“).

⁴ „Pasaulio banko“ įrankis „Business Environment Snapshot (2013“) sudarytas iš dviejų dalių – „Country Highlight“ ir „Country Profile“. „Country Highlight“ - neaktualus nagrinėjamų šalių atžvilgiu, nes jame aptariamos ne Europos šalys, o „Country Profile“ – aktualus, nes jame pateikiami reikiamų šalių duomenys.

Šis įrankis taikomas Rytų Europoje ir Centrinės Azijos šalyse, teikia visapusiškus įmonių lygmens duomenis kylančiose ir besivystančiose ekonomikose. Nuo 2002m. duomenys gaunami surinkus interviu metu gautą informaciją iš vadybininkų profesionalų ir verslo savininkų iš daugiau nei 130 000 įmonių, esančių 135 ekonomikose. Reminatis šiais duomenimis, kuriami rodikliai ir jų vertinimas. Jais matuojamas verslo ir investicinis klimatas valstybėse. Ši informacija skirta įstatymų kūrėjams, atsižvelgti į nacionalinę situaciją ir ją įvertinus priimtu kuo teisingesnius sprendimus, reformas.

“Enterprise Surveys“ sudarytas iš dviejų įrankių – gamybos klausimyno ir paslaugų klausimyno. Kai kurie klausimyno klausimai taikomi tik atsižvelgiant į konkretaus verslo tipą ir jam aktualius veiksnius. “Enterprise Surveys“ šalių tyrimo rezultatai pateikti dvejomis formomis: “Country Highlights“ ir “Country Profiles“. “Country Highlights“ apibendrina gautus duomenis kad būtų galima trumpai apžvelgti esminius verslo rodiklius: šalies pokyčius per laiką ir palyginimą su panašios panašaus ekonominio lygio šalimis. Joje pateikiama įvairių pasaulio šalių informaciją, tačiau Lietuvos tarp jų nėra, todėl detaliau Country Highlights nebus aptariama. “Country Profiles“ pateikia esminius kiekvienos šalies investicinio klimato rodiklius, tarp jų ir Lietuvos, todėl yra aktuali (“Enterprise Survey’s Country’s profile, Lithuania, 2013“). Šiame dokumente didelė informacijos dalis pateikiama grafinio vaizdo pavidalu. Ne visos šalių ataskaitos yra vienodų metų. Duomenys varijuoja nuo 2005 iki 2014 m., priklausomai nuo šalies, todėl paklaidos neišvengiamos. Kadangi šio šaltinio duomenys persidengia su kitais, jo rodiklių duomenys nebus naudojami, tačiau atsižvelgiama į rodiklių grupavimo būdą.

“Environment Snapshot“ pateikiama ta pati informacija kaip ir “Enterprise Surveys“, tik trumpesne forma, didelę informacijos dalį pateikiant grafine išraiška. Informacija šiuose trijuose duomenų

Visuose trijuose šalies investicinę aplinką tyrimui iš pirmo žvilgsnio tinkamuose šaltiniuose, duomenų data skiriasi, kartais atotrūkis didelis ar net per didelis (pvz. 2004m. plg. su 2015m.), rodiklių duomenys kartojasi, persidengia, o informacija dažnai nesutampa (greičiausia dėl skirtingo įvertinimo būdo bei skirtingo vertinimo periodo, pvz. metų ketvirčio ar pan.), taip pat ne visuose šaltiniuose galima rasti reikiamos valstybės apžvalgų duomenis, todėl visi jie nėra tinkami. Dėl šių priežasčių, rengiant suminį šalies investicinio klimato aplinką vertinančių rodiklių sąrašą ir grupuojant juos į kategorijas, pagrinde vadovautasi “Doing Business 2015“ (2014-2015 m. duomenimis), konkrečiau – jo šalių “Country Profile“⁵. Kiti, daugiausia bendrųjų makroekonominių bei kitų rodiklių rodmenys imti iš kitų, toliau aptariamų šaltinių, kurie juose detaliai analizuojami, prieš tai pateikiant bendrą regiono minėtų rodiklių situaciją.

⁵ Kitų išvardytų tinkamų šaltinių duomenys tiriamojoje darbo dalyje nenaudojami, sudarant suminį rodiklių sąrašą, dėl informacijos persidengimo ir verčių nesutapimo.

Earnst&Young – tai pasaulyje puikiai žinoma kompanija, teikianti paslaugas, susijusias su draudimu, mokesčiais, sutartimis ir konsultavimu. Ji periodiškai pateikia įvairias ekonomines ataskaitas, tiek vertindamos bendrą ekonominę regiono ar šalies situaciją, bei yra išleidusi specializuotas ataskaitas. Šiame darbe remtasi abejomis ekonominėmis vertinimų specifikomis – „**Eurozone Forecast March 2015m. Country Profile**“ ir „**EY’s Attractiveness Survey Europe 2014**“. Pirmajame pirmiausia detaliai apžvelgiama bendra Eurozonos situacija pagal tokius makroekonominis rodiklius kaip BVP, prekių ir paslaugų importas bei eksportas, kainos, nedarbo lygis, valstybės biudžeto balansas (deficitas), o vėliau pagal juos detalai aptariama konkrečios šalies padėtis. Antrajame šaltinyje pateikiama informacija apie pasaulio, Europos ir šalių patrauklumą užsienio investuotojams, aptiriamos šių srautų tendencijos. **Europos Komisija** taip pat pateikia ataskaitą, vykdytą žiemą - „**European Economic Forecast Winter 2015**“, kurioje nagrinėjami tokie pat makroekonominiai duomenys ir jų periodinės kaitos⁶.

Investicinio klimato kokybė priklauso ir nuo šalies konkurencingumo. „Pasaulio Ekonomikos Forumas“ (angl. “World Economic Forum“, WEF) pateikia šalių konkurencingumo vertinimo įrankį „**Global Competitiveness Report, 2014-2015m.**“, leidžiamą nuo 2005m. ir yra pamėgtas šalių valdžios atstovų. Jis išsamiai analizuoja 144 pasaulio ekonomikų situaciją pagal pačių nusistatytus produktyvumo ir gerovės veiksnius (rodiklius) (pvz. nuo bendro makroekonominės situacijos, iki švietimo ir infrastruktūros) (žr. 2 priede) ir vertina kiekvienos iš jų situaciją ir padėtį (reitingą) bendrame pasaulio valstybių kontekste. Ši ataskaita leidžia visapusiškai įvertinti nacionalinį konkurencingumą pasauliniame kontekste ir taip paskatinti vyriausybių, verslo ir visuomenės bendradarbiavimą bei veiksmus, siekiant ekonominės gerovės. Konkurencingumas šiame leidinyje suprantamas kaip institucijų, politikų ir šalies produktyvumą lemiančių veiksnių, visuma. Šalies investicinis klimatas, kaip jau minėta pirmame darbo skyriuje, glaudžiai siejasi su šalies konkurencingumu, todėl šalies konkurencingumą vertinantys rodikliai (nepaisant ir kitų rodmenų), kartu vertina ir jos investicinį klimatą, todėl yra įtraukti į suminį rodiklių sąrašą (žr. 3priede), kuriuo remiantis atlikta Lietuvos ir pasirinktų šalių investicinių klimatų analizė, pateikta darbo analitinėje dalyje, trečiajame skyriuje. Joje naudojami tik nepersidengiantys, skirtingi šaltinių duomenys.

Siekiant įvertinti investicinę šalies aplinką, galima rasti ir dar daugiau rodiklių šaltinių, ir jų įrankių, kurių baigtinio skaičiaus greičiausiai nėra, jie atsirenkami individualiai, priklausomai nuo tyrimo tikslo ir reikiamo išsamumo, bei darbo apimtys. Analitinėje darbo dalyje bus remiamasi tokiais šaltiniais kaip “European Comission European Economic Forecast Winter 2015“, “Earnst&Young Eurozone Forecast March 2015, Country Profile“ (visi – makroekonominėi aplinkai vertinti), “Global Competitiveness Index“ (šalies konkurencingumo vertinimui) ir “Doing Business“ (šalies verslo aplinkos vertinimui). Jie sugrupuoti

⁶ Plačiau „Earnst&Young“ bei „Europos Komisijos“ pateiktų šalį vertinančių rodiklių duomenys nagrinėjami 3 skyriuje.

ir pateikti suminiame rodiklių sąrašė, esančiame 3 priede, kuriuo remiantis bus vertinami Lietuvos ir pasirinktų šalių investiciniai klimatai.

2.2 ES teikiama priemonė Europos ir jos šalių narių investiciniam klimatui gerinti

Europos Komisijos duomenimis, nuo pat pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės pradžios, investicijų lygis ES - labai žemas, todėl reikalingos kolektyviai, Europos mastu vykdomos priemonės, siekiant pagerinti investicines sąlygas tiek valstybėse narėse, tiek Europoje kaip regione.

Europos Sąjungai ir Eurozonai sunku atsigaivinti po krizinio periodo dėl sumažėjusių investicijų, kurios skatina augimą. Tai kliudo įgyvendinti „Europa 2020“ strategiją, kurios principas ir yra vystyti augimą regione ir kiekvienoje šalyje atskirai. Investicijų situacija suprastėjo, 2014m. jų bendra suma sumažėjo 15%, lyginant su 2007m. Dėl šios priežasties krito ir Europos BVP. Neigiamas poveikis pasiekia ir kapitalą, mažinantį Europos augimo potencialą, produktyvumą bei užimtumą ir darbo vietų kūrimą. Skirtingais laikotarpiais, investicijų stygius kenkia skirtingai. Trumpuoju laikotarpiu – stabdo ekonomikos atsigaivimą, o ilguoju – kliudo augimui ir konkurencingumui.

Europos Komisija teigia, kad investuotojai menkai pasitiki Europos rinka dėl nedidelės prekių ir paslaugų paklausos, susiskaidžiusių finansų rinkų šalyse ir baiminasi, jog ji nepajėgs pakankamai prisiimti rizikos. Tai atbaido investuotojus, todėl itin svarbu imti gerinti investicinę aplinką regione ir šalyse narėse. Europos Komisija patvirtino naują „Investicinį planą Europai“, kuriuo tikisi išspręsti minėtas problemas ir vystyti kuo palankesnę aplinką investicijoms ir taip skatinant visuotinį augimą prisidėti prie „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimo. Šį projektą inicijavo „Europos Investicijų Bankas“, kuris minėtą tikslą planuoja įgyvendinti 2015-2017m., panaudojant privačiojo sektoriaus investicijų katalizatorius, įvairius finansinius šaltinius ir reglamentavimo pakeitimais. Pirmiausia, norima nukreipti investicijas į strateginę infrastruktūrą, MVĮ kapitalizacijos įmones, skatinant naujų darbo vietų kūrimą ir ES konkurencingumą. Ypač siekiama atgaivinti investicijas į rizikingesnius projektus visoje Europoje. Visomis šiomis priemonėmis tikimasi pritraukti 315mlrd. eurų viešųjų ir privačiųjų investicijų.

Pagrindiniai „Investicinio plano“ prioritetai – skaidrumas ir didelė atskaitomybė ES piliečiams. Europos Komisija skelbia trimis ramsčiais grindžiamą pasiūlymą. Pirmasis ramstis apima struktūrines reformas, norint, kad Europa pradėtų augimo etapą. Antrasis ramstis skelbia fiskalinę atsakomybę, kad būtų atkurtas finansų patikimumas ir sustiprintas finansinis stabilumas. Trečiasis - orientuotas į investicijas, kuriomis tikimasi išjudinti ir išlaikyti augimą.

Investicinio plano Europai vykdymą ir tikslų įgyvendinimą žadama patikėti naujai įkurtam Europos Strateginių investicijų fondui.

Kiekviena europinis projektas nebūtinai turi būti finansuojamas pagal investicijų planą, tačiau projektų srautas leis aiškiau suprasti investicijų potencialą ir suteiks skaidrumo dėl atrankos kriterijų. Europos Komisijos skaičiavimais, įgyvendinant investicijų planą per artimiausius trejus metus ES BVP gali padidėti 330–410 mlrd. EUR ir gali būti sukurta 1–1,3 mln. naujų darbo vietų.

Kalbant apie **ES investicijas Lietuvoje**, svarbu paminėti, kad Europos Komisija 2014m. rugsėji patvirtino Lietuvai parengtą 2014–2020 m. „ES fondų investicijų veiksmų programą“ kuri apima trijų ES fondų investicijas.

Pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą Lietuvai suplanuota 6,709 mlrd. eurų, iš kurių 3,501 mlrd. eurų iš „Europos regioninės plėtros fondo“, 2,049 mlrd. eurų – iš „Sanglaudos fondo“, 1,127 mlrd. eurų – iš „Europos socialinio fondo“, dar 31,8 mln. eurų numatyta pagal „Jaunimo užimtumo“ iniciatyvą. 2014–2020 m. ES Lietuvoje planuoja investuoti į inovacijas, mokslo tyrimus, technologinės plėtros skatinimą, verslo konkurencingumą, švietimą, užimtumą bei skurdo mažinimą, ekonominę infrastruktūrą, energijos efektyvumą.

Tai jau trečiasis ES finansinio programavimo periodas Lietuvai. Dauguma šalies gyventojų jaučia per dešimtį ES narystės metų gautų investicijų naudą – mato modernėjančius miestus ir miestelius, renovuotas mokyklas, gydymo įstaigas, sutvarkytus kelius, dalyvavo kvalifikacijos kėlimo programose ir pan (Europos Komisijos ataskaita spaudai, 2015). 2014–2020 m. programavimo periodas turėtų užtikrinti Lietuvai daugiau inovacijų, technologinės plėtros, besiplečiančias stiprias ir tarptautinėse rinkose dirbančias įmones, kurios kurtų daugiau gerai apmokamų darbo vietų. Taip pat tikimasi, kad ES investicijos daugi prisidės prie didesnio energetinio saugumo ir geresnių viešųjų švietimo, sveikatos ir kitų paslaugų piliečiams.

3. LIETUVOS IR PASIRINKTŲ ŠALIŲ INVESTICINIŲ KLIMATŲ ANALIZĖ

Investicinis klimatas nusako tam tikro geografinio vieneto - miesto, regiono, šalies, pasaulio regiono - kokybinę padėtį kitų atskaitos objektų kontekste. Tokia studija reikalinga įmonėms, organizacijoms arba pavieniams investuotojams, ketinant eiti į užsienio rinką, siekiančioms išsiaiškinti kuri iš jų joms yra tinkamiausia.

Trečioji darbo dalis susideda iš trijų dėmenų. Pirmajame atliekama TUI tendencijų pasaulyje, Europoje ir Lietuvoje, antrajame - Lietuvos ir pasirinktų šalių – Latvijos, Estijos ir Lenkijos, ekonominių tendencijų, apžvalgos, siekiant išsiaiškinti dabartinę regiono ir šalių situaciją. Trečiajame dėmenyje - svarbiausioje darbo dalyje - analizuojami vieno regiono, Lietuvos ir pasirinktų šalių (Latvijos, Estijos ir Lenkijos), rodikliai, lyginami tarpusavyje ir apibendrinti gauti rezultatai.

3.1 Analizės metodai

Analitinėje darbo dalyje atliekama statistinė investicinį klimatą vertinančių rodiklių duomenų (verčių ir reitingų pasaulio valstybių kontekste) lyginamoji analizė, kurioje nagrinėjami Lietuvos ir pasirinktų to paties regiono šalių – Latvijos, Estijos ir Lenkijos, rodmenys. Tyrimas vykdytas remiantis individualiai susidarytu rodiklių, darančių įtaką investiciniam šalies patrauklumui, sąrašu, nurodytu 3 priede. Šiuo tyrimu siekta praktiškai išsiaiškinti, ar Lietuvos rinka yra patraukli užsienio investuotojams, kurioje pozicijoje ji yra kitų trijų regioninių valstybių kontekste bei kokiose srityse ji pirmauja, o kur atsilieka, kad būtų galima pateikti rekomendacijas jų vystymui, taigi ir Lietuvos investicinio klimato gerinimui.

Analitinėje dalyje vadovautasi tokių šaltinių (įrankių) duomenimis kaip “European Commission European Economic Forecast Winter 2015”, “Earnst&Young Eurozone Forecast March 2015 Country Profile” (2013-2016m. duomenys), “EY’s Attractiveness Survey, Europe 2014”, “Global Competitiveness Report 2014-2015”⁷, “Doing Business Country Profile 2015” (2014-2015m. duomenys)⁸.

Valstybės, investicinių klimatų lyginimui pasirinktos atsižvelgiant į regioną, kuriame yra Lietuva – tai tai kitos dvi Baltijos valstybės bei Lenkija. Visas jas vienija bendra istorinės, ekonominės bei politinės

⁷ 3 priede pateikti “Global Competitiveness Index“ šaltinio 2014-2015m. duomenys suskirstyti į vertes ir reitingus. Vertė išreiškiami tikslūs ekonometriniai skaičiavimai nurodyti dešimtosiomis ir šimtosiomis dalimis. Reitingo skiltyje parodoma jų padėtis 144 ataskaitoje nagrinėjamų pasaulio šalių kontekste. Jie nurodomi ties bendrais kategorijos rodikliais

⁸ “Doing Business 2015“ ir “European Commission Forecast Winter 2015 “ duomenys pateikti 2015m , o skliaustuose nurodomi praėjusių, 2014m. rodiklių vertės ir reitingai.

patirtys. Latvija ir Estija pasirinktos kaip sekančios dvi Baltijos šalys. Latvija – laikoma panašiausia į Lietuvą – kitaip nei Estija, kuri taip pat ir dėl geografinės padėties artimesnė skandinavijos šalims. Lenkija taip pat susijusi su visomis trimis Baltijos valstybėmis, o ypač su Lietuva – geografiniu ir istoriniu ryšiu, kadaise buvusios vienos tautos respublika bei įvairias kitais, ryšiais, tokiais kaip prekyba.

Vis dėlto, nepaisant sąsajų ir panašumų, valstybių situacija nėra identiška. Tuos skirtumus bei jų įtaką investicinės aplinkos formavimui ir bus siekiama išanalizuoti bei patikrinti keltų hipotezių pagrįstumą.

Nagrinėjant rodiklius išryškėja dvi dalys. Vienoje iš jų analizuojami bendrieji investicinei aplinkai įtaką darantys rodikliai, kitoje – verslo sąlygas apibūdinantys. Bet prieš pradėdant detalią jų analizę, aktualu apžvelgti ne tik tarptautinių užsienio investicijų tendencijas, bet ir bendrą pastarųjų metų laikotarpio rodiklių kaitą šalyse, siekiant susidaryti bendrą vaizdą.

3.2 TUI tendencijos pasaulyje Europoje ir Lietuvoje

Pasaulinė finansų krizė stipriai paveikė viso pasaulio valstybių ekonomikas ir turėjo daugybę neigiamų pasekmių, su kuriomis lig šiol stengiamasi susidoroti. Po staigaus ekonominių rodiklių kritimo, pasaulio šalių ekonomikos krizės akivaizdoje, remiantis statistiniais duomenimis, padėtis realiai gerėti pradėjo tik 2013m. paskutinį ketvirtį ir, kaip tikimasi, įgaus pagreitį augti ir ims stiprėti (EY's Attractiveness Survey, 2014).

Investicijos, o ypač tarptautinės (TUI) – tarsi „injekcijos“ valstybių ekonomikoms, kurios padeda atsatyti jų padėtį ar net pagerinti daugiau nei būta prieškriziniu laikotarpiu. TUI svarba pasaulio ekonominei situacijai – neginčijama, todėl itin svarbios yra valstybių pastangos, o ypač rezultatai gerinant investicinį klimatą valstybėse. Nuspręsti kokia linkme šalių vyriausybės judėti pažangos link, gali praversti pačių investitorių pastebėjimai ir lūkesčiai.

Pasak jų, siūloma dėmesį sutelkti į technologinės pažangos vystymąsi. Europos regione pasigendama visuotinės integracijos ir tikimasi daugiau vieningumo bei mažesnio reguliavimo. Taip pat svarbu Europos miestus paversti inovacijų centrais, „išmaniais“ regionais – tai dar labiau paskatintų regiono patrauklumą bei investicijų pritraukimą iš viso pasaulio.

Svarbu apžvelgti dabartinę situaciją metines naujausias ekonomines atskaitas bei investicijų srautų išsidėstymą ir tendencijas viso pasaulio kontekste, konkretizuojantis ties Europos regionu bei detaliau nagrinėjant Lietuvos investicinės aplinkos situaciją.

Earnst&Young 2013m. atliko specialią tarptautinių užsienio investicijų srautų judėjimo tendencijų analizę, apimančią Europos ir viso pasaulio investicinius projektus bei aptarė lūkesčius ateinančiais metais.

2013m. duomenimis, pasauliniu mastu daugiausiai investuoja JAV (2013m. įvykdžiusi 1027 investicinius projektus ir sukūrusi 38000 darbo vietų), Kinija (153 investiciniai projektai), Indija (103), Rusija (44) ir Brazilija (13). Europa, apskritai, pasak Ernst&Young, yra patraukli užsienio investuotojams - čia keliauja daugiau nei pusė pasaulio TUI srautų (54.3%). 2013m. joje įgyvendinti 3,955 investiciniai spendimai – tai rodo investitorių pasitikėjimą Europa, sugebančia atsigauti po krizės ir mokančia prisitaikyti prie pokyčių ekonomikoje. Jų metu sukurta daugiau nei 166 tūkst. naujų darbo vietų – daugiau nei prieškriziniu laikotarpiu. Tačiau ne visa Europa yra vienodai patraukli investicijoms. Vakarinė jos dalis lenkia Centrinę ir Rytinę dalis (jai priskirtinos ir Baltijos valstybės bei Lenkija). TUI projektų daugiausiai įgyvendinta V. Europoje, o C.R. Europoje - projektų skaičius sumažėjo ir ji atsilieka nuo minėtos žemyno dalies. 2013m. dominuojančios valstybės vykdė +12% daugiau investicinių projektų nuo praėjusių metų, Vakarų Europoje šis rodiklis nukrito -2%, o Centrinėje ir Vidurio Europoje, jų skaičius sumažėjo dar daugiau, t.y. -5%.

2013m. dėl intensyvios inovacijų veiklos šoktelėjo visos Europos patrauklumas (iki 54%). 2013m. išaugo investicijos į programinę įrangą, farmaciją ir į mokslinius tyrimus (+96%). Taip pat vienos patraukliausių investicinių sričių - tyrimai ir plėtra (+23% per metus). Mokslinių tyrimų pirmaujančių pozicijų atotrūkis nuo kitų ekonominių veiklos sričių.

Investitoriai, prieš pasirinkdami tam tikros šalies rinką investicijoms, vertina regiono, politinį bei valdžios skaidrumą, o rinkos dydis ir jos dinamika nebėra svarbiausi investicinės aplinkos analizės aspektai. Investuojamų objektų pasiskirstymo tendencijos per dešimtmetį pasikeitė iš esmės. 1999m. dominavo pramonė (64%), atsiliko paslaugos (38%), 2004m. – situacija suvienodėjo (52% ir 48%, atitinkamai), o 2009-aisiais jau matoma atvirkštinė tendencija – pramonei skiriama tik 45%, o paslaugoms 55%. Taigi net du trečdaliai visų Europos investicinių projektų yra susiję su įvairiomis paslaugomis.

Europos Komisijos teigimu, siekiant atkurti Europos augimą ir klestėjimą, reikėtų sutelkti dėmesį į pramoninį konkurencingumą, kurį EK pavadino „Europos pramoniniu renesansu“ debatų Europos Taryboje metu, diskutuojant, kad ši sritis 2020m. turėtų uždirbti 20% Europos BVP. Pramonės svarbą ekonomikoje įrodo ir statistika – vienas iš keturių darbų verslo sektoriuje būtent ir yra pramonėje. Tačiau dabartinė jos situacija susiduria su iššūkiais - nepakankamai palanki verslo aplinka, žemas inovacijų ir investicijų lygis, aukštos kainos tam tikrose srityse, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, ir kt., todėl svarbu ją Europoje vystyti, vykdant veiksmų strategiją, kuri orientuojasi į bendrosios, puikiai funkcionuojančios rinkos kūrimą, pagerintą verslo aplinką, atnaujintą energetikos sektorių, klimato politiką, palankesnes MVĮ finansines perspektyvas, įgūdžių plėtrą, entrepreneriškumo ugdymą bei ambicingą užsienio prekybos politiką. Šią strategiją įgyvendinti padės keturios didelės programos – “Horizontas 2020“ (prognozuojama, kad iki 2020m. investicijos į inovacijas ir tyrimus sieks 80 mlrd. eurų), “COSME“ (pirmoji MVĮ skirta programa), „Europos struktūriniai ir investicijų fondai“ ir „Inovacijų investicinis paketas“ (Ernst&Young inicijuotas,

remiantis „Horizontu 2020“). Turint idėją prikelti ekonomiką augti, sekantis žingsnis – jos įgyvendinimas, kurį nulems visų šalių narių, jų vyriausybių ir investitorių veiksmai, kurie, kaip tikimasi, bus ryžtingi ir veiksmingi.

Lietuvoje, tiesioginių užsienio investicijų srautas, išankstiniais duomenimis, 2013 m. sudarė 1,4 mlrd. litų (1,2 % BVP) ir, palyginti su 2012 m., sumažėjo (499,6 mln. litų, arba 26,6%). 2013 m. gruodžio 31 d. sukauptosios TUI Lietuvoje sudarė 42,8 mlrd. litų (12,4 mlrd. eurų). Per 2013 m. jų suma Lietuvoje padidėjo 1 mlrd. litų (2,4 proc.).

2013 m. Lietuvoje sparčiausiai didėjo Švedijos (1,1 mlrd. Lt), Nyderlandų (532,8 mln. Lt), Suomijos (340,8 mln. Lt) ir Austrijos (210,7 mln. Lt) TUI, o daugiausia mažėjo Latvijos (–632,8 mln. Lt), Rusijos (–323,3 mln. Lt), Lenkijos (–213,6 mln. Lt) ir Prancūzijos (–209,4 mln. Lt) TUI. 2013m. daugiausia investuota į apdirbamąją gamybą (24,7%), finansinę ir draudimo veiklą (24,3%), nekilnojamojo turto operacijų veiklą (12,5%), didmeninę ir mažmeninę prekybą, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą (10,2%), informacijos ir ryšių veiklą (9,3%) procento visų TUI.

Lietuvos Banko duomenimis, Lietuvos tiesioginių investicijų srautas į užsienį 2013 m. sudarė 263 mln. litų. 2013 m. Lietuvos investuotojai daugiausia investavo Latvijoje (264,8 mln. Lt), Nyderlanduose (118,7 mln. Lt) ir Kipre (87,8 mln. Lt), o sparčiausiai Lietuvos TI užsienyje nutekėjo į Rusiją (93,7 mln. Lt). Daugiausia Lietuvos investuotojai užsienyje investavo į profesinę, mokslinę ir techninę (152,9 mln. Lt), finansinę ir draudimo (114,7 mln. Lt), nekilnojamojo turto operacijų (85,1 mln. Lt) veiklas.

2014-2015m., pasak UNCTAD vyraus TUI augimo tendencijos. Žinoma, kad 2015m. investicijų srautų kiekis pasieks ar juolab viršys prieškrizinę padėtį nereikėtų tikėtis taip greitai, tačiau perspektyvos – palankios. Ernst&Young ekspertų teigimu, daugiausiai investuojama 2015m. pabaigoje, bus į tyrimus ir plėtrą, skaitmenines paslaugas ir sveikatos sritis. „Žalioji augimas“, tikėtina, artimiausiu laiku vis dar išliks neįgyvendinta ateities vizija, tačiau tai turėtų būti ateities investicinių projektų vienas pagrindinių objektų. Užsienio investuotojai, tikisi didesnės Europos integracijos, kurią šiuo metu ir siekia įgyvendinti Europos Sąjunga. Kad ši ateities vizija būtų įgyvendinta, ar net viršytų lūkesčius, reikalinga visų ekonominių grupių, įskaitant ir valdžios, iniciatyvą bei paramą tiems regionams, kurių konkurencingumą pasaulio perspektyvoje būtina stiprinti ar net kurti.

3.4. Lyginamoji Lietuvos ir Latvijos, Estijos bei Lenkijos investicinių klimata lemiančių rodiklių analizė

Remiantis Europos Komisijos išleista Europos sausio mėnesį atlikta ekonomine apžvalga („European Economic Forecast Winter 2015“), ES ekonomika 2015 m. jau trečius metus atsigauginėja po ekonominės ir finansinės krizės. Vis dėlto, ekonomika auga lėtai ir dar nepasiekė prieškrizinio lygmens dar ir dėl konkrečiai ES būdingų priežasčių, tokių kaip struktūrinis silpnumas, ties kuriuo dirbama, tačiau toli gražu nėra baigta.

Ryškus naftos kainos kritimas paskatins ekonominį augimą ES, tačiau taip pat išryškės regioniniai skirtumai. Kai kurios šalys sulauks daugiau naudos nei kitos iš naftos kainų kritimo, kurį lemia ekonomikų energijos suvartojimo intensyvumas ir mokesčių už energijos suvartojimą, sistemos.

Sumažėjusios naftos kainos reikš ir ES vartotojų ir kompanijų mokesčių mažėjimą (tai skatins privataus vartojimo augimą), nepaisant deficito ar skolos ir tuo pačiu prisidės prie visuotinio augimo. 2015m. tikimasi, kad mažesnės naftos kainos tai pat paspartins vietinę paklausą (ji prisidės prie BVP augimo, kurią 2016m. skatins „ES Investicinis planas“), o euro nuvertėjimas - eksportą. Neigiama naftos kainų mažėjimo pasekmė pasireikš padidėjusia palūkanų norma (nors dabar ji - arti nulio) dėl sumažėjusios infliacijos. 2015m. numatomas infliacijos kritimas Eurozonoje iki -0.1%, o ES iki 0.2% (-0.9 ir -0.8 procentinio punkto sumažėjimas). 2016 m. prognozuojamas infliacijos šoktelėjimas iki 1.3% - Eurozonoje ir iki 1.4% - ES.

Dėl euro valiutos nuvertėjimo, palūkanų norma prekyboje turėtų sustiprinti kainų konkurenciją tarp Eurozonoje veikiančių įmonių vietinėje ir užsienio rinkose ir taip prisidės prie infliacijos didėjimo 2016m. Pasaulio importas, tikimasi, išaugs nuo 2.6% 2014m. iki 4,3% 2015m. ir iki 5,3% 2016m.

Nors BVP augimas ES išlieka vangus, šiemet, ir tuo pačiu pirmą kart nuo krizės pradžios, tikimasi BVP augimo kiekvienoje ES šalyje. Ateinančiais 2016m. ekonomikos augimą paskatins darbo rinkos pagerėjimas ir pasijaus jau taikomų struktūrinių reformų nauda. Tikimasis, kad 2015m. dėl ES investicinio plano, BVP Eurozonoje išaugs iki 1.3% , o ES šalyse narėse – iki 1.7% (t.y. 0.2 procentinio punkto daugiau nei praeitą rudenį), o 2016m. – 1.9% ir 2.1%, atitinkamai.

Šiais, 2015m. ir ateinančiais, 2016m. tęsis teigiamos permainos kuriant naujas darbo vietas ir taip mažinant nedarbo lygį Eurozonoje ir visoje ES, tačiau ryškių permainų dar kol kas dar tikrai nereikėtų tikėtis.

Investicijų svyravimas 2014m. vis dar išlieka silpnas. Ilgalaiškės tendencijos, tokios kaip senėjimas ir sumažėjęs produktyvumo augimas taip pat galėjo paveikti trumpalaikius investicinius sprendimus. Viešieji finansai taip pat sulauktų daugiau pagalbos iš ilgalaikio augimo jei išlaidos būtų labiau sutelktos į investicijas. „ES Investicinis planas“ nustato gaires, kurias reikės įgyvendinti.

Europos Komisijos duomenimis (*European Economic Forecast Winter 1/2015*), Lietuvos BVP 2014-2015m. 0.3% sumažėjo, lyginant su 2013m. (3.3%), tačiau ateinančiais 2016m. turėtų viršyti 2013m. rodiklį ir siekti 3.4%. Earnst&Young (*EY Eurozone Forecast March 2015*) kovo mėnesio Eurozonos

apžvalgos duomenimis, tokį BVP augimą lemia investicijos ir asmeninis vartojimas. Tolimesnėje ateities perspektyvoje, 2016-2019m., atsigavus eksportui ir pagerėjus kreditų teikimo sąlygoms bus daugiau privačių investicijų. Tuo metu numatomas dar didesnis, 4.7%, siekiantis BVP.Vidaus investicijos ateinančiais metais turėtų didinti produktyvumą ir taip pridengti didėjančią potencialios darbo jėgos trūkumą. Pasak EK, privačios investicijos 2014m. pirmoje pusėje smarkiai išaugo, tačiau antroje metų pusėje – išseko, tačiau 2015m. jų vėl padaugėjo. ES dalinai finansuojami projektai ir *Investicinis planas Europai* paskatins viešąsias ir privačiąsias investicijas. Lietuvoje, prekių ir paslaugų eksportas, dėl išorinių politinių veiksnių išlieka mažas, nors ir lėtai atsigaudinėja ir ateinančiais metais turėtų padidėti dvigubai. Jei lygintume su ankstesniais 2011m., kuomet eksportas siekė 14.9%, matytume didelį skirtumą su praeitų ir šių metų situacija, kuomet per metus jis padidėjo lyginant 3.1% 2014m. ir 3.4% 2015m., ateinančiais metais turėtų dvigubai išaugti iki 6.4%, dėl dalies pasikeistų eksporto kryptų. Prekių ir paslaugų importas šalyje nuo praeitų metų išliko nepakitęs, 4.6%, o ateinančiais metais turėtų gerokai išaugti – iki 7.7%. Šiomet importuojama daugiau nei eksportuojama ir ši tendencija tikėtina kitamet. Nedarbo lygis šalyje ir toliau mažėja – 2014m. jis siekė 9.5%, šiemet – 8.7%, o ateinančiais 2016m. – 7.9%. Taip pat numatomas neženklus, 0.2% darbo užmokesčio augimas. Tai puiki žinia Lietuvai (plg.2013m. – daugiau nei 10%, 2011m. – daugiau nei 15%), nes išaugs gyventojų pajamos, vadinasi padidės ir vartojimas. EY duomenimis, kainos apskritai 2015m. krenta 0.3%, tačiau 2016m. numatomas jų augimas 0.9%, o 2017-2019 m. išaugs dar daugiau - iki 2%. EK teigia, kad sumažėjus energijos ir maisto prekių kainoms, per metus infliacija sumažėjo 0.2% (2015m. – 0.4%), spėjama, tokia ji išliks ir 2016m. (1.6%). Nuo 2014m. Lietuvos vyriausybės deficitas padidėjo 0.2% (2015m. – 1.4% nuo BVP), tačiau 2016m. numatomas ženklus jo kritimas iki 0.9% nuo BVP, kuris mažėjančią tendenciją, kaip teigia EY, išlaikys iki 2019m. dėl žemesnių socialinių kainų atsvaros išaugusiems infrastruktūros ir gynybos įsipareigojimams.

Taigi, Lietuvos BVP per metus sumažėjo, tačiau išaugs kitamet. Praeitais metais išaugusios privačios investicijos stabtelėjo, tačiau kitamet numatomas jų augimas. Importuojama šiemet daugiau nei eksportuojama ir ši tendencija tikėtina kitamet. Nedarbas mažėja ir toliau mažės 2016m. Šiek tiek augs alga, kainos kris, todėl sumažės infliacija ir tokią tendenciją išlaikys ateinančiais metais. Fiskalinis Lietuvos deficitas išaugs, tačiau gerokai kris kitamet ir toliau mažės iki 2019m.

Vadovaujantis EK statistiniais duomenimis („European Economic Forecast Winter 2015“), tokias pat tendencijas pastebi ir Earnst&Young, **Latvijos** ekonomika susiduria ir su teigiamais ir su neigiamais akibrokštais. Kol vietinis suvartojimas pasipelnys iš kritusių naftos kainų, šalies eksportuotojai susiduria sunkumais dėl kritusio pagrindinės prekybų partnerės valiutos kurso. Apskritai, ekonominio augimo perspektyva išlieka nepakitusios nuo praeitų metų, kuomet jos buvo 2.6%, tačiau 2015-2016m. jos ima augti, atitinkamai 2.9% ir 3.6%. Dėl išorinių aplinkybių neuztikrintumo, rizika nemažėja. Prognozuojama, kad geopolitinei rizikai sumažėjus, 2015m. ir ypač 2016m. – pradės augti ir investicijos. Vietinė pasiūla –

tai pagrindinis Latvijos variklis. 2014m. sumažėjęs privatus suvartojimas, dėl krintančių naftos kainų ir kylančio darbo užmokesčio, vėl įgauna pagreitį. Krintančios naftos kainos taip pat reiškia žymų vartotojų pajamų ir paklausos augimą. Šalies prekyba turėtų pasipelnėti iš kritusių naftos kainų. Importas (1.1% - 2014m., 3.8% - 2015m., 5.4% - 2016m.) augs greičiau nei eksportas (1.4% - 2014m., 2.9% - 2015m., 4.8% - 2016m., tačiau apskritai, prekybos deficitas išliks santykinai mažas. Nedarbo lygis Latvijoje šiemet išlieka nepakitęs, kuomet 2014m. minimalus darbo užmokestis didėjo (15% nuo 2013m.), o darbo jėgos paklausa mažėjo. Vis dėlto, nedarbo lygis mažėjantis nuo 2011m., ir toliau išlaiko tokią pat tendenciją ir prognozuojamais 2016m. (plg. 11% – 2014m., 10.02% – 2015m. 9.2% – 2016m. Tačiau išaugus darbo kainoms, gali susvyruoti Latvijos konkurencingumas. Pakilus minimaliai algai, gali sumažėti paklausa mažai nekvalifikuotai darbo jėgai vargingesniuose šalies regionuose. Kritusios naftos kainos taip pat paveikė Latvijos infliacijos lygį, kuris 2015m. buvo 0.9%, o ateinančiais metais prognozuojamas jos augimas iki 1.9%. Fiskalinis šalies deficitas mažėja ir mažės dar ir kitais metais, lyginant prajusių, šių ir ateinančių metų duomenis: 1.5% 2014m., 1.1% – 2015m ir 1.0% 2016m.

Taigi, Latvijoje, augimas šiek tiek sumažėjęs dėl išorinių įvykių, atsiliepusių eksportui ir investicijoms. Sumažėjo šalies investicinis patrauklumas, o jos konkurencingumui iškilusi grėsmė. Ekonomikos augimas išlieka toks pat nuo praeitų metų, o ateinančiais - numatomos geresnės tendencijos. Darbo kainos išaugo, nedarbo lygis nepakito, o darbo paklausa mažėjo. Per metus sumažėjusi infliacija sumažėjo, ir toliau mažės kitais metais.

Remiantis Earnst&Young Eurozonos apžvalga, pateikta 2015 kovo mėnesį, **Estijos** ekonomika išaugo iki 2.6% 2014m. , 2015m. paaugusi dešimtąja procento dalimi gruodį, dėl susilpnėjusio eksporto (dėl išorinių aplinkybių, pagrindinės prekybos partnerės) ji krito iki 2.2%, tačiau ateinančiais metais tikėtinas šalies ekonomikos augimas iki 2.8%. Europos Komisija (European Economic Forecast Winter 2015) prognozuoja, kad Estijos ekonomika nepasydama regioninės įtampos 2015m. augs iki 2.3% (0.4% daugiau nei 2014m.) ir iki 2.9% 2016m. Vietinis suvartojimas išlieka pagrindiniu šalies ekonomikos varikliu. Investicinis aktyvumas šalyje smarkiai nukrito 2014m. viduryje – greičiausiai dėl išorinių veiksnių ir stiprėjančios geopolitinės įtampos. Vidaus investicijos išliko nepakitusios. Jas skatina palankios finansinės sąlygos ir augančios pajamos. Vis dėlto, prognozuojama, kad bendros investicijos 2015m. strigs dėl minėtos įtampos už šalies ribų. Dėl augančios išorinės paklausos, investicijos Estijoje į įrenginius, techniką augs iki 6%. Taip pat numatomas investicijų į nekilnojamąjį turtą didėjimas, remiantis padaugėjusiu statybų leidimų skaičiumi 2014m. ES plėtros fondo programos paskatins ir viešųjų investicijų laipsnišką kilimą 2015m. Prekių ir paslaugų importas Estijoje nuo praeitų metų iki šių ir ateinančiais 2016m. (atitinkamai 2.2%, 3.3%, ir 5.5%) auga greičiau negu eksportas (atitinkamai 2%, 2.4% ir 2.8%). Lyginant su praeitais metais, darbo užmokestis greitai pakilo, o nedarbas ženkliai krito, nedarbo lygis šalyje ženkliai mažėja, kaip ir iki šiol (2014m. - 7.7%, 2015m. - 6.8%) ir 2016m. jis sieks 5.9%. Dėl šių priežasčių, pasak EY, tikėtinas

vartojimo 3.7% 2015m. augimas, tebesitęsiantis ir ateinančiais 2016m. – iki 3.9%. Dėl staigaus iškasenų ir naftos kainų kritimo, infliacija šalyje 2014m. nukrito 0.5%. Taip pat sumažėjo elektros kainos dėl šiltesnių orų ir prieigos prie pigesnių regioninių energijos tinklų. Fiskalinis Estijos deficitas nuo praeitų metų 0.4% padidėjo iki 0.6%, toks ir turėtų išsilaikyti ir ateinančiais metais.

Taigi, šalies ekonomika išaugo, eksportas sumažėjo dėl regioninės įtampos. Importas intensyviau greičiau nei eksportas. Įvairių rūšių investicijos strigo ir strigs, tačiau vidaus investicijos išliko tokios pat. Importas auga greičiau nei eksportas. Darbo užmokestis pakilo, nedarbas ženkliai sumažėjo, suvartojimas išaugo. Infliacija Estijoje sumažėjo, tačiau išaugo valstybės biudžeto deficitas.

Tarp didžiausių ES valstybių narių, didžiausias aktyvumas pastebimas **Lenkijoje**. Ji buvo vienintelė valstybė, demonstravusi teigiamus augimo rodiklius kriziniu laikotarpiu ir po jo. Nepaisant išorinių neramumų, Europos Komisija („European Economic Forecast Winter 1/2015“) pastebi, kad praeitais 2014m. Lenkijos BVP buvo stipresnis (3.3%), tačiau grynojo BVP augimas 2015m sulėtės 3.2%, o 2016m. įsibėgės iki 3.4%. Nedarbo lygis turėtų mažėti nuo 9.1% 2014 m. iki 8.3% 2016m. ir padidėti minimalus darbo užmokestis. Šalies darbo rinką stipriai paskatins ekonominis aktyvumas ir augantys produkcijos kiekiai. Ekonominis aktyvumą lemia vietinė paklausa, kurią remia gerėjančios darbo rinkos sąlygos ir augančios grynosios pajamos. EK prognozuojama, kad padidės viešieji Lenkijos finansai. Eksportas, lyginant su praeitais metais, sumažėjęs 0.7%, o ateinančiais 2016m. - ženkliai išaugs iki 5.4%. Prekių ir paslaugų importas šiemet taip pat sumažėjęs 0.6% ir ateinančiais metais išaugs daugiau nei eksportas – iki 6.4%. Šiemet importuojama daugiau nei eksportuojama ir tokia tendencija išliko nuo praeitų metų bei tęsis ir kitąmet. 2015m. pradžioje, investicijos, kaip ir eksportas, mažės, tačiau tokia lėtėjanti eksporto ir investicijų tendencija ilgai netruks. Privačias investicijas paskatins tebesitęsiantis kreditų augimas, kuriam įtaką daro mažėjančios finansinės kainos. Viešosios investicijos pagreitį įgaus 2015m. antroje pusėje, taikant naujus, pusiau ES lėšomis finansuojamus, projektus. Maisto ir naftos kainos kris iki 2015m. trečiojo ketvirčio. 2015m. infliacija sieks -0.2% ir 2016m. pakils iki 1.4%. Lenkijos vyriausybės deficitas sumažėjo lyginant su 2013m. 4%, mažėjimas, prasidėjęs 2014m. (3.6%), 2015m. (2.9 %) ir 2016m. (2.7%) išlieka. Vyriausybės skola nuo 2013m 55.7% įgavo nežymiai mažėjančią tendenciją, prognozuojamą bent jau iki 2016m. Išoriniai politiniai neramumai ir jų epicentre esančių valstybių krizės bei silpna šių paklausa Eurozonoje, turėjo mažiau įtakos bei buvo tikėtasi.

Taigi, nors Lenkijos BVP sumažėjo, tačiau ateinančiais metais numatomas jo augimas. Ekonomika suaktyvės, sumažės nedarbo lygis, padidės minimali alga, o maisto kainos kris – tai palanki prognozė Lenkijos gyventojams. Nors eksportuojamų bei importuojamų prekių ir paslaugų nuo praeitų metų sumažėjo, tačiau 2016m. tikimasi atsigavimo ir šio rodiklio šoktelėjimo aukšty. Investicijų pirmoje 2015m. pusėje mažės, tačiau antroje – jų skaičius išaugs, o fiskalinis šalies Lenkijos deficitas mažėjo ir mažės kitais metais.

Įvertinus 2014-2016m. bendrąsias šalių ekonomines tendencijas matyti, kad BVP ir ekonominis augimas šiemet mažėjo visose šalyse, išskyrus Estiją, kurioje pastebimas jo augimas. Ateinančiais 2016m. visų keturių valstybių rinkos turėtų pradėti augti. Investicijų nuo 2014m. taip pat sumažėjo, ypač Latvijoje, kurioje krito net Bendras šalies investicinis patrauklumas ir kilo grėsmė valstybės konkurencingumui, tačiau nuo kitų metų, Lenkijoje net ir nuo šių metų antros pusės, jos turėtų atsigauti ir jų srantai padidėti. Estijoje numatomas investicijų į techniką ir nekilnojamąjį turtą, augimas. Prekių ir paslaugų eksportas per metus sumažėjo visose keturiose valstybėse, tačiau importas išaugo, išskyrus Lenkiją. Ateinančiais metais prognozuojamas vieno ir kito rodiklio pagerėjimas ir suaktyvėjimas. Minimalus darbo užmokestis išaugo tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje, tiek Estijoje, tiek Lenkijoje ir visose jose kainos krito, ypač energijos ir maisto. Nedarbo lygis mažėjo Lietuvoje, Lenkijoje ir ypač Estijoje, o Latvijoje jis nepakito. Ateityje numatomos palankios nedarbo mažinimo valstybėse tendencijos. Infliacija per metus sumažėjo visose nagrinėjamose šalyse ir tikėtina, tokia tendencija išliks ir kitais metais. Valstybės biudžeto deficitas išaugo Lietuvoje ir Estijoje, sumažėjo Latvijoje ir Lenkijoje, o kitais metais turėtų kristi kiekvienoje iš jų. Taigi, 2014m.-2015m. pastebimas situacijos suprastėjimas BVP, investicijų, eksporto, biudžeto deficito srityse, kurios ateinančiais metais turėtų gerokai pasitaisyti, o ekonomikos turėtų suaktyvėti. Vis dėlto, vartotojams palankios tendencijos dėl nukritusių kainų ir išaugusio minimalaus darbo užmokesčio, turėtų išsilaikyti ir ateinančiais metais. Silpniausiai vertintina Latvija, kuri tokią padėtį daugiausia lėmė išoriniai pagrindinės prekybos partnerės rytuose sunkumai, kurie neigiamai atsiliepė šalies investicinio klimato patrauklumui.

Atsižvelgiant į visose keturiose valstybėse vyraujančias tendencijas, pastebimas 2014m.-2015m. situacijos suprastėjimas BVP, investicijų, eksporto, biudžeto deficito srityse, kurios ateinančiais metais turėtų gerokai pasitaisyti, o ekonomikos turėtų suaktyvėti. Vis dėlto, vartotojams palankios tendencijos dėl nukritusių kainų ir išaugusio minimalaus darbo užmokesčio, turėtų išsilaikyti ir ateinančiais metais. Silpniausiai vertintina Latvija, kuri tokią padėtį daugiausia lėmė išoriniai pagrindinės prekybos partnerės rytuose sunkumai, kurie neigiamai atsiliepė šalies investicinio klimato patrauklumui.

Vieni iš investicinį klimatą vertinančių veiksnių pateikti *Bendrojoje rodiklių grupėje*, nagrinėjant Baltijos šalių ir Lenkijos situaciją¹⁴⁴ valstybių kontekste. Joje aptariami rinkos dydžio, institucijų, infrastruktūros, švietimo ir mokymų, prekių rinkos efektyvumo, finansų rinkos, inovacijos, technologinio pažangumo, verslo pažangumo, šalies konkurencingumo ir bendros makroekonominės aplinkos, rodikliai, kurių duomenis (žr. 2 priede) pateikė „Global Competitiveness Report“.

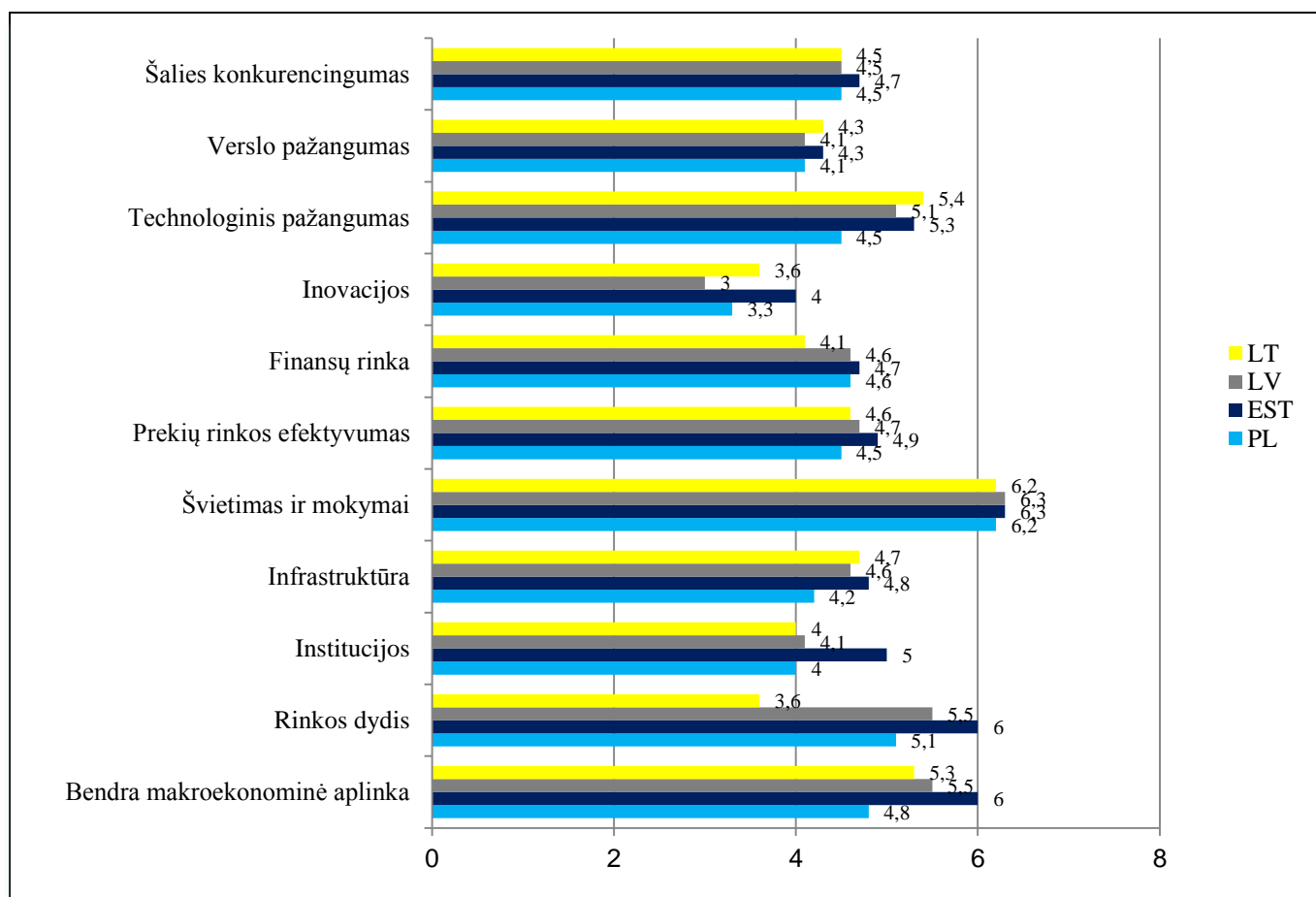
Rinkos dydžio rodiklis parastai priskiriamas bendrajai makroekonominėi aplinkai (žr. 4 lentelę), tačiau dėl savo svarbos įterptas į pagrindinių šalių vertinančių rodmenų sąrašą. Geriausius rezultatus čia taip pat rodo Estija, kiek atsilieka Latvija. Prasčiausia, bene dvigubai atsilieka Lietuva. Paradoksalu, tačiau

lyginant rinkos dydžio skaitines vertes su šalių populiacijos dydžiu, Estijoje žmonių gyvena mažiausiai iš visų keturių valstybių, tačiau jos rinkos apimtis – didžiausia. Nuo jos šiek tiek atsilieka Latvija. Nepaisant nelyginamai didesnės Lenkijos populiacijos (38,5 - PL, 1,3 – EST), jos rinkos apimtis tėra priešpaskutinėje vietoje keturių nagrinėjamų šalių kontekste. Visgi jos rinkos dydis reitinguojamas 19 pasaulio šalių kontekste.

Palankiausia institucijų situacija – taip pat Estijoje, Lietuvoje, Latvijoje ir Lenkijoje situacija identiška – balu mažesnė. Infrastruktūra puikiausiai išvystyta panašiai ir Estijoje ir Lietuvoje. Žymiai prastesnė – Lenkijoje. Latvijoje – tarpinė situacija. Vis dėlto švietimui ir mokymui visos keturios valstybės skiria gana nemažai dėmesio, todėl ir rodiklių padėti beveik identišškai geri – vienoda jo kokybė Estijoje ir Latvijoje bei Lietuvoje ir Lenkijoje, atitinkamai mažėjančia tvarka. Prekyboje geriausiais rezultatais pasižymi Estija. Kitos šalys nedaug atsilieka. Prasčiausia padėtis pastebima Lenkijoje. Finansų rinkoje bendri šalių rodikliai keik prastesni – svyruoja nuo 4 iki 5. Trijų iš jų padėtis labai panaši, prasčiausia situacija – Lietuvoje. Inovacijų kategorijoje nuo likusių trijų gerumu išsiskiria Estija, priešingai – Latvija, kurio rodiklis balu žemesnis. Vis dėlto Pasaulio kontekste šalys nėra aukštoje pozicijoje – Estija užima 30 poziciją, keturiolika vietų žemiau – Lietuva, o Latvija ir Lenkija, atitinkamai, daug žemiau – 70-72 vietose. Technologiniu pažangumu visas šalis lenkia Lietuva, nedaug nuo jos atsilieka Estija. Lenkijoje technologijos išvystytos prasčiausiai. Verslo pažangumo kategorijoje Lietuva ir Estija - vienodoje padėtyje – pirmauja, o Latvija ir Lenkija – vienodai atsilieka. Lietuva, Latvija ir Lenkija – vienodai konkurencingos, tačiau geriausia iš jų – Estija, kuri pasaulio reitinge užima 29 poziciją.

Geriausia bendra keturių valstybių padėtis - švietimo ir mokymų kategorijoje. Statistika patvirtina, kad mokslo srityje Baltijos šalys, o kartu ir Lietuva, laikomos vienomis pažangiausių Europoje. Kaip vienas iš Lietuvos privalumų akcentuojamas aukštas šalies išsilavinimo lygis ir išsilavinusių piliečių skaičius – tai investitorius traukiantis valstybės bruožas (*Invest in Lithuania, 2014, 2015*). Remiantis statistiniais duomenimis, Lietuva technologiniu pažangumu lenkia kaimynines valstybes ir pasižymi gera bendra makroekonominė situacija. Didžiausia Lietuvos konkurentė, išskyrus technologijas - Estija, pirmaujanti beveik visuose bendrąją šalies investicinę aplinką lemiančių rodiklių kategorijose – jos rinka didžiausia, makroekonominė situacija geriausia, lenkia visas inovacijų, ir visose kitose kategorijose. Siekiant susidaryti išsamesnį šalių vertinimo rezultatų vaizdą, toliau pateikiama detali kiekvieno rodmens kategorijos ir ją sudarančių rodiklių duomenys

Bendrieji rodikliai

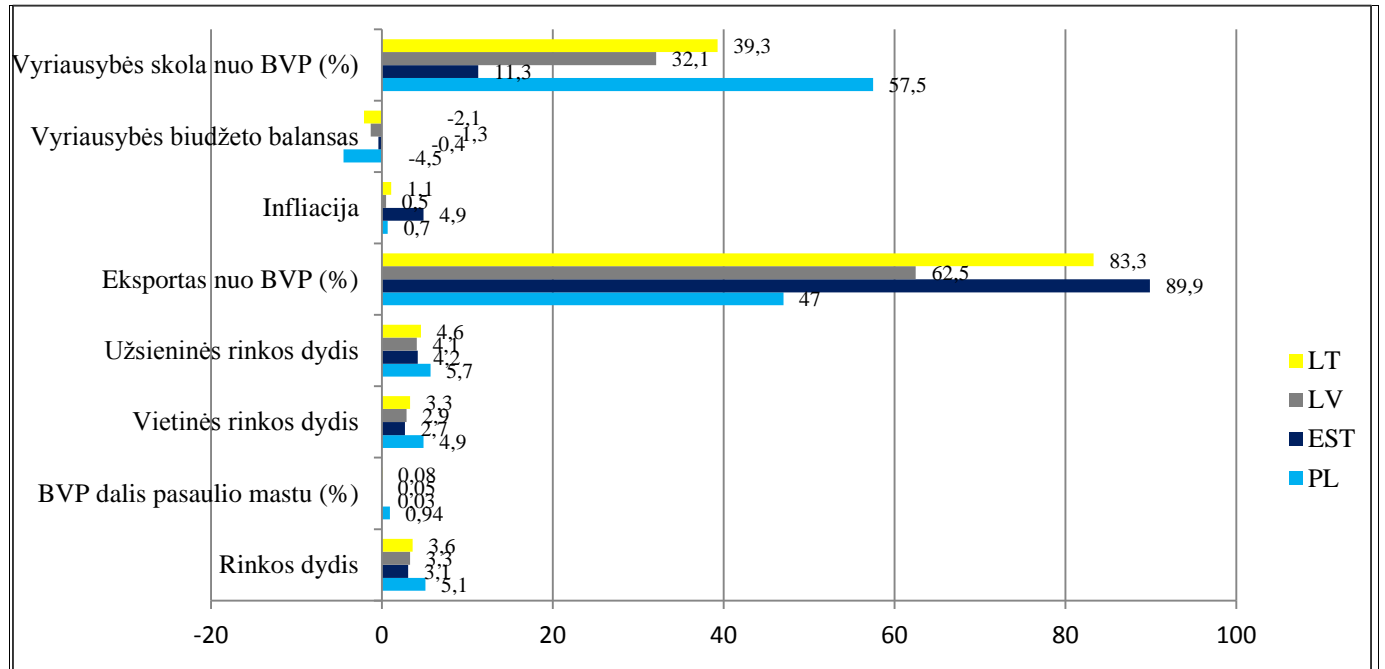
Nors bendra **makroekonominė** situacija pastebimai geriausia Estijoje, tačiau ne visose jos rodikliuose ji lenkia likusias valstybes (žr. 5 lentelę). BVP dalis pasaulio mastu didžiausia Lenkijoje, o likusių trijų šalių - vienodai prastesnė. Jos ir vietinė rinka didesnė. Nedaug nuo jos atsilieka ir Lietuva, o Estija, kartu su Latvija, lieka užnugaryje vienodai. Užsienio rinko dydžiu Lenkija taip pat jas lenkia, antroje vietoje palikdama Lietuvą ir Latviją su Estija – tokioje pat situacijoje kaip ir vietinėje rinkoje. Visgi eksportu rodikliu Estija išsiveržia į priekį, antroje vietoje palikdama Lietuvą, paskui Latviją ir Lenkiją visai tolumoje. Infliacijos rodiklis žymiai aukštesnis Estijoje nei visų kitų. Žemiausias – Lenkijoje. Vyriausybės biudžetų balansas problematiškas Lenkijoje, kurioje jis minusines daugiau nei –6. Nors ir būdamas problematiškas, tačiau mažiausiai keblis padėtis - Estijoje, kurioje ir vyriausybės skola nuo BVP mažiausia. Didžiasias jos procentas - Lenkijoje. Lietuvoje jis taip pat gana didelis. Latvijoje – gerokai mažesnis.

Vertinant bendrą makroekonominę valstybių situaciją, pagal rodiklių vertes, Estijos padėtis išlieka palankiausia (žr. 7 lentelę). Nedaug nuo jos atsilieka ir Lietuva. Vis dėl to, remiantis pasauliniu reitingu, šioje kategorijoje prastėjančia tvarka šalys išsirinkiuoja šiek tiek kitaip: Estija – 20, Latvija – 32 ir tik tada Lietuva – 42 ir daug žemiau, 63 pozicijoje esanti Lenkija. Vadinasi, daugeliu atžvilgiu Lietuvos situacija

yra antra pagal gerumą po Estijos. Tai leistų manyti, kad aptartais atžvilgiais palankiausias investuotojams, atitinkamai – Estija ir Lietuva.

5 lentelė

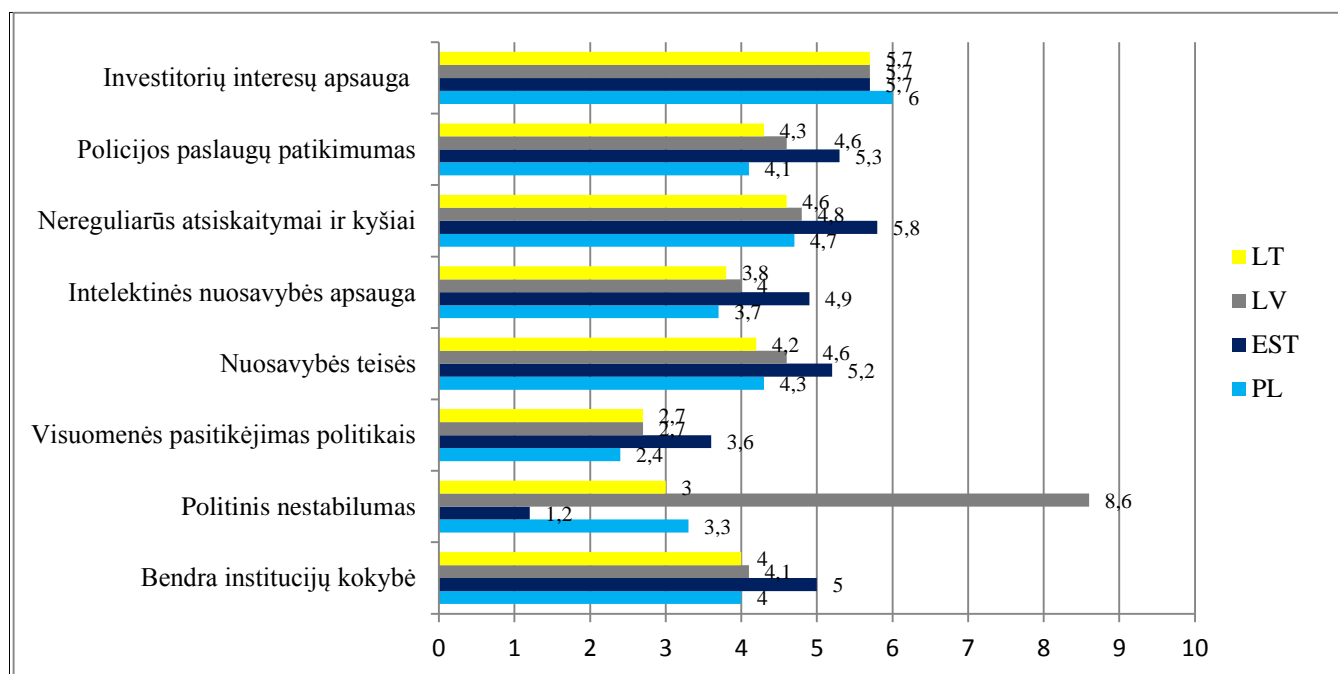
Makroekonominiai rodikliai

Institucijų tendencijos tarp šalių taip pat panašios (žr. 6 lentelę). Visose jų kategorijose pirmauja Estija, ypač pagal nereguliuosius atsiskaitymus ir kyšius, kurių čia žymiai daugiau nei kitose trijose valstybėse (rodikliai apylygiai mažesnis, tačiau nežymiai, tačiau mažiausias jų – Lietuvoje), tačiau politinis šalies stabilumas lemia estų pasitikėjimą politikais. Paradoksalu, kad išskirtinai politiškai nestabiliausia Latvija, savo valdžia tiki kur kas labiau nei vertėtų, remiantis rodmenimis. Lenkijos politinis nestabilumas beveik identiškas su Lietuvos, tačiau savo politikais pasitiki menkai. Apskritai, šių rodiklių duomenys gana žemi.

Visose keturiose šalyse investorių interesų apsauga gana prasta – vos didesnė nei 50% (5,7 iš 10). Nuosavybės teisių situacija dar prastesnė, tačiau palankiausia – Estijoje, priešinga – Lietuvoje ir Lenkijoje. Policijos paslaugomis labiausiai pasitikima Estijoje, mažiausiai - Lenkijoje. Vertinant apskritai, institucijų situacija palankiausia Estijoje, kuri pasaulio reitinge patenka į trisdešimtuką, užimdama kuri pasaulio reitinge patenka į trisdešimtuką, užimdama 26 poziciją o Latvijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje, atitinkamai, rodiklio vertė beveik balu žemesnė, pasauliniu mastu jos užima 51, 56 ir 58 vietą, atitinkamai.

Institucijų rodikliai

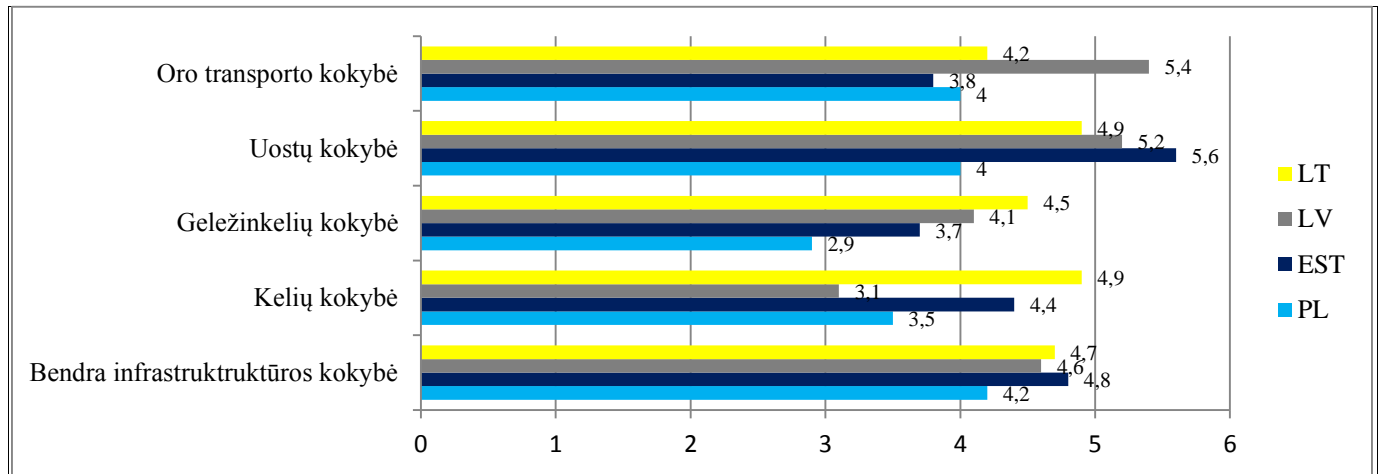

Vertinant šalių bendrą **infrastruktūros** kokybę, kaip ir ankstesnėse srityse, pirmauja Estija (Lietuvoje, Latvijoje, ir Lenkijoje – atitinkamai prastesnė), tačiau atskirose infrastruktūros kategorijas, daugelyje jų pozicijas apleidžia Lietuvai ir Latvijai (žr. 7 lentelę). Kelių kokybė palankiausia Lietuvoje, šiek tiek nuo jos atsilieka Estija, kur kas prastesnė situacija – Lenkijoje. Vis dėlto, kelių prastumu ir avaringumu ilgai garsėjusią Lenkiją šiuo metu lekia Latvija (plg. LT – 36, LV – 108). Geležinkelių infrastruktūra labiausiai išvystyta Lietuvoje, pasauliniu mastu ji – 22 pozicijoje. Prastesnė situacija – Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje, atitinkamai, 30, 40, 55. Oro transporto kokybė žymiai daugiau išvystyta Latvijoje. Kitose trijose šalyse situacija prastesnė, ypač - Estijoje (plg. LV – 35, EST - 86 reitinge). Visos keturios analizuojamos valstybės – jūrinės, todėl nestebina ir palankiausi visų jų uostų kokybės rodikliai. Geriausi uostai – Estijoje, Lietuvą lenkia Latvija, o Lenkijoje ji niekuo nesiskiria nuo oro infrastruktūros išsivystymo.

Taigi, nors Latvija gali skūstis prastais keliais, tačiau yra tiek pat puikiai pasiruošusi efektyviai vykdyti veiklą oro transportu, kaip ir Estija, kurios uostas veikia geriausiai, nepaisant kur kas prastesnės oro transporto ir geležinkelių kokybės. Lietuva yra puikiai išvysčiusi šalies kelių ir geležinkelių infrastruktūras. Nors šalies kontekste taip pat nebloga jūrų uostų padėtis, kuri vienoda kaip ir kelių, tačiau lyginant su kitomis šalimis, šalies uostams reikėtų skirti daugiau dėmesio. Lenkijos infrastruktūra palyginus vidutinė. Prasčiausiai išvystyta geležinkelių infrastruktūra, todėl jai reikalingas didesnis dėmesys.

Apskritai, vertinant atskiras infrastruktūros kategorijų rodiklius, padėtis panaši visose keturiose valstybėse. Prasčiausia – Lenkijoje. Ją lenkia palankiausia pripažinta Estija ir Lietuva, šiek tiek atsilieka Latvija.

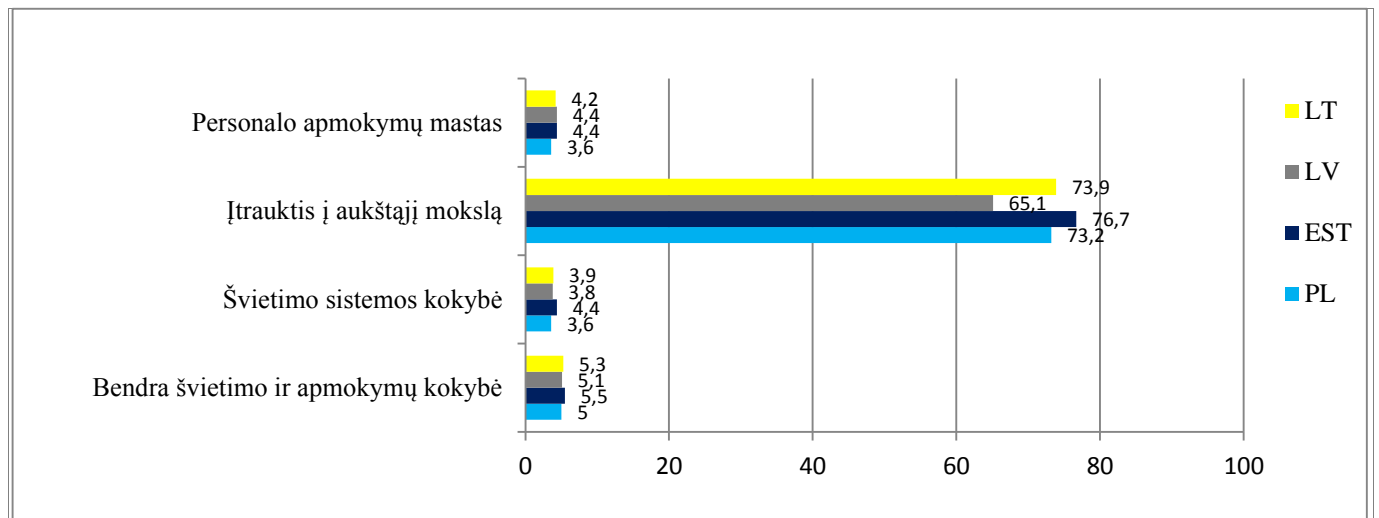
Infrastruktūros rodikliai

Švietimo ir mokymų situacija Lietuvoje ir Latvijoje, Estijoje bei Lenkijoje – apylygė trijose iš keturių kategorijose (žr. 8 lentelę). Apskritai, švietimo ir apmokymų padėtis beveik identiška visose valstybėse, tačiau nors ir mekas skirtumas, tačiau pirmauja vėlgi Estija, atsilieka - Lenkija. Pasaulio reitinge Estija ir Lietuva patenka į dvidešimtuką, atitinkamai esančios 20 ir 26 pozicijose, o Latvija ir Lenkija – į keturiasdešimtuką, užimdamos atitinkamai 31 ir 34 pozicijas. Švietimo sistema palankiausiai vertinama Estijoje. Lietuva ir Latvija bei Lenkija, atitinkamai, nedaug nuo jos atsilieka. Tačiau globaliu mastu, jų padėtis nėra itin gera, ypač žemai – Lenkijos (79) ir Latvijos (65) pozicijos. Ne ką geresnis Lietuvos reitingas (55). Kokybiškiausias švietimas vis tik Estijoje (35). Įmonės personalo apmokymams tiek pat dėmesio skiriama Estijoje ir Latvijoje, tačiau lyginant jų reitingus, Latvija (33) pirmauja prieš Estiją (36) trimis pozicijomis. Lietuva vertės prasme atsilieka nedaug, tačiau reitingų prasme, šalis nemažai atsilieka, užimdama (50) vietą, o ypač – Lenkija pasilikdama tik 72 pozicijoje. Nepaisant ne itin palankios situacijos minėtose kategorijose, vis dėlto įtrauktis į aukštąjį mokslą pasaulyje yra viena geriausių - visos keturios valstybės patenka į trisdešimtuką. Aukščiausioje, 18 pozicijoje – Estija, nedaug nuo jos atsilieka Lietuva, būdama 22 pasaulio vietoje ir vos per poziciją atsiliekanči Lenkija – 23 vietoje. Kiek žemiau atsidūrė Latvija, būdama 31 pozicijoje.

Apibendrinant, nagrinėjamose valstybėse 2014-2015m. palankiausia situacija šioje kategorijoje – jaunimo įtrauktis į aukštąjį mokslą ir švietimo ir apmokymų kokybė. Lenkijai vertėtų pasistengti visuose aptartuose aspektuose, o Lietuva, žengdama koja kojon su Estija, turėtų nesustoti, juo labiau, kad pasaulio kontekste šalys net ir patekdamos į neblogas pozicijas, turi kur stengtis.

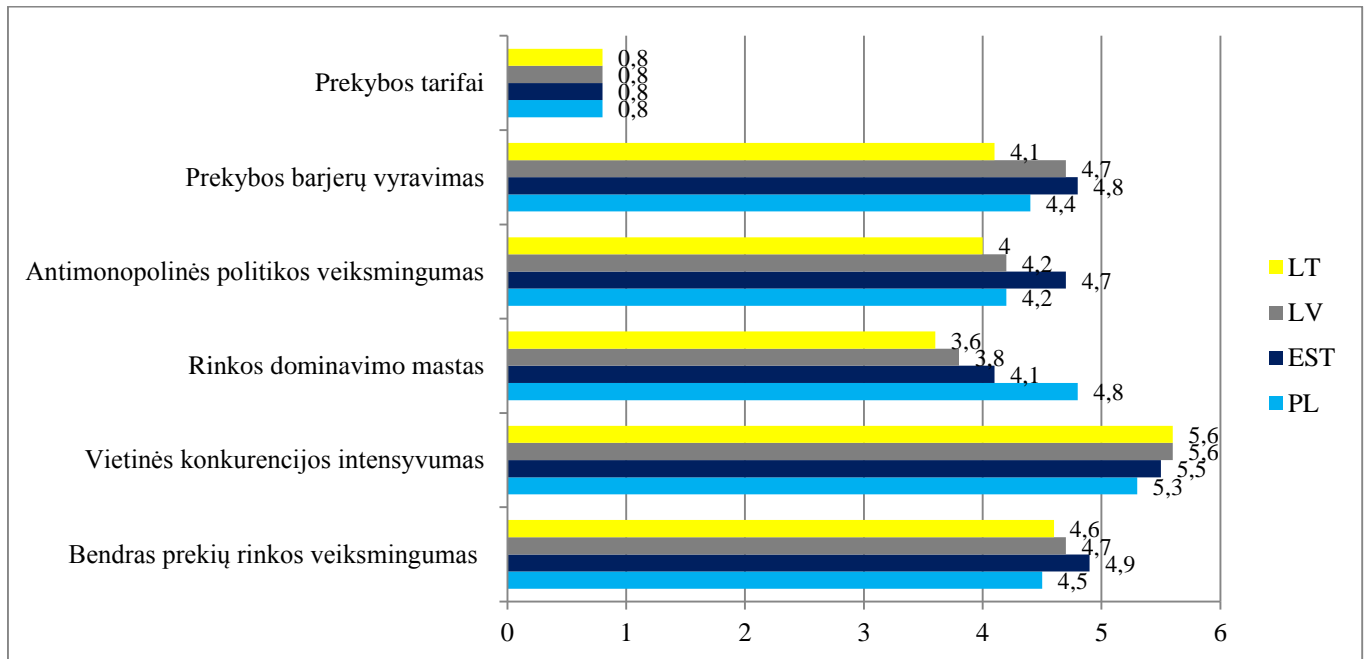
Švietimo ir mokymų rodikliai

Prekių rinkos kategorijoje daugelyje rodiklių Estija pirmauja tik pusėje iš jų, tačiau nežymiai. Jai anti kulnų lipa Latvija ir Lietuva, viename iš rodiklių - visos šalys vienodoje pozicijoje, o viename visas gerokai lenkia Lenkija (žr. 9 lentelę). Apskritai, prekių rinka veiksmingiausia Estijoje, nedaug, per kelias dešimtas, nuo jos, atsilieka Latvija bei Lietuva ir Lenkija. Pasaulio reitinge šių valstybių pozicijos gerokai vidutinės - nuo gana neblogos 26 vietos atsidūrusios Estijos, prastesnėje 36 vietoje vertinamos Latvijos, 47 esančios Lietuvos ir tik 51 vietoje reitinguojamos Lenkijos. Labiausiai prekybos barjerai vyrauja Estijoje ir Latvijoje, o pasaulio kontekste, užimdamos 19 ir 26 pozicijas, valstybės rodo pakankamai aukštus rezultatus. Šiek tiek, per kelias dešimtas, nuo jų atsilieka Lenkija (66), o už ją keliomis dešimtosiomis – Lietuva, kurioje jie mažiausi, taigi užima žemiausią iš keturių valstybių, 97 poziciją pasauliniame reitinge. Estijoje antimonopolinė politika veiksmingiausia, pasaulio kontekste taip pat (26 pozicija). Nuo jos penkiomis dešimtosiomis vienodai atsilieka Lenkija ir Latvija. Pasauliniu mastu prastesnė Latvijos padėtis (plg. PL – 56, LV – 60). Nuo jų nedaug, keliomis dešimtosiomis – Lietuva, kuri ir pasauliniu mastu (68) rodo prastus rezultatus. Vietinė šalių konkurencija vienodai intensyviausios Lietuva ir Latvija. Lietuva šioje kategorijoje pasaulio reitinge užima gana aukštą, 22 poziciją, kaip ir Latvija - 23. Labai mažai nuo jos pagal vertes, atsilieka Estija ir Lenkija, atitinkamai, tačiau preitingai jų gerokai skiriasi – Estija patetnka į trisdešimtą, užimdama 29 poziciją, o Lenkija gerokai jai nuileidžia, pasilikdama tik 51 pasaulio vietoje.

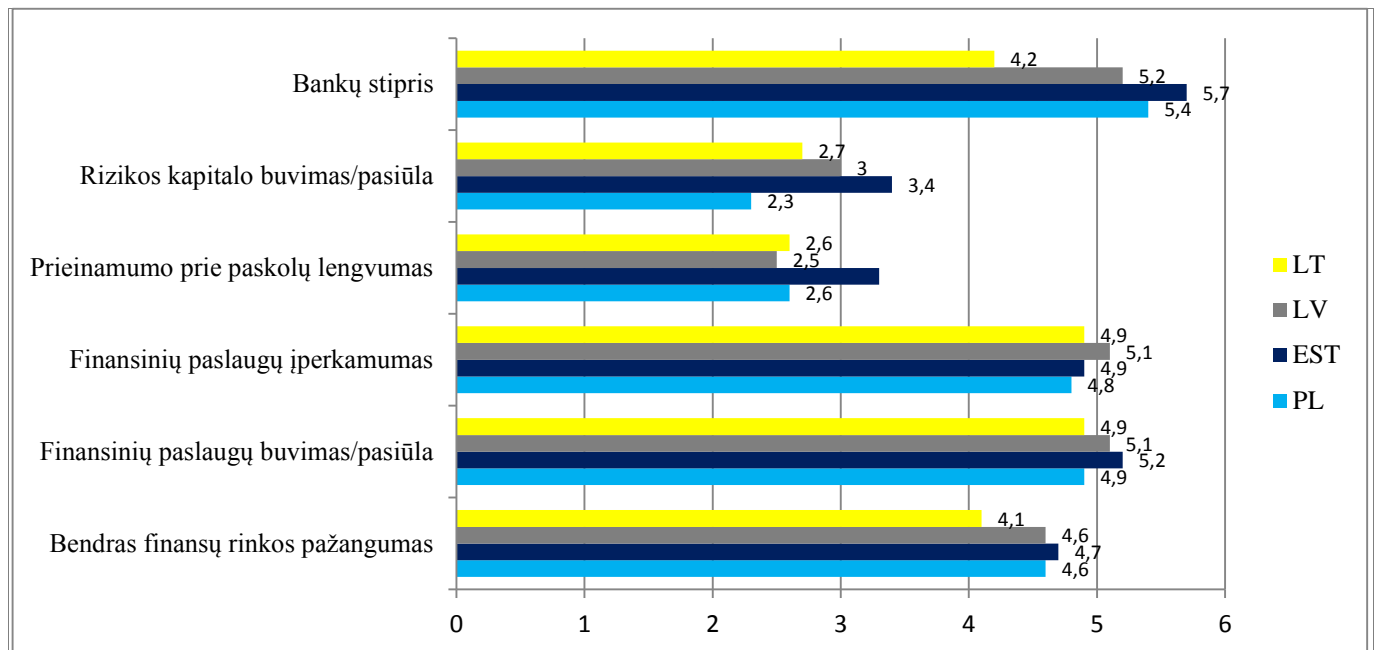
Taigi palankiai dominuojanti minėtuose rodikliuose – Estija gali pasigirti veiksminga antimonopoline politika ir vyraujančiais prekybos barjeriais, tačiau daugiau dėmesio turėtų teikti vystant vietinės konkurencijos intensyvumą. Latvijos situacija pagal prekių rinkos efektyvumo rodmenis atsiduria antroje vietoje po lyderės Estijos. Už ją kiek prastesnėje pozicijoje - Lietuva, kuri negali skūsti vietinės konkurencijos intensyvumu ir bendru prekių rinkos veiksmingumu.

Prekių rinkos efektyvumo rodikliai

Finansų rinkos pažangumas Estijoje, Latvijoje bei Lenkijoje – apylygis (žr. 10 lentelę). Prastesnė - Lietuvos situacija. Ji penkiomis dešimtosiomis atsilieka nuo kitų trijų valstybių ir pasauliniame reitinge teuzema 65 pozicijų. Palankiausia situacija – Estijoje, kuri ir pasauliniu mastu gana neprastoje, 29, padėtyje. Po jos – 33 ir 35 vietose esančios Latvija ir Lenkija. Estija pirmauja siūlydama finansines paslaugas ir rizikos kapitalą, jos bankai stipriausi tarš šių šalių, o prieinamumas prie paskolų – lengviausia, tačiau minėtos finansinės paslaugos nėra lengvai įperkamos. Latvija nedaug atsilieka nuo Estijos minėtose srityse, tačiau nusileidžia Lenkijai pagal bankų stiprumą, o Lietuvai – pagal prieinamumo prie paskolų lengvumą. Lenkijos padėtis visose finanų rinkos srityse – trečioje vietoje iš analizuojamų keturių valstybių. Deja, Lietuva – ketvirtoji, tad šaliai vertėtų sustiprinti visus šiuos finansų sektorius, ypač bankų stiprumą, pagal kurį ji pasaulinio reitingo gale – tik 113 (płg. EST - 39, LV – 54, PL – 51).

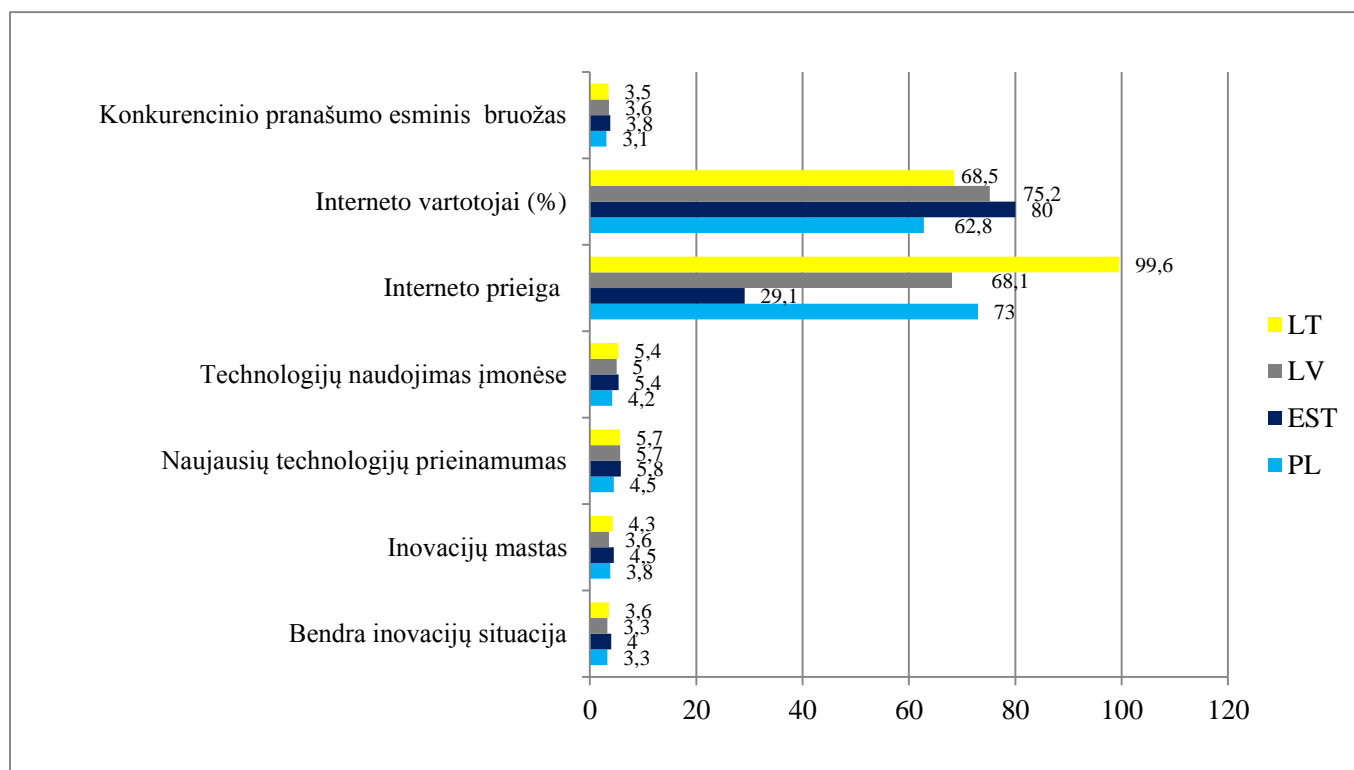
Finansų rinkos rodikliai

Bendra Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos **inovacijų** situacija pasauliniu mastu nėra gera ir svyruoja nuo 30 Estijos, 44 Lietuvos pozicijos iki žemos 70 Latvijos ir 72 Lenkijos padėties, nors lyginant jų tarpusavio vertes, ryškaus atotrūkio nematyti – Estija lenkia keturiomis dešimtosiomis atsiliekančią Lietuvą, o šią vejasi trimis dešimtosiomis atsiliekančios Latvija ir Lenkija. Išskirtinai puikūs Lietuvos interneto prieigos rezultatai, kurių procentinė vertė net 99,6 (žr. 11 lentelę), tačiau pasaulyje šalis tėra 30. Beveik trisdešimčia punktų atsilieka Lenkija (vertė - 73), o už ją prastesni – Latvijos rezultatai (vertė - 68). Stebina prastas 29 vertės punktais įvertinta Estija. Interneto vartotojų skaičius taip pat gana nemažas ir koreliuoja su gerai išvystyta šalių interneto prieiga. Daugiausiai interneto vartotojų Estijoje, nors interneto prieiga joje prasčiausia ir nors Lietuvoje ji beveik tobulai išvystyta, tačiau vartotojų nėra tiek daug kaip Estijoje ar Latvijoje. Technologijas įmonėse daugiausiai naudojami Lietuva ir Estija (vienodai), naujausios technologijos labiausiai prieinamos vienodai Lietuvoje, Estijoje ir Latvijoje. Šalys pagal inovacijų mastą taip pat panašiai išsidėsčiusios – Estija, Lietuva, Latvija ir Estija. Šalių konkurencinio pranašumo esminis bruožas ryškiausiai išreikštas Estijoje bei Latvijoje ir Lietuvoje.

Apibendrinant, Estijoje daugiausia interneto vartotojų, tačiau reikėtų susirūpinti interneto prieiga, kuri stebėtinai menka. Lietuvos pozicija itin ryški interneto prieigos atžvilgiu, o kituose rodikliuose taip pat yra viena iš dominuojančių, kaip ir Latvija. Lenkija beveik visuose rodikliuose nors ir nedaug, tačiau atsilieka, tačiau gali pasigirti geresne interneto prieiga nei Latvijos ir Estijos.

Inovacijų rodikliai

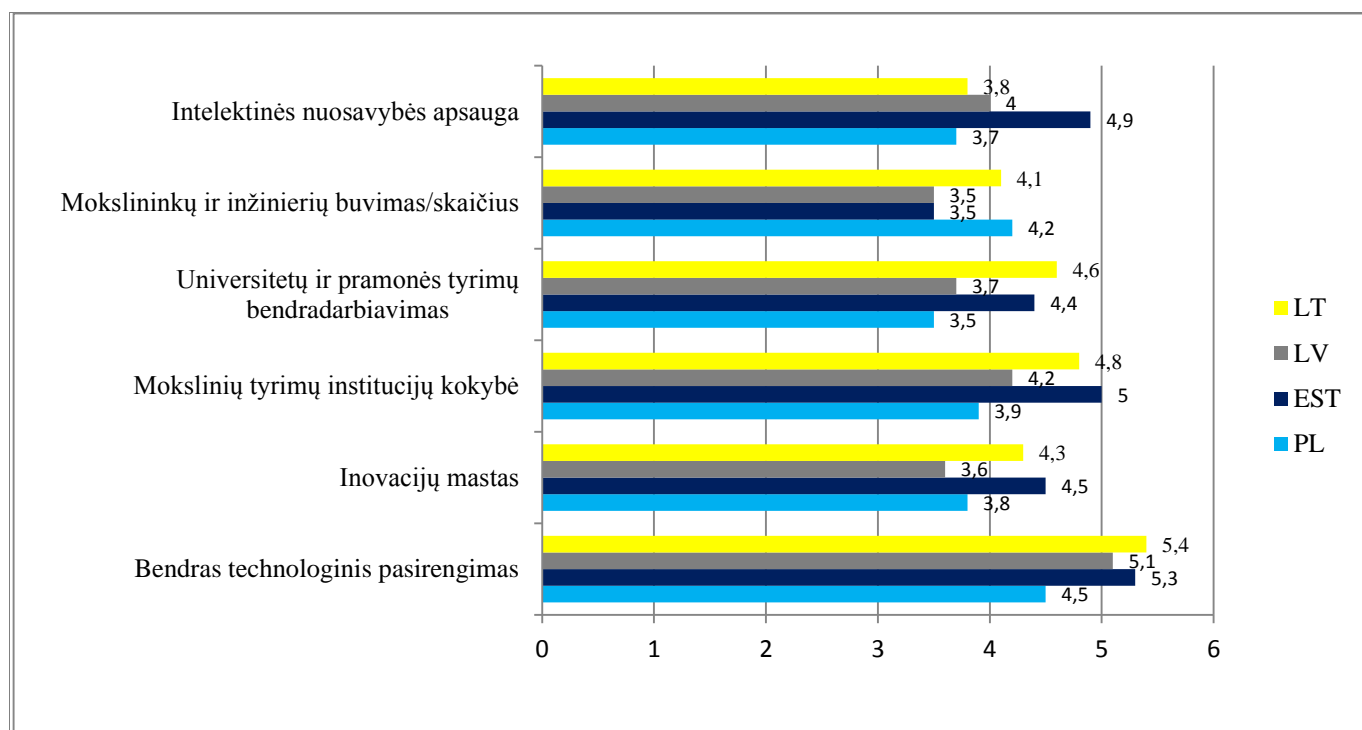
Valstybių **tyrimų ir plėtros** galimybės - nėra vienodos. Šioje kategorijoje išryškėja tendencija, kad šalys panašiai išsivysčiusios kiekvienoje aptariamoje srityje. Palankiausios ir ryškiausios tendencijos – Estijos ir Lietuvos (žr. 12 lentelę). Estija itin puikiai išsivysčiusi savo intelektinės nuosavybės apsauga, pažangi jos mokslinių tyrimų institucijų kokybė, pakankamai gerai išvystyta universitetų ir pramonės tyrimų plėtra, tad nenuostabu, kad inovacijų šalyje nemažai. Vis dėlto, šalis nusileidžia Lietuvai, būdama vienoje padėtyje su Latvija, pagal mokslininkų ir inžinierių skaičių valstybėje, kurie yra vienas svarbiausių tyrimų ir inovacijų iniciatorių vastybėje. Jų daugiausia paruošia Lenkija. Ši valstybė nedaug, tačiau vis dėlto, atsilieka visose kitose analizuojamose tyrimų ir plėtros srityse, inovacijų skaičiumi lenkia Latviją. Latvijos visose tyrimų srityse – vidutiniokė, įvardintina trečioje vietoje iš keturių. Intelektinės nuosavybės apsauga joje vežasi Estiją, mokslininkų ir inžinierių skaičius – toks pat kaip Estijos, universitetų ir pramonės tyrimai išplėtoti geriau nei Lenkijoje, tačiau inovacijų valstybėje nedaug. Lietuvoje inovacijų panašiai tiek, kiek ir Estijoje, tačiau šalis gali pasigirti geriausiai iš visų keturių valstybių išplėtotu universitetų ir pramonės tyrimų bendradarbiavimu, kuriam neabejotiną įtaką padarė Kauno technologijos universiteto kryptinga veikla, siekiant patenkinti darbo rinkos poreikį paruošiant reikiamomis kompetencijomis pasižyminčius specialistus ir taip kartu mažinant šalies nedarbo lygį bei skatinant inovacijas ir visokeriopą šalies plėtrą. Universiteto veikla, įrengus naujausiomis tyrimų technologijomis grįstą mokslinių tyrimų ir inovacijų centrą, taip pat palankiai atsiliepė vertinant Lietuvos mokslinių tyrimų institucijų kokybę, kuri tik per

plauką nusileidžia Estijai. Čia taip pat nemažai mokslininkų ir inžinierių. Bendras šalies technologinis pasirengimas nedaug, vos viena šimtąja, tačiau geresnis nei pirmaujančios Estijos.

Estija, kartu su sparčiai besivystančia Lietuvos tyrimų ir plėtros erdve, yra patrauklios tiems investitoriams, kurie orientuojasi į mokslinę pažangą ir inovacijų vystymą. Šis aspektas, rodiklių kategorija, yra viena svarbiausių dėl savo įtakos šalies technologiniam pažangumui, kuri itin kelia šalies ekonominį lygį ne tik Europos, bet ir pasaulio mastu.

12 lentelė

Tyrimų ir plėtros rodikliai

Nepaisant to, kad vienos už kitas šalys pirmauja arba atsilieka, visų keturių padėtis pasauliniame reitinge - nebloga, tačiau nėra ir itin aukšta, todėl yra dar daug kur tobulėti. Visos trys Baltijos šalys – pažangesnės nei Lenkija. Iš Baltijos šalių labiausiai išsivysčiusi Estija, antroje vietoje – Lietuva. Vienose srityse Lietuva lenkia Latvija, kitose – atvirksčiai, tačiau šiek tiek dažniau pastebimas Lietuvos pirmavimas. Šalių išsidėstymas prastėjimo ir investicinio klimato patrauklumo mažėjimo tvarka atrodytų taip: Estija, Lietuva, Latvija ir Lenkija. Estijos atotrūkis nuo Lietuvos – varijuoja- kai kuriose srityse jis ryškus, kitose – nedidelis skirtumas. Latvija - nedaug atsilieka nuo Lietuvos. Po jų seka Lenkija, kurios atotrūkis ryškiausias, nes beveik visose srityse ir rodikliuose, iš šskyrus kelis išimtinis atvejus, ši valstybė likdavo paskutinėje vietoje.

Įvertinus visus bendrus makroekonominius rodiklius apkritai ir kiekvieną iš jų detalai, Estija pasirodė palankiausiai. Ji lenkia kitas šalis rinkos dydžiu, išvystyta finansų rinka, kurioje pakankamai lengvai

prieinamos paskolos, nebloga rizikos kapitalo pasiūla ir bankai stiprūs. Gana veiksminga prekių rinka ir šalies antimonopolinė politika. Estija gali džiaugtis gerai išvystyta bendra infrastruktūra, ypač uosto kokybe. Estija taip pat pažangi ir inovatyvi, joje daug interneto vartotojų, tačiau interneto prieiga ženkliai prastesnė nei Lietuvos, Latvijos ar Lenkijos. Tyrimų ir plėtros sektorius išvystytas neblogai, ypač gera intelektinės nuosavybės apsauga, tačiau trūksta inovacijas ir technologinį pažangumą kuriančiųjų mokslininkų ir inžinierių. Estija taip pat išsiskiria konkurencingumu iš kitų trijų šalių, kurių šis rodiklis – vienodas.

Lietuvos situacija, remiantis rodiklių duomenimis, daugelyje kategorijų panaši į lyderiaujančios Estijos, kartais net ją lenkia (pvz. universitetų ir pramonės bendradarbiavime ar bendrame technologiniame pasirengime). Lietuva labiausiai teigiamai išsiskiria technologinėje ir tyrimų bei plėtros kategorijoje. Šalis gali pasigirti puikiu bendru technologiniu pasirengimu, mokslinių tyrimų institucijų kokybe, universitetų ir pramonės bendradarbiavimu ir nemažu mokslininkų ir inžinierių skaičiumi, kurie prisideda prie šių technologijų ir tyrimų įgyvendinimo. Nestebina ir palankus inovacijų rodiklis. Lietuvoje interneto prieiga geresnė nei Latvijoje, Estijoje ar Lenkijoje. Vietinė konkurencija gana intensyvi, eksportuojama nemažai. Šalyje gerai išvystyta infrastruktūra, ypač kelių ir geležinkelių kokybė. Problematiškesnės Lietuvos sritys – finansų rinka, šalies bankai – nestiprūs, nemaža vyriausybės skola.

Latvija, vertinant aptartus rodiklių duomenis, atsiduria trečioje pozicijoje, tačiau ji ne daug atsilieka nuo Lietuvos. Latvija stipriausia finansų sektoriuje – pagal siūlomas finansines paslaugas, ypač pagal jų įperkumą (pirmoje vietoje iš keturių), bankų stiprumą, rizikos kapitalo buvimą, bendrą finansų rinkos pažangą. Visose šiose rodiklių kategorijose ji buvo antroje pozicijoje, kaip ir kai kuriose kitose, t.y. Latvijoje neblogai išvystyta oro transporto infrastruktūra ir uostų kokybė, nors pagal bendrą infrastruktūros išsivystymą nusileidžia Estijai ir Lietuvai. Švietimo ir mokymų kategorijoje, stebėtina, tačiau Latvija pirmąją savo švietimo ir mokymo sistema, aplenkdamą antroje pozicijoje atsidūrusią Lietuvą. Inovacijų ir tyrimų bei plėtros sektoriuje atsiliekama.

Lenkija – lieka paskutinėje, ketvirtoje, pozicijoje iš nagrinėjamų šalių. Didžiausią iš jų rinką turinti Lenkija, pasauliniu mastu ji taip pat užima ženklesnę poziciją tiek pagal vietinės, tiek pagal užsienio rinkos mastą, o šalies BVP globaliame kontekste taip pat žymesnis. Lenkija, panašiai kaip Latvija, pranašesnė finansų rinkoje pagal bendrą jos pažangumą ir bankų stiprį. Lenkijoje investitoriai gali jaustis saugiausiai iš visų keturių valstybių, dėl savo interesų apsaugos kokybės. Taip pat po Lietuvos teikia geresnę interneto prieigą, o pagal paruošiamų mokslininkų ir inžinierių skaičių pirmąją tarp šių keturių valstybių, nors bendras technologinis pasirengimas – prasčiausias tarp jų. Lenkija, kaip ir Latvija, atsilieka inovacijų, infrastruktūros sektoriuose, ypač pagal geležinkelių kokybę. Valstybės patrauklumą mažina vyriausybės skolos, neigiamas vyriausybės biudžeto balansas ir nemažas politinis nestabilumas.

Vertinant šalių rinkos dydžius su aptartais įvairiais rodiklių aspektais, pastebima, kad šis veiksnys nėra tiesiogiai proporcingas šalies patrauklumui, kurį šiame darbe atspindi visų analizuotų rodiklių

tendencija. 15 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad nors bendras Lietuvos rinkos dydis yra paskutinėje vietoje iš keturių nagrinėjamų šalių, o vietinė ir užsieninė rinkos – antroje, šalis pagal bendrą rodiklių tendenciją šoka į antrąją poziciją. Vadinasi, nors valstybės rinkos mastas yra mažas, šiuo atveju – mažiausias iš visų, daugiau įtakos turi kiti veiksniai, kurie ir sukuria balansą tarp rinkos mažumo trūkumo ir gana aukštų kitų rodiklių privalumų. Taigi, hipotezė, kelta darbo pradžioje paneigiama. Lietuvos rinka yra patrauklesnė nei didesnės rinkos valstybės.

13 lentelė

Šalių pasiskirstymas mažėjančia tvarka pagal rinkos rodiklius

NR.	Šalių tendencija pagal	Bendras rinkos dydis	Vietinė rinkos dydis	Užsieninės rinkos dydis
1.	EST	EST	PL	PL
2.	<u>LT</u>	LV	<u>LT</u>	<u>LT</u>
3.	LV	PL	EST	EST
4.	PL	<u>LT</u>	LV	LV

Kiti investicinį šalies klimatą vertinantys veiksniai nagrinėja **verslo vykdymo** sąlygas visose keturiuose valstybėse. Duomenys (žr 16 lentelę) analizuojami remiantis *Doing Business Country Profile 2014-2015m.* šaltinio informacija. Bendros verslo vystymo sąlygos palankiausiai įvertintos Estijoje. Jai nežymiai nusileidžia Latvija ir Lietuva, kurių padėtis beveik vienoda. Nuo jų maždaug trimis punktais atsilieka Lenkija. Pasaulio valstybių kontekste Estija yra net 17. Latvija – 23, Lietuva – 24, o Lenkija tik 32 pozicijoje.

Galimybė pradėti verslą– tai bendras rodiklis, paremtas tuo, kiek laiko ir pinigų reikės sugaišti, atidarant naują įmonę, koks visų biurokratinių procedūrų sudėtingumas ir koks yra piniginis barjeras (minimalus kapitalas), norint pradėti verslą. Šis rodiklis aktualus visoms naujoms įmonėms, tačiau ypač svarbus mažo kapitalo vietiniams investuotojams.

Pradėti verslą lengviausia Lietuvoje, kuri pasauliniu mastu yra 11 pozicijoje iš 189 ekonomikų. Antroje ir trečioje vietose, – atitinkamai Estija ir Latvija, esančios 26 ir 36 pozicijose. Sunkiausia verslą inicijuoti Lenkijoje, kuri pasauliniame kontekste tėra 85. Situacija per metus (lyginant 2014 ir 2015m.), ženkliai pakito Estijoje, t.y. šoktelėjo aukštyn keturiolika pozicijų, Lietuva – aštuoniolika, o Latvija ir Lenkija dešimčia ir penkiomis vietomis, atitinkamai, pablogėjo. Tam reikalingos trys procedūros, kai tuo tarpu kitose valstybėse, o ir praeitais metais Lietuvoje, jų reikėjo keturių. Griečiausiai jos įvykdomos Lietuvoje, ženkliai ilgiau – Lenkijoje (plg. 3.5 – LT ir 30 – PL). Lietuvoje jos taip pat ir pigiausios ir taip pat kaip Latvijoje, nieko nekainuoja (Estijoje – brangiausios – 18.6 minimali procentin įmoka nuo kapitalo). Vertinant šią sąlygą apskritai, Lietuvoje pradėti verslą palankiausia – ir užima mažiau procedūrų, ir trunka trumpiau bei yra nemokama. Lietuva per metus padarė pažangą sumažindama procedūrų skaičių, trukmę ir kainą. Šiose valstybėse pagerėjimas jeigu yra – tai daug mažesnis.

Statybų leidimų gavimo sąlygos nurodo kiek problemų (biurokratinių kliūčių) patirs įmonė, norinti statyti pastatus. Statybos leidimus patogiau gauti Lietuvoje ir Estijoje, sunkiausia – Lenkijoje. Lietuva pasauliniame reitinge užima aukštą 15 poziciją, Estija – 20, Latvija prastesnėje – 46 vietoje, o Lenkija – nepatenka net į šimtuką, atsidurdama tik 137 pozicijoje. Daugiausiai, dešimčia pozicijų, per metus šoktelėjo Lietuva, vos vienu – Latvija, Estija nepakito, o Lenkija – atsidūrė dviem laipteliais žemiau. Mažiausiai procedūrų statybos leidimams gauti reikia Lietuvoje ir Estijoje (11), daugiausiai – Lenkijoje (net 19). Greičiausiai procedūras atlikti truks Lietuvoje (91), daugiausiai – Latvijoje (149), o kaina visose šiose šalyse – vienoda – 0.3 procentai nuo asmens pajamų. Apskritai, statybos leidimų gavimo sąlygos palankiausios taip pat Lietuvoje, pagal visus keturis rodiklius. Gana nebloga situacija Estijoje, tačiau Lenkijai ir čia reikėtų gerokai pasitaisyti.

Sąlygos įsivesti elektrą parodo kiek kokių procedūrų prireiks, kiek jos užstruks ir kainuos, prireikus šios paslaugos. Remiantis pasauliniu reitingu, norint įsivesti elektrą, geriausia tai daryti Estijoje. Ji tik dešimtosiomis dalimi lenkia Lenkiją pagal rodiklių vertes, po jos – taip pat nedideliu skirtumu Latvija ir Lietuva. Visgi vertinant pasaulio šalių reitingus, jų padėtis pasaulio kontekste gan žema: Estija – 56, Lenkija – 64, Latvija – 89, o Lietuva – nepatenka net į šimtuką 105. Mažiausiai procedūrų prireiks Lenkijoje (3), daugiausiai – Lietuvoje ir Latvijoje (5), kurios trumpiausiai truks Latvijoje (108d.), daugiausiai – Lenkijoje (161d.), tačiau jos čia pigiausios (20.8% nuo asmens pajamų), nelyginamai brangesnės – Latvijoje (308.2% nuo asmens pajamų). Metinis rodiklių pokytis – neryškus, vadinasi ir brangios elektros įsivedimo procedūrų kainos kol kas nepakito – tai gana svarbus aspektas vykdančioms verslą Latvijoje, nes elektra vienas pagrindinių ir būtinų išteklių, taigi didelės išlaidos neišvengiamos.

Sąlygos registruoti turtą irgi panašiai nusako kiek problemų patirs įmonės prirkdamos ar pasrduodamos nekilnojamąjį turtą. Lietuva, Estija, Latvija, Lenkija – taip šalys išsidėsčiusios mažėjančia kokybės tvarka siekiant įsigyti, užregistruoti nekilnojamąjį turtą. Kelis metus stabili išlikusi 9 Lietuvos pozicija pasauliniame reitinge aiškiai iškelia šalį virš kitų, ypač Lenkijos, kuri žemiau net trisdešimt pozicijų. Panašiausia į Lietuvos situaciją – Estija, nedaug atsiliekanti nuo jos – vos keturiomis pozicijomis. Latvija taip pat nepatenka į trisdešimtuką, tačiau atsidūrusi 32 pasaulio reitingo vietoje lenkia Lenkiją. Nekilnojamojo turto registracijai prireiks mažiausiai 3 procedūrų Lietuvoje ir Estijoje, daugiausiai – 6 Lenkijoje, kurios greičiausiai truks Lietuvoje – vos 2.5 d., lyginant su ilgiausiai laiko pareikalausiančia Lenkija – net 33 d. Procedūrų kaina taip pat skiriasi – pigiausia Lenkijoje ir Estijoje, atitinkamai 0.3 ir 0.4% nuo asmens pajamų, brangiausia – Latvijoje (2% nuo asmens pajamų). Apibendrinant, rodiklių duomenys stabilūs jau kelerius metus, o ir atotrūkis tarp sąlygų skirtingose valstybėse nėra didelis, visgi čia lyderiauja Lietuva.

Galimybė gauti kreditą rodiklis paremtas daugiausiai kredituotojo galimybėmis užsitikrinti savo saugumą: nuo šio labiausiai priklauso ir paties verslo galimybė gauti kreditus bei tų kreditų gavimo sąlygos. Sąlygos gauti kreditą pagal „Doing Business“ rodiklių vertes ženkliai palankesnės Lenkijoje nei kitose trijose vienodus rodiklius surinkusiose valstybėse. Pasauliniame kontekste Lenkija taip pat užima gana aukštą 17 poziciją, nors pernai ji buvo pasiekusi kur kas aukštesnę 14. Vis dėlto, ji lenkia šešiomis pozicijomis šiemet atsiliekančias Lietuvą, Latviją ir Estiją, kurių bendros kreditų gavimo galimybės vienodos. Tačiau teisinės sąlygos (vertinant nuo 0 iki 12) silpniausios Lietuvoje (6), stipriausios, beveik maksimalios - Latvijoje (9). Asmenims maksimaliai informacija apie kreditus (vertinant nuo 0 iki 8) suteikiama Lietuvoje ir Lenkijoje. Prastas informuotumas - Latvijoje (5).

Investuotojų apsauga – ypač svarbus rodmuo, reikalingas, kuomet susiduriama su problemomis, kurios gali kilti investuotojui, jei jį nutars apgauti samdoma kompanijos vadovybė. Šis rodiklis itin aktualus užsienio investuotojams. Investuotojams ypač aktuali informacija – tai jų apsaugos stiprumas, kuris iš šių keturių šalių patikimiausias Lenkijoje (35 pasaulio reitinge), silpniausias - Lietuvoje (78 reitinge). Latvija, atsidurdama 49 vietoje ir Estija, būdama 56 reitinge atsiduria per vidurį. Vis dėlto, bedra šių valstybių situacija pasauliniame kontekste gana prasta ir tobulintina. Papildomų rodiklių ši sąlyga neturi. Svarbu paminėti, kad ji „Doing Business“ reitinge publikuojama tik nuo šių 2015 metų.

Mokestinė naštabendrai parodo kiek daug mokesčių reikia sumokėti ir kaip sudėtinga juos administruoti, aktualus pradedant verslą, ypač aktualus mažoms įmonėms. Dar vienas svarbus verslo sąlygų šalyje aspektas – tai mokesčiai. Remiantis rodiklių vertėmis, Lietuvoje jie mažiausi, tačiau pasaulio kontekste, palankiausia mokestinė situacija yra Latvijoje, kuri užima 24 poziciją (plg. LT – 44), keturiomis pozicijomis žemiau – Estija, būdama 28. Rečiausiai mokesčiai mokami Latvijoje ir Estijoje – 7 kartus per metus, Lietuvoje – 11 kartų, dažniausiai, net 18 kartų per metus – Lenkijoje, tad nieko keisto, kad ir laiko joje sugaištama daugiausiai – net 286 valanda per metus. Greičiausiai mokesčiai sumokami Estijoje, per 81 val. per metus. Vis dėlto, palankiausia mokestinė aplinka – Latvijoje. Lenkijoje ši sritis gerokai atsilieka nuo kitų ir gerokai slopina verslo efektyvumą.

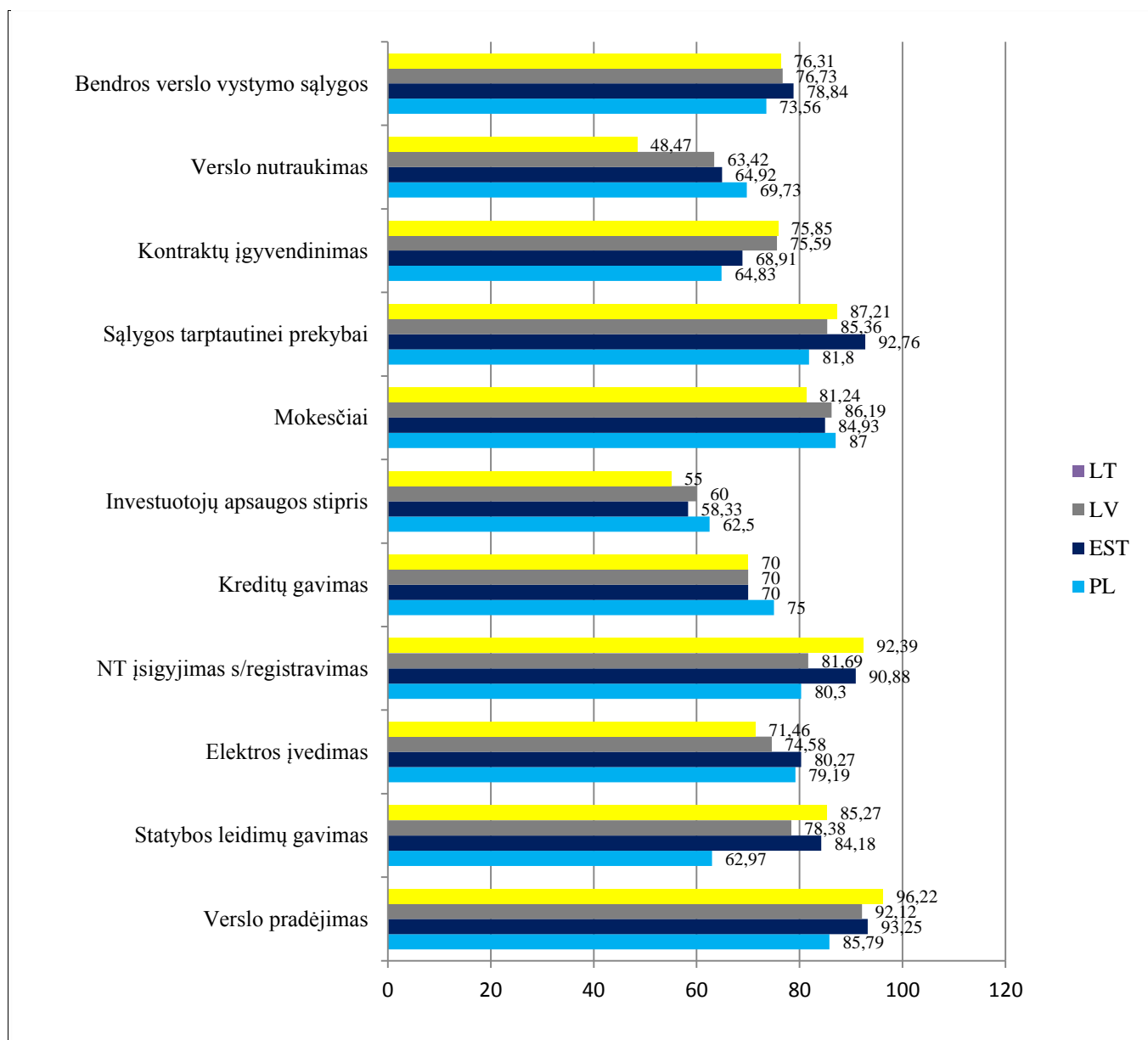
Sąlygos tarptautinei prekybai – problemos, kurios gali kilti dėl importo ir eksporto veiklos. Šis rodiklis aktualesnis užsienio investuotojams. Sąlygos tarptautinei prekybai palankiausios Estijoje. Šalis pirmauja ne tik tarp nagrinėjamų valstybių, bet ir tarp visų pasaulio reitinge aptariamų šalių, pasižokėjusi iki lyderiaujančios 6 pozicijos. Lietuvoje taip pat gana palankios tarptautinės prekybos sąlygos (21). Už jos septyniomis pozicijomis atsilieka Latvija, o Lenkija patenka tik į penkiasdešimtuko pradžią, būdama 41 vietoje. Per metus pagerėjo Lenkijos padėtis, tačiau pablogėjo Latvijos – maždaug keliomis pozicijomis. Mažiausiai dokumentų tarptautinei prekybai įvykdyti prireiks Estijoje (3), vos viena daugiau Lietuvoje, dviem – Latvijoje ir Lenkijoje. Pastarojoje tai truks ilgiausiai, 15 dienų, daugiau nei perpus greičiausiai – Estijoje (6). Brangiausiai teks už tokią pat paslaugą teks sumokėti Estijoje, pigiausiai – Lietuvoje. Importo

dokumentų mažiausiai reikalaujama Estijoje ir Lenkijoje, po keturi, vos vienu daugiau – Lietuvoje ir Latvijoje. Greičiausias importas Estijoje (5d.), ilgiausiai tarp nagrinėjamų valstybių – Lenkijoje (14d.) Importas brangiausias Estijoje, pigiausias – Estijoje. Apibendrinant, palankiausios tarptautinės prekybos sąlygos Estijoje, sudėtingiausios – Lenkijoje. Tai galioja tiek eksportui, tiek importui.

Kontraktų įgyvendinimas įvardijamos kliūtys, kurios gali kilti, jei kilo ginčų, susijusių su įvairiomis verslo sutartimis. Šis rodiklis labiausiai aktualus vystant verslą ar jį startuojant, svarbus tiek vietiniams, tiek užsienio investuotojams. Kontraktų įgyvendinimo sąlygos palankiausios Lietuvoje ir Latvijoje, kurios reitinguojamos 14 ir 16 pozicijose, atitinkamai. Kur kas prastesnėse vietose – Estija ir Lenkija, būdamos 32 ir 52 pasaulio reitinge. Per metus šios pozicijos per kelis punktus pagerėjo, išskyrus Latvijos. Didžiausias procedūrų, įgyvendinant kontraktus, skaičius – Estijoje, mažiausiai jis – Latvijoje. Įgyvendinti kontraktų procedūras greičiausia Lietuvoje (per 300 d.), ilgiausiai – Lenkijoje (685d.), tačiau čia jos pigiausios, kitaip nei Lietuvoje. Taigi paprasčiausia kontraktus sudaryti Lietuvoje.

Verslo nutraukimo rodiklis atskleidžia su kokiomis problemomis greičiausiai teks susidurti, jei verslas patyrė nesėkmes ir jį reikia nutraukti. Šis rodiklis rodo rizikos faktorius, aktualius ir vystant, ir pradant verslą, reikšmingas ir užsienio, ir vidaus investuotojams. Siekiant nutraukti verslą, tai palankiausia daryti Estijoje, sudėtingiausia – Lietuvoje (plg. PL – 32, LT – 67). Trumpiausiai verslo nutraukimo procedūros trunka Latvijoje, pusantų metų, ilgiausiai – Estijoje ir Lenkijoje, tris metus. Pigiausiai tai atseis Estijoje, brangiausiai – Lenkijoje (plg. 9 - EST, 15 – PL). Sulaukti neigiamų pasekmių nutraukus verslą gresia Lenkijoje. Paprasčiausias atsigavimas laukia Estijoje, sudėtingiausias – Lenkijoje. Apibendrinant, nepaisant padėties pasauliniame reitinge, nutraukti verslą palankiausios sąlygos sudarytos Estijoje ir Lietuvoje.

Verslo sąlygų rodikliai

Apibendrinant visus “Doing Business“ rodiklių duomenis, matyti, kad Lietuvoje palankiausia pradėti verslą, įsigyti statybos leidimus, registruoti nekilnojamąjį turtą, gauti kreditus. Pastaroji sąlyga palankiausia taip pat ir Latvijoje. Lenkijoje paranku gauti kreditą, mokėti mokesčius ir nutraukti verslą. Sąlygos elektrai įvesti, tarptautinei prekybai bei bendros verslo vykdymo sąlygos patraukliausios Estijoje. Taigi, Lietuva pirmauja keturiuose kategorijose, Lenkija - trejose, Estija – dvejuose, Latvija – vienoje, todėl galima teigti, kad pagal verslo vystymo sąlygas, pranašiausia yra Lietuva.

Apibendrinant *Bendrus rodiklius*, aptartus anksčiau, vadovaujantis “Global Competitiveness Index Country’s Profile“, dešimtyje kategorijų pirmavo Estija, dvejose – Lietuva, vienoje – Latvija, o Lenkija

nebuvo pranašiausia nė vienoje iš jų. Taigi, Estija laikytina patraukliausia pagal bendruosius rinkos rodiklius. Išnagrinėjus detalius bendruosius rodiklius (pvz. makroekonominiam bendrajam rodikliui priskiriami tokie detalieji kaip BVP, infliacija ir kt.) Estijos dominavimo tendencija čia taip pat išsilaiko, pirmaujant septyniuose rodikliuose, Lietuva – dvejuose, atsiduria antroje pozicijoje, o Latvija ir Lenkija – nė vienoje. Vis dėlto, pagal kai kuriuos rodiklius Lietuva ir Latvija, Lietuva ir Estija bei Latvija ir Estija pirmauja vienodai, nes jų vertės identiškios. Verslo sąlygos palankiausios Lietuvoje (lenkė kitas valstybes keturiuose rodikliuose). Nedaug nuo jos atsilieka Estija ir Lenkija, kiekviena dominavusi vienodame rodiklių skaičiuje (trijuose). Susumavus kiekvienos šalies pirmavimo rodikliuose kartus, gauname, kad **bendra makroekonominė aplinka vienareikšmiškai palankiausia Estijoje, o verslo aplinkos sąlygos, neryškiu skirtumu nuo Estijos ir Lenkijos - Lietuvoje.** Kadangi šie du aspektai (bendrieji ir verslo) atspindi šalies rinkos situaciją, galima teigti, jog **palankiausias investicinis klimatas, nors ir sušvelnėjusiu skirtumu nuo Lietuvos, yra Estijoje.**

Susumavus abiejų šaltinių duomenis, valstybės pranašumo mažėjimo tvarka išsirikiuoja taip: Estija, Lietuva, Lenkija ir Latvija. Darytina išvada, kad remiantis “Global Competitiveness Index Country’s Profile“ ir “Doing Business“ duomenimis, Estijos investicinis klimatas patraukliausias užsienio investitoriams. Lietuva – antra pagal investicinio klimato patrauklumą, vadinasi, taip pat yra patraukli investuotojams regiono kontekste. Darbo pradžioje kelta hipotezė, kad Lietuvos rinka yra patraukli užsienio investitoriams, patvirtinama iš dalies. .

IŠVADOS

1. Išnagrinėjus investicinio klimato patrauklumo koncepciją paaiškėjo, kad tai sąvoka, apimanti daugybę jį lemiančių veiksnių. Motyvu, skatinančių įmones eiti į užsienio rinkas taip pat yra daug ir skirtingų, kartais aktualūs daugiau nei vienas iš jų.

- Investicinio klimato sąvoką skirtingi šaltiniai įvardija panašiai, tačiau nevienodai - kaip tam tikrai vietai būdingą veiksnių visumą, vyraujančią investitorių požiūrį, sąlygas, bendrą foną, bendrą atmosferą, lemiančią investicinius sprendimus ir rinkų pasirinkimą, kuriančią įmonėms galimybes efektyviai investuoti, plėsti veiklą, kurti naujas darbo vietas bei vystyti augimą.
- Kiekvienai įmonei svarbu pasirinkti patrauklias šalių rinkas ir tikslingai bei motyvuotai įeiti ir veikti užsienio rinkose, įvertinant riziką ir savo galimybes, nes kiekviena šalis skiriasi savo politiniais, gamybiniais, ekonominiais, finansiniais bei kitais strateginiais ištekliais. Ėjimo į užsienio rinkas motyvai: vietinės rinkos prisisotinimas įmonės gaminamais produktais, spartesnis kitų kraštų rinkų augimas, turimas unikalus produktas ar technologinis pranašumas, ypatinga informacija, baigiamoji produkto gyvavimo fazė, pagrindinių vartotojų persikėlimas į kitas šalis, rizikos diversifikavimas, gamybos sąnaudų mažinimas, garantuotas žaliavų tiekimas, ekologiniai reikalavimai, mažesnės konkurencijos paieška, pažangiausių technologijų įsisavinimas, užsienio šalių vyriausybių teikiamos lengvatos, kompanijos įvaizdžio kūrimas, nacionalinė gynyba, subsidijos, standartai ir kiti reglamentai, licencijos ir kiti leidimai.
- Šalies investicinis klimatas glaudžiai siejasi su šalies konkurencingumu, nes abu vienija krašto kokybės, patrauklumo vertinimo principas. Šalies konkurencingumas lemia jos patrauklumą ir atvirkščiai. Kuo šalis konkurencingesnė – tuo ji patrauklesnė, todėl palankesnis ir jos investicinis klimatas.

2. Išnagrinėjus investicinio klimato vertinimo rodiklius paaiškėjo, kad konkretaus duomenų šaltinio ar vieningos sistemos, standartinio rodiklų sąrašo, nurodančio taisykles ar bent jau gaires, kaip efektyviausiai regiono ar šalies investicinis klimatas turėtų būti tiriamas - nėra, todėl rodikliai atsirenkami individualiai, pagal manomą svarbą, aktualumą ir naujumą.

- Investicinį valstybės klimatą vertina įvairūs duomenų šaltiniai (įrankiai), kurių skaičius nėra baigtinis. Kai kurių jų duomenys persidengia, o vertės, dėl skirtingų matavimo būdų, nesutampa net ir vertinant tą patį laiko periodą. Rodiklių atranka daugiausiai priklauso nuo reikiamos analizės pobūdžio – bendrojo, siekiant sudaryti bendrą tam tikrų valstybių investicinės aplinkos vaizdą, arba specializuotojo, t.y. priklausomai nuo veiklos srities, pvz. IT, turizmas, eksportas ir pan. Vieni rodikliai vertina makroekonominę rinkos situaciją (pvz. BVP, infliacija, biudžeto

balansas, kt.), kiti – verslo (verslo pradėjimo, statybos leidimų gavimo, turto registravimo, verslo nutraukimo ir k. sąlygos), dar kiti investicinio klimato analizei pasitelkti rodmenys gali matuoti šiek tiek kitokius aspektus, pavyzdžiui, matuojančius konkurencingumą. Pasirinktų rodiklių visuma, jų lyginamasis tyrimas ir gautos išvados padeda atsakyti į klausimą, kurios šalies rinka patraukliausia apskritai (regione), kuri iš jų – tinkamiausia vienai ar kitai veiklos sričiai vykdyti, o kuriose investicijų rizika mažiausia.

3. Šalies investicinio klimato patrauklumas priklauso nuo daugybės veiksnių, kurie susiję, dažnai lemia vienas kitą. Atlikus lyginamąją statistinę rodiklių analizę, nustatyta patraukliausia pasirinkto regiono, Baltijos šalių ir Lenkijos, šalių patrauklumo užsienio investicijoms, vertinimas.

- Įvertinus bendrųjų ir verslo sąlygų rodiklių vertes, reitingus ir valstybių pirmavimo dažnį kiekviename iš jų, nustatyta, kad dažniausiai pirmavo **Estija, todėl ji laikytina patraukliausia regione. Lietuva** daugelyje rodiklių mažai atsiliko nuo lyderės, o kartais net ją lenkė, todėl ji taip pat laikytina **gana patrauklia** regiono vieta užsienio investicijoms. **Antroji hipotezė**, kelta darbo pradžioje, kad Lietuvos rinka yra patraukli užsienio investitoriams **pasitvirtina iš dalies**. Trečioje pozicijoje liko Latvija, o paskutinėje, ketvirtoje – Lenkija.
- **Estija** lenkia kitas šalis rinkos dydžiu, išvystyta finansų rinka, kurioje pakankamai lengvai prieinamos paskolos, nebloga rizikos kapitalo pasiūla, o bankai - stiprūs. Gana veiksminga prekių rinka ir šalies antimonopolinė politika. Estija gali džiaugtis gerai išvystyta bendra infrastruktūra, ypač uosto kokybe. Šalis taip pat pažangi ir inovatyvi, joje daug interneto vartotojų, tačiau interneto prieiga ženkliai prastesnė nei Lietuvoje, Latvijoje ar Lenkijoje. Tyrimų ir plėtros sektorius išvystytas neblogai, ypač gera intelektinės nuosavybės apsauga, tačiau trūksta inovacijas ir technologinį pažangumą kuriančiųjų mokslininkų ir inžinierių. Estija taip pat išsiskiria konkurencingumu iš kitų trijų šalių, kurių šis rodiklis – vienodas.

Lietuvos situacija daugelyje kategorijų panaši į lyderiaujančios Estijos, kartais net ją lenkia (pvz. universitetų ir pramonės bendradarbiavime ar bendrame technologiniame pasirengime). Lietuva labiausiai teigiamai išsiskiria technologinėje ir tyrimų bei plėtros kategorijoje. Ji gali pasigirti puikiu bendru technologiniu pasirengimu, mokslinių tyrimų institucijų kokybe, universitetų ir pramonės bendradarbiavimu ir nemažu mokslininkų ir inžinierių skaičiumi, kurie prisideda prie šių technologijų ir tyrimų įgyvendinimo. Nestebina ir palankus inovacijų rodiklis. Lietuvoje interneto prieiga geresnė nei Latvijoje, Estijoje ar Lenkijoje. Vietinė konkurencija gana intensyvi, eksportuojama nemažai. Šalyje gerai išvystyta infrastruktūra, ypač kelių ir geležinkelių kokybė. Problematiškesnės Lietuvos sritys – finansų rinka, šalies bankai – nestiprūs, nemaža vyriausybės skola.

Latvija, vertinant aptartus rodiklių duomenis, atsiduria trečioje pozicijoje, tačiau ji ne daug atsilieka nuo Lietuvos. Latvija, kitaip nei Lietuva - stipriausia finansų sektoriuje – pagal siūlomas finansines paslaugas, ypač pagal jų įperkumą (pirmoje vietoje iš keturių), bankų stiprumą, rizikos kapitalo buvimą, bendrą finansų rinkos pažangą. Visose šiose rodiklių kategorijose ji buvo antroje pozicijoje, kaip ir kai kuriose kitose, t.y. Latvijoje neblogai išvystyta oro transporto infrastruktūra ir uostų kokybė, nors pagal bendrą infrastruktūros išsivystymą nusileidžia Estijai ir Lietuvai. Švietimo ir mokymų kategorijoje, stebėtina, tačiau Latvija pirmauja savo švietimo ir mokymo sistema, aplenkdamą antroje pozicijoje atsidūrusią Lietuvą. Inovacijų ir tyrimų bei plėtros sektoriuje atsilieka. Pastaraisiais metais šalis ima prarasti patrauklumą ir konkurencingumą dėl sutrikusio eksporto.

Lenkija lieka paskutinėje, ketvirtoje, pozicijoje iš nagrinėjamų šalių. Didžiausią iš jų rinką turinti šalis, pasauliniu mastu ji taip pat užima ženklesnę poziciją tiek pagal vietinės, tiek pagal užsienio rinkos mastą, o šalies BVP globaliame kontekste taip pat žymesnis. Lenkija, panašiai kaip Latvija, pranašesnė finansų rinkoje pagal bendrą jos pažangumą ir bankų stiprį. Lenkijoje investuotojai gali jaustis saugiausiai nei kitose keturiuose valstybėse, dėl savo interesų apsaugos kokybės. Taip pat, po Lietuvos teikia geresnę interneto prieigą, o pagal paruošiamų mokslininkų ir inžinierių skaičių lu, nors bendras technologinis pasirengimas - prasčiausias tarp jų. Lenkija, kaip ir Latvija, atsilieka inovacijų, infrastruktūros sektoriuose, ypač pagal geležinkelių kokybę. Valstybės patrauklumą mažina vyriausybės skolos, neigiamas vyriausybės biudžeto balansas ir nemažas politinis nestabilumas.

- Vertinant šalių rinkos dydžius su aptartais įvairiais rodiklių aspektais pastebima, kad šis veiksnys nėra tiesiogiai proporcingas šalies patrauklumui, kurį šiame darbe atspindi visų analizuotų rodiklių tendencija. Nors bendras Lietuvos rinkos dydis yra paskutinėje vietoje iš keturių nagrinėjamų šalių, o vietinė ir užsieninė rinkos – antroje, šalis pagal bendrą rodiklių tendenciją šoka į antrąją poziciją. Vadinasi, nors valstybės rinkos dydis yra mažas, šiuo atveju – mažiausias iš visų, daugiau įtakos turi kiti veiksniai, kurie ir sukuria balansą tarp rinkos mažumo trūkumo ir gana aukštų kitų rodiklių privalumų. Taigi, pirmoji hipotezė, kelta darbo pradžioje, kurioje teigta, jog vienas didžiausių Lietuvos investicinio klimato trūkumų yra jos rinkos mažumas, iš dalies paneigiama. Lietuva yra patrauklesnė nei didesnės rinkos valstybė.
- Lietuvos investicinį klimatą pagerintų ugdytas tų sektorių, kuriuose ji labiausiai atsilieka ir kurių aktualumas pritraukiant investicijas yra didžiausias. Be rinkos mažumo, kaip vieno iš nepalankių veiksnių, šalyje, prasčiausiai iš aptartų rodiklių išvystytas finansų ir institucijų sektorius. Lietuvoje, sustiprinus bankus ir finansines paslaugas, pagerinus bendrą finansų rinkos pažangumą, taip pat vystant palankesnę mokesstinę aplinką, viešosios apsaugos

sektorių, nuosavybės teises ir investuotojų apsaugą, būtų pagerintas bendras valstybės investicinis klimatas.

- Lietuvos ir kitų valstybių, o kartu ir visos Europos, investicinį klimatą gerinti padės naujasis *Investicinis planas Europai*, kuris, tikimasi, sukurdamas palankesnes sąlygas Europoje, pritrauks 315 mlrd. eurų viešųjų ir privačiųjų investicijų, padidins Europos Sąjungos BVP 330-410 mlrd. eurų ir sukurs 1-1,3 mln. naujų darbo vietų. Įgyvendintas šis planas ne tik atvgaivins šalių ekonomikas ir paskatins augimą, bet taip pat sukurs palankesnę investicinį Europos klimatą, o tai savaime padidins jos patrauklumą ir skatins dar daugiau investicijų. Toks ir yra Europos Komisijos ir Europos investicijų bankos siekis – užsukti savaimiškai augimą skatinantį mechanizmą.

Valstybių investicinę aplinką kuria daugybė veiksnių. Baltijos šalių ir Lenkijos regionas priskiriamas Rytinei Europos daliai, kuri, pagal ekonomines žemyno tendencijas, nusileidžia ekonomiškai primaujančioms Vakarų Europos valstybėms. Vis dėlto, Lietuva ir šalia jos esančios šalys, nepaisant mažesnių rinkų dydžio, yra patrauklios užsienio investitoriams. Įvertindami šį valstybių, kartu ir Lietuvos bruožą, jie į šias šalis gali žvelgti šias šalis kaip į vieną bendrą investiciniam projektui realizuoti skirtą objektą. Nepaisant panašumo viena su kita teisine, ekonomine, socialine bei istorine patirtimi, Baltijos valstybės ir Lenkija analizės metu atskleidė kiekvienai šaliai būdingų bruožų. Įvertinus kiekvienos šalies investicinę aplinką, įvertinamas ir jos patrauklumas investicijoms, todėl remiantis analizės duomenimis, buvo pasiektas tiriamojo darbo tikslas – nustatytas Lietuvos investicinio klimato patrauklumas Latvijos, Estijos ir Lenkijos (vieno regiono valstybių) atžvilgiu. Lietuva yra antra pagal konkurencingumą po Estijos, tačiau daugelyje rodiklių nedaug nuo jos atsilieka, vadinasi, laikytina patrauklia užsienio investitoriams.

LITERATŪRA

1. Bruneckienė, J. *Šalies regiono konkurencingumo vertinimas įvairiais metodais: rezultatų analizė ir vertinimas*, KTU. ISSN 1822-6515, 2010.
2. Bodie, Z., Kane A., Alan J. and Marcus, A.J. *Essentials of Investments*, 9th Ed., 2013. p.743, ISBN: 007714824X, [žiūrėta 2014-11-10]. Prieiga per internetą: <http://ebookandpdf.com/economics-finances/60624-essentials-of-investments-9th-edition_3.html>.
3. Činčikaitė, R., Janeliūnienė, R. *Įmonių konkurencingumas žinių ekonomikos sąlygomis*. VGTU, leidykla, 2010.
4. Delgado, M., Ketels, C., Porter, M., Stern, S. *The Determinants of National Competitiveness*. No. 18249 National. Bureau of Economic Research, Cambridge, 2012. [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.nber.org/papers/w18249>>.
5. European Commission. European Commission and European Investment Bank press release: *ES pradedama investicijų kampanija, kurios tikslas – skatinti darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą*, Strasbūras, 2014 [žiūrėta 2015 04 02]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-2128_lt.htm>.
6. Earnst &Young. *EY's attractiveness survey: Europe 2014, Back in the game*, 2014 [žiūrėta 2014-10-21]. Prieiga per internetą: <[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-2014-european-attractiveness-survey/\\$FILE/EY-2014-european-attractiveness-survey.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-2014-european-attractiveness-survey/$FILE/EY-2014-european-attractiveness-survey.pdf)>.
7. Earnst &Young EY Eurozone Forecast March 2015: *Eurozone Outlook for Lithuania* (in collaboration with Oxford Economics), 2015 [žiūrėta 2015-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/Eurozone-country>>.
8. Earnst &Young: *EY Eurozone Forecast March 2015: Eurozone Outlook for Latvia* (in collaboration with Oxford Economics), 2015 [žiūrėta 2015-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/Eurozone-country>>.
9. Earnst &Young: *EY Eurozone Forecast March 2015: Eurozone Outlook for Estonia* (in collaboration with Oxford Economics), 2015 [žiūrėta 2015-04-10]. Prieiga per internetą <<http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/Eurozone-country>>.
10. European Commission European Economy: *European Economic Forecast Winter 2015*, 2015 [žiūrėta: 2015- 02-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee1_en.pdf>.
11. European Commission : *Investment Plan*, 2015 [žiūrėta 2015-03-14]. Prieiga per internetą:

- <http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/index_en.htm>,
<http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/docs/factsheet1-why_lt.pdf>.CIJU>.
12. Garalienė, R., Belazarienė, G. *Regiono investicinio klimato formavimas*. Tarptautinė konferencija: *Regionų plėtra 2001*. KTU, 2001 [žiūrėta 2014-12-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrti.lt/veikla/regpletramed.html>>.
 13. Geižutienė, L., Sūdžius, V., P. *Įmonės investicinio patrauklumo nustatymo ypatumai*: konferencijos BME pranešimo medžiaga, VGTU, 2010 [žiūrėta 2015-04-17]. Prieiga per internetą: <http://leidykla.vgtu.lt/conferences/BME_2010/001/pdf/Art-Geizutiene_Sudzius.pdf>.
 14. Governance and Social Development Resource Centre (GSDRC). Helpdesk Research Report: *Indicators for investment and business climate*, 2012 [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.gsdr.org/docs/open/HDQ827.pdf>>.
 15. Investuok Lietuvoje, [interaktyvus]. *Lietuvos privalumai*, [žiūrėta 2014 10 02]. Prieiga per internetą: <<http://www.investlithuania.com/lt/lietuvos-privalumai/>>, <http://archive-lt.com/lt/e/eic-vilnius.lt/2013-08-05_2563939_32/Verslo_paslaugos_Investuok_Lietuvoje/>.
 16. Investicinių terminų žodynas *Investopedia* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.investopedia.com/terms/i/investmentclimate.asp>>.
 17. Investicinių terminų žodynas *Investor Words* [interaktyvus], [žiūrėta 2015-01-10]. Prieiga per internetą : <<http://www.investorwords.com/2630/investor.html>>.
 18. Investicinių terminų žodynas *Investopedia*, [interaktyvus], [žiūrėta: 2015 01 10]. Prieiga per internetą : <<http://www.investopedia.com/terms/i/investmentclimate.asp#ixzz3XC1yrutI>>.
 19. Jucevičius, R. ir kt. *Lietuvos ekonomikos augimo ir konkurencingumo šaltinių (veiksnių) kompleksinė studija*. KTU Verslo strategijos institutas, VšĮ Žinių visuomenės institutas, 2006. [žiūrėta 2014 12 14]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/44771327/Kompleksine-studija-2006-03-09-galutine>>.
 20. Kvainauskaitė, V. *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
 21. Lietuvos bankas [interaktyvus]. *Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis*, 2003 [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=8005&lang=lt>.
 22. Lietuvos bankas[interaktyvus]. *Tiesioginės investicijos 2013m.*; 2013 [žiūrėta 2014-10 -14]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/tiesiogines_investicijos_2013_m>.
 23. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas*, 1999. [žiūrėta 2014-10-14]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.C7E57DF3CEC5>>.

24. Martinkutė, R.. *Investavimo strategijų portfelio parinkimas ir valdymas*, 2006 [žiūrėta 2014-12-07]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa0001:E.02~2006!D_20060314_140444-62198?DC.005.0.01.ETD>.
25. *Master of Business Administration Official* [interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.mbaofficial.com/mba-courses/business-environment/what-is-business-environment-explain-its-types/>>.
26. Melnikas B. et al. Tarptautinės vadybos įvadas: *Tarptautinis verslas*. Vilnius: Technika, 2008, 57p.
27. Mitkutė, G., Nagreckaitė, L. *Konkurencingumo tyrimo metodų analizė*, KTU, 2005 [žiūrėta 2015-01-14]. Prieiga per internetą: <http://www.ebiblioteka.lt/resursai/Konferencijos/KTU_PI/KNYGA2005%20PDF/straipsniai/Plenarinis/Mitkute,%20Nagreckaite.pdf>.
28. Pessoa, A. . *FDI and Host Country Productivity: A Theoretical and Empirical Appraisal*. In *The Icfai University Journal of Managerial Economics*, , Vol. VI, No 4., 2008.
29. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. In *Harvard Business Review*, 1990.
30. Porter, M. E. *The competitive forces that shape strategy*. In *Harvard Business Review*, 2008.
31. Rugman, A. M.. *International Business A Strategic Management Approach/* A. M. Rugman, R. M. Hodgetts. London, ISBN 0-273-63897-1, 2000, 134.
32. Silva-Leander, K. *Making Sense of Investment Climate Surveys*, konferencijoje: *Reforming the Business Environment*, Kairas, 2005 [žiūrėta 2015-03-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessenvironment.org/dyn/be/docs/69/Session1.1LeanderDatabase.pdf>>.
33. Staskevičiūtė, G., Tamošiūnienė, R.. *Šalies konkurencingumas: sampratos raida laiko perspektyvoje*, Verslas: teorija ir praktika [Business: Theory and Practice], 11(2), 2010.
34. Stone House Capital [interaktyvus]. *What is investment climate?*, [žiūrėta 2014-11-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.stonehousecapital.co.za/What%20is%20Investment%20Climate%3F>>.
35. Subramanian R., Bhuma, S. *Outward Foreign Direct Investment by India – A New Dimension*. Working Paper Series, 2005.
36. UNCTAD *World Investment Report2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development*, 2013 [žiūrėta 2014-10 -14]. Prieiga per internetą: <http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2013_en.pdf>.
37. Vaitkevičiūtė V. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Žodynas, 1999, 532 p.
38. Valiaškaitė, A. *Tiesioginio investavimo užsienyje motyvų svarbos tyrimas ir vertinimas*. VGTU, 2009 [žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090626_094915-61121/DS.005.0.01.ETD>

39. Valodkienė, G., Snieška, V. *Tarptautinio konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai ekonomikos nuosmūgio laikotarpiu*. KTU, ISSN 2029-9338, 2012 [žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.2.2188>>.
40. Verslo terminų žodynas *BusinessDictionary.com* [interaktyvus], [žiūrėta 2015-05-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessdictionary.com/definition/international-business.html>, <http://www.businessdictionary.com/definition/internationalization.html>>.
41. World Bank Group Flagship Report: *Doing Business 2015, Economy profile of Lithuania, Going Beyond Efficiency* 2015 [žiūrėta 2015-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/LTU.pdf?ver=2>>.
42. World Bank Group Flagship Report: *Doing Business 2015, Economy profile of Latvia, Going Beyond Efficiency*, 2015 [žiūrėta 2015-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/LVA.pdf?ver=2>>.
43. World Bank Group Flagship Report: *Doing Business 2015, Economy profile of Estonia, Going Beyond Efficiency*, 2015 [žiūrėta 2015-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/EST.pdf?ver=2>>.
44. World Bank Group Flagship Report: *Doing Business 2015, Economy profile of Poland, Going Beyond Efficiency*, 2015 [žiūrėta 2015-03-10]. Prieiga per internetą <<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/POL.pdf?ver=2>>.
45. World Bank. *World Development Report 2005: A Better Investment Climate for Everyone*, 2005. [žiūrėta 2014-10-14]. Prieiga per internetą: <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2005/Resources/03_WDR_PO1_Ch01.pdf>.
46. World Bank. *Enterprise Survey*, 2013 [žiūrėta 2014-11-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.enterprisesurveys.org/~/media/GIAWB/EnterpriseSurveys/Documents/Profiles/English/Lithuania-2013.pdf>>.
47. World Bank group: Investment Evaluation Group (IEG). *An Independent Evaluation of World Bank Group Support to Reforms of Business Regulations* [interaktyvus], [žiūrėta 2015-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://ieg.worldbank.org/evaluations/investment-climate-reforms>>.
48. World Economic Forum *Global Competitiveness Report 2014-2015*, 2015 [žiūrėta 2015-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>>.

49. Zhang Y., Zhang Z., Zhixue L. *Choice of entry modes in sequential FDI in an emerging economy*, *Management Decision*, Vol. 45, No 4., 2007, 749–772 p.
50. Žitkus, L., Mickevičienė, M., *Konkurencingumas kaip regiono plėtros siekinys. // Viešoji politika ir administravimas = Public policy and administration / KTU, MRU, Kaunas: KTU. ISSN 1648-2603.*, T. 12, nr. 3, 2013, p. 430-437.
51. Žukauskas, P. *Kompanijų veiklos internacionalizacija: teorija ar praktika*//VDU leidykla, Kaunas, 2005.

PRIEDAI

Doing business rodikliai ir jų skirstymas

N R.	KATEGORIJA	RODIKLIAI
1.	Galimybė pradėti verslą	Procedūrų skaičius
		Procedūrų trukmė
		Procedūrų kaina
		Minimali procentinė įmoka nuo kapitalo
2.	Galimybė gauti statybos leidimus	Procedūrų skaičius
		Procedūrų trukmė
		Procedūrų kaina
3.	Galimybė įvesti elektrą	Procedūrų skaičius
		Procedūrų trukmė
		Procedūrų kaina
4.	Galimybė pirkti /registruoti NT	Procedūrų skaičius
		Procedūrų trukmė
		Procedūrų kaina
5.	Galimybė gauti kreditą	Teisinių sąlygų stiprumas (0-12)
		Informuotumas apie kreditus (0-8)
		kreditų registravimas
		Kreditų biuro registravimas
6.	Investuotojų apsauga	Disciplinuotumo mastas (0-10)
		Vadovo įsitraukimo mastas (0-10)
		Akcininkų prisitaikymo mastas (0-10)
		Konfliktų dėl palūkanų reguliavimo dažnis(0-10)
		Akcininkų teisių dydis (0-10.5)
		Vadovaujančių sgruktūrų stiprumas 0-10.5)
		Organizacijos skaidrumas (0-9)
		Akcininkų vadovavimo dydis (0-10)
		Investuotojų apsaugos stiprumas (0-10)
7.	Mokestinė našta	Mokėjimai (skaičius per metus)
		Trukmė (valandos per metus)
		Pelno mokesčiai (%)
		Darbo ir indėlių mokesčiai (%)
		Kiti mokesčiai (%)
		Bendras mokesčių tarifo dydis (%)
8.	Sąlygos tarptautinei prekybai	Eksportuojami dokumentai (skaičius)
		Eksporto trukmė (dienomis)

		Eksporto kaina (JAV dol. kainos už konteinerį mažėjimas)
		Eksporto kaina (JAV dol. už konteinerį)
		Importo dokumentai (skaičius)
		Importo trukmė (dienomis)
		Importo kaina (JAV dol. už konteinerį)
		Importo kaina (JAV dol. kainos už konteinerį mažėjimas)
9.	Kontraktų įgyvendinimas	Procedūrų skaičius
		Procedūrų trukmė
		Procedūrų kaina
10.	Verslo nutraukimas	Trukmė (metais)
		Kaina (% nuo turto)
		Rezultatas (0-1)
		Atsigavimas
		Procedūrų pradžia (0-3)
		Skolintojo turmo vadyba (0-6)
		Pertvarkų nauda (0-3)
		Kreditoriaus dalyvavimas (0-4)
		Nemokumo sistemos stiprumas (0-16)

Global Competitiveness Index rodikliai ir jų skirstymas

Pagrindiniai rodikliai					
	PILIORI US	KATEGORIJA A	SUB- KATEGORIJA	RODIKLIS	SUBRODIKLIS
Veiksniais varomos ekonomikos	1	Institucijos (25%)	A. VIEŠOS INSTITUCIJOS (75%)	1. Nuosavybės teisės	1.1 Nuosavybės teisės 1.2 Intelektinės nuosavybės apsauga
				2. Etika ir korupcija	1.3 Viešųjų fondų diversija
					1.4 Visuomenės pasitikėjimas politikais
					1.5 Nereguliarūs atsiskaitymai ir kyšiai
				1. Perdėta įtaka	1.6 Teisinė nepriklausomybė
					1.7 Palankumas vyriausybės priimamiems sprendimams
				2. Valdžios efektyvumas	1.8 Valdžios švaistymasis
					1.9 Valstybės reguliavimo našta
					1.10 Teisinio pagrindo efektyvumas ginčuose
					1.11 Teisinio pagrindo efektyvumas rizikinguose reguliavimuose
			3. Saugumas	1.12 Valdžios strategijos formavimo skaidrumas	
				1.13 Terorizmo įtaka verslui	
				1.14 Nusikaltimų ir smurto įtaka verslui	
				1.15 Organizuotas nusikalstamumas	
			B. PRIVAČIOS INSTITUCIJOS (25%)	1.16 Policijos paslaugų patikimumas	
				1. Organizacinė etika	1.17 Etinė įmonių elgsena
				2. Atskaitingumas	1.18 Audito ir peranešimų stiprumas
					1.19 Kolektyvinis valdybos efektyvumas
					1.20 Tarpininkų interesų apsauga
			1.21 Investitorių interesų apsauga		
	2	Infrastruktūra	A. TRANSPORTAS (50%)	2.1 Bendra infrastruktūros kokybė	
2.2 Kelių kokybė					
2.3 Geležinkelių kokybė					
2.4 Uostų kokybė					
2.5 Oro transporto kokybė					
2.6 Avialinijų siūlomų vietų skaičius					
B.			2.7 Elektros tiekimo kokybė		

Efektyvumu varomos ekonomiko	3	Makroekonominė aplinka (25%)	<i>ELEKTRA IR TELEFONIJA</i> (50%)	2.8 Mobilųjų telefonų mokečiai		
				2.9 Fiksuotos telefonų linijos		
				3.1 Vyriausybės biudžeto balansas		
				3.2 Bendros nacionalinės santaupos		
				3.3 Infliacija		
			3.4 Vyriausybės skola			
			3.5 Valstybės kredito reitingas			
			4	Sveikata ir pradinis lavinimas (25%)	<i>A.SVEIKATA</i> (50%)	4.1 Maliarijos poveikis verslui
						4.2 Maliarijos paplitimas
						4.3 Tuberkuliozės įtaka verslui
	4.4 Tuberkuliozės paplitimas					
	4.5 ŽIV/AIDS įtaka verslui					
	4.6 ŽIV paplitimas					
	4.7 Vaikų mirtingumas					
	4.8 Tikėtina demografija					
<i>B.PRADINIS LAVINIMAS</i> (50%)	Pradinio lavinimo kokybė					
	Pradinio lavinimo registracijos reitingas					
Efektyvumo gerinio rodikliai						
5	Aukštasis mokslas ir mokymas (17%)	<i>A. ŠVIETIMO KIEKIS</i>	5.1 Vidurinio lavinimo įtrauktis			
			1.2 Aukštojo mokslo įtrauktis			
		<i>B. ŠVIETIMO KOKYBĖ</i>	5.3 Švietimo sistemos kokybė			
			5.4 Matematikos ir mokslinių dalykų kokybė			
			5.5 Vadybos mokyklų kokybė			
			5.6 Interneto prieinamumas mokyklose			
		<i>C. APMOKYMAS DARBUI</i>	5.7 Prieinamumas prie specializuotų tyrimų ir apmokymų paslaugų			
			3.8 Personalo apmokymų mastas			
		6	Prekių rinkos veiksmingumas (17%)	<i>A. KONKURENCIJA</i>	1. Nacionalinė konkurencija	6.1 Vietinės konkurencijos intensyvumas
						6.2 Rinkos dominavimo mastas
						6.3 Antimonopolinės politikos veiksmingumas
6.4 Mokesčių investavimo iniciatyvoms veiksmingumas						
6.5 Bendras mokesčių tarifas						
6.6 Procedūrų skaičius inicijuojant verslą						
6.7 Verslo inicijavimo trukmė						
6.8 Žemės ūkio politikos kainos						
2. Užsienio konkurencija	6.9 Prekybos barjerų vyravimas					
	6.10 Prekybos tarifai					
	6.11 Užsienio nuosavybės vyravimas					

				6.12 Verslo įtaka TUI taisyklėms
				6.13 Įprastos klientų procedūros
				6.14 BVP importo procentas
	7	Darbo rinkos veiksmingumas (17%)	A. <i>LANKSTUMAS</i>	7.1 Darbuotojų bendradarbiavimas
				7.2 Darbo užmokesčio nustatymo lankstumas
				7.3 Samdos ir darbuotojų išlaikymo tvarka
				7.4 Atleidimo išmokų dydis
				7.5 Darbo skatinimo užmokesčiu efektyvumas
			B. <i>NAUDOJIMOSI TALENTAIS VEIKSMINGUMAS</i>	7.6 Užmokestis ir produktyvumas
				7.7 Pasitikėjimas profesionalia vadyba
				7.8 Šalies gebėjimas išlaikyti talentus
				7.9 Šalies gebėjimas pritraukti talentus
				7.10 Moterų dalyvavimas darbo rinkoje
	8	Finansų rinkos plėtra (17%)	A. <i>EFEKTYVUMAS</i>	8.1 Finansinių paslaugų buvimas
				8.2 Finansinių paslaugų įperkamumas
				8.3 Finansavimas per vietinių paprastųjų akcijų rinkas
				8.4 Prieinamumo prie paskolų lengvumas
				8.5 Rizikos kapitalo buvimas
			B. <i>PATIKIMUMAS IR PASITIKĖJIMAS</i>	8.6 Bankų stiprumas
				8.7 Vertybinių popierių keitimo reguliavimas
				8.9 Juridinių teisių rodiklis
	9	Technologinis raštingumas (17%)	A. <i>TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS</i>	9.1 Naujausių technologijų prieinamumas
				9.2 Technologijų naudojimas įmonių lygmenyje
				9.3 TUI ir technologijų perdavimas
			B. <i>IKT NAUDOJIMAS</i>	9.4 Interneto vartotojai
				9.5 Plačiajuosčio interneto mokestis
				9.6 Interneto prieiga
				9.7 Mobiliojo interneto mokestis
				9.8 Mobiliojo telefono mokestis
				9.9 Fiksuoto telefono linijos
	10	Rinkos dydis	A. <i>VIETINĖS RINKOS DYDIS</i>	10.1 Vietinės rinkos dydžio rodiklis
			B. <i>UŽSIENIO RINKOS DYDIS</i>	10.2 Užsienio rinkos dydžio rodiklis
Inovacijų ir tobulinimo veiksmų rodikliai				
Inovacijomis	11	Verslo tobulinimas (50%)		11.1 Vietinių tiekėjų kiekis
				11.2 Vietinių tiekėjų kokybė
				11.3 Klasterių plėtros stadija
				11.4 Konkurencinio pranašumo esminis bruožas
				11.5 Vertės grandinės plotis

			11.6 Tarptautinio paskirstymo kontrolė
			11.7 Produkcijos gamybos tobulinimas
			11.8 Rinkodaros mastas
			11.9 Pasirengimas paskirti įgaliotinį
			11.10 Pasitikėjimas profesionalia vadyba
	12	Tyrimų ir plėtros inovacijos (50%)	12.1 Inovacijų mastas
			12.2 Mokslinių tyrimų institucijų kokybė
			12.3 Kompanijos skiriančios finansavimą tyrimams ir plėtrai
			12.4 Universitetų ir pramonės tyrimų ir plėtros bendradarbiavimas
			12.5 Vyriausybės pažangių technologijų prekių įsigyjimas
			12.6 Mokslininkų ir inžinierių buvimas
			12.7 Paraiškos patentams
			12.8 Intelektinės nuosavybės apsauga

Suminis atrinktų investicinio klimato rodiklių sąrašas

NR.	KATEGORIJA	RODIKLIS	ŠALTINIS	LT		LV		EST		PL	
				Vertė	Reitingas	Vertė	Reitingas	Vertė	Reitingas	Vertė	Reitingas
1.	Makroekonominė aplinka	Bendra makroekonominė aplinka	GCI	5.3	42	5.5	32	6.0	20	4.8	63
		Populiacijos dydis (mln.)	GCI	3.0	-	2.0	-	1.3	-	38.5	-
		Rinkos dydis	GCI	3.6	77	3.3	70	3.1	100	5.1	19
		BVP (mlrd.JAV \$)	GCI	47.6	-	31.0	-	24.5	-	516.1	-
		BVP (JAV \$ vienam gventojui)	GCI	16,003	-	15.205	-	19,032	-	13,394	-
		BVP dalis pasaulio mastu %	GCI	0.08	-	0.05	-	0.03	-	0.94	-
		Vietinės rinkos dydis	GCI	3.3	80	2.9	96	2.7,	105	4.9	20
		Užsieninės rinkos dydis (vertė 1-7)	GCI	4.6	66	4.1	83	4.2	80	5.7	22
		TUI įplaukos (mln. JAV dol.)	IEF	531.1	-	808,3	-	949,8	-	6037.7	-
		Eksportas % nuo BVP	GCI	83.3	17	62.5	31	89.9	11	47.0	51
		Bendros nacionalinės santaupos, % nuo BVP	GCI	19.3	73	22.0	57	25.4	40	16.9	91
		Infliacija	GCI	1.1	-	0.5	-	4.9	-	0.7	-
		Infliacijos metinis pokytis %	GCI	1.2	1	0.0	68	3.5	73	0.9	1
		Vyriausybės skola, % nuo BVP	GCI, EC	39.3	60	32,1	43	11.3	7	57.5	96
		Valstybės kredito reitingas (vertė 0-100 geriausias)	GCI	61.2	47	58.0	54	74.4	28	73.2	31
Nedarbo lygis	EC	8.7 (9.5)	-	10.2 (11)	-	6.0 (7.7)	-	8.8 (9.1)	-		
2.	Institucijos ir valdymas	Bendras institucijų rodiklis	GCI	4.0	58	4.1	51	5.0	26	4.0	56
		Politinis nestabilumas%	GCI	3.0	-	8.6	-	1.2	-	3.3	-
		Visuomenės pasitikėjimas politikais	GCI	2.7	83	2.7	84	3.6	38	2.4	101
		Nuosavybės teisės	GCI	4.2	62	4.6	45	5.2	31	4.3	55
		Intelektinės nuosavybės apsauga	GCI	3.8	58	4.0	51	4.9	27	3.7	63

		Nereguliarūs atsiskaitymai ir kyšiai	GCI	4.6	47	4.8	41	5.8	18	4.7	43
		Policijos paslaugų patikimumas	GCI	4.3	60	4.6	46	5.3	32	4.1	76f
		Investorių interesų apsauga (0-10 geriausias)	GCI	5.7	57	5.7	57	5.7	57	6.0	45
3.	Infrastruktūra	Bendras infrastruktūros rodiklis	GCI	4.7	43	4.6	47	4.8	38	4.2	63
		Kelių kokybė	GCI	4.9	36	3.1	108	4.4	54	3.5	89
		Geležinkelių kokybė	GCI	4.5	22	4.1	30	3.7	40	2.9	55
		Uostų kokybė	GCI	4.9	47	5.2	31	5.6	17	4.0	86
		Oro transporto kokybė	GCI	4.2	75	5.4	35	3.8	98	4.0	86
		Prieinamumas prie tyrimų ir apmokymų paslaugų	GCI	4.8	33	4.4	53	4.4	36	4.8	31
		Personalo apmokymų mastas	GCI	4.2	50	4.4	33	4.4	36	4.0	72
		Mokesčių, investavimo iniciatyvoms, veiksmingumas	GCI	3.1	124	3.8	67	4.9	12	3.3	102
		Bendras mokesčių tarifas %	GCI	43.1	92	35.9	64	49.4	110	41.6	87
6.		Švietimas ir mokymas	Bendra sveikatos ir švietimo situacija	GCI	6.2	35	6.3	31	6.3	26	6.2
	Bendra švietimo ir apmokymų kokybė		GCI	5.3	26	5.1	31	5.5	20	5.0	34
	Įtrauktis į aukštąjį mokslą, %		GCI	73.9	22	65.1	31	76.7	18	73.2	23
	Švietimo sistemos kokybė		GCI	3.9	55	3.8	65	4.4	35	3.6	79
	Personalo apmokymų mastas		GCI	4.2	50	4.4	33	4.4	36	4.0	72
7.	Prekių rinkos veiksmingumas (konkurencija)	Bendras prekių rinkos efektyvumas	GCI	4.6	47	4.7	36	4.9	26	4.5	51
		Vietinės konkurencijos intensyvumas	GCI	5.6	22	5.6	23	5.5	29	5.3	51
		Rinkos dominavimo mastas	GCI	3.6	81	3.8	64	4.1	45	4.8	19
		Antimonopolinės politikos veiksmingumas	GCI	4.0	68	4.2	60	4.7	27	4.2	56
		Prekybos barjerų vyravimas	GCI	4.1	97	4.7	26	4.8	19	4.4	66
		Prekybos tarifai (%)	GCI	0.8	5	0.8	5	0.8	5	0.8	5
		Samdos ir darbuotojų išlaikymo tvarka	GCI	3.0	125	4.1	50	4.8	12	3.4	88

8.	Finansų rinkos plėtra	Bendras finansų rinkos pažangumas	GCI	4.1	65	4.6	33	4.7	29	4.6	35
		Finansinių paslaugų buvimas/pasiūla	GCI	4.9	45	5.1	40	5.2	36	4.9	44
		Finansinių paslaugų įperkamumas	GCI	4.9	39	5.1	32	4.9	38	4.8	44
		Prieinamumo prie paskolų lengvumas	GCI	2.6	91	2.5	96	3.3	40	2.6	89
		Rizikos kapitalo buvimas/pasiūla	GCI	2.7	73	3.0	48	3.4	26	2.3	99
		Bankų stiprumas	GCI	4.2	113	5.2	56	5.7	39	5.4	51
9..	Technologinis raštingumas	Bendra inovacijų situacija	GCI	3.6	44	3.3	70	4.0	30	3.3	72
		Naujausių technologijų prieinamumas	GCI	5.7	32	5.7	35	5.8	27	4.5	90
		Technologijų naudojimas įmonėse	GCI	5.4	33	5.0	48	5.4	32	4.2	90
		Interneto prieiga	GCI	99.6	30	68.1	38	29.1	71	73.0	37
		Interneto vartotojai (%)	GCI	68,5	40	75.2	28	80.0	23	62.8	47
		Konkurencinio pranašumo esminis bruožas	GCI	3.5	69	3.6	63	3.8	52	3.1	102
10.	Tyrimų ir plėtros inovacijos	Bendras technologinis pasirengimas	GCI	5.4	28	5.1	32	5.3	29	4.5	48
		Inovacijų mastas	GCI	4.3	38	3.6	81	4.5	31	3.8	67
		Mokslinių tyrimų institucijų kokybė	GCI	4.8	28	4.2	43	5.0	25	3.9	63
		Universitetų ir pramonės tyrimų ir plėtros bendradarbiavimas	GCI	4.6	27	3.7	63	4.4	34	3.5	73
		Mokslininkų ir inžinierių buvimas/skaičius	GCI	4.1	67	3.5	106	3.5	104	4.2	62
		Intelektinės nuosavybės apsauga	GCI	3.8	58	4.0	51	4.9	27	3.7	63
11.	Galimybė pradėti verslą	Galimybė pradėti verslą	DB	96.22 (93.97)	11 (19)	92.12 (92.33)	36 (26)	93.25 (91.13)	26 (40)	85.79 (85.75)	85 (80)
		Procedūrų skaičius	DB	3.0 (4.0)		4.0 (4.0)		4.0 (5.0)		4.0 (4.0)	
		Procedūrų trukmė (dienomis)	DB	3.5 (6.5)		12.5 (12.5)		4.5 (6.5)		30.0 (30.0)	
		Procedūrų kaina (% nuo asmens pajamų)	DB	0.7 (0.9)		3.6 (1.9)		1.4 (1.5)		12.9 (13.1)	
		Minimali procentinė įmoka nuo kapitalo	DB	0.0 (0.0)		0.0 (0.0)		18.6 (20.6)		12.3 (12.6)	
		Bendras verslo pažangumas	GCI	4.3		49		4.1		61	
12.	Ga li	Galimybė gauti statybos leidimus	DB	85.27 (83.33)	15 (25)	78.38 (78.35)	46 (47)	84.18 (84.13)	20 (20)	62.97 (62.95)	137 (135)

		Procedūrų skaičius	DB	11.0 (11.0)		12.0 (12.0)		11.0 (11.0)		19.0 (19.0)	
		Procedūrų trukmė (dienomis)	DB	91.0 (111.0)		149.0 (149.0)		103.0 (103.0)		212.0 (212.0)	
		Procedūrų kaina (% nuo asmens pajamų)	DB	0.3 (0.3)		0.3 (0.3)		0.3 (0.3)		0.3 (0.3)	
13.	Galimybė įvesti elektrą	Galimybė įvesti elektrą	DB	71.46 (69.85)	105 (107)	74.58 (74.50)	89 (83)	80.27 (80.19)	56 (54)	79.19 (79.12)	64 (61)
		Procedūrų skaičius	DB	5.0 (5.0)		5.0 (5.0)		4.0 (4.0)		3.0 (3.0)	
		Procedūrų trukmė (dienomis)	DB	137.0 (148.0)		108.0 (108.0)		111.0 (111.0)		161.0 (161.0)	
		Procedūrų kaina (% nuo asmens pajamų)	DB	45.5 (48.1)		308.2 (326.1)		169.2 (188.0)		20.8 (38.5)	
14.	Galimybė įsigyti /registruoti NT	Galimybė pirkti /registruoti NT	DB	92.39 (92.39)	9 (9)	81.69 (81.69)	32 (33)	90.88 (90.75)	13 (12)	80.30 (80.22)	39 (39)
		Procedūrų skaičius	DB	3.0 (3.0)		5.0 (5.0)		3.0 (3.0)		6.0 (6.0)	
		Procedūrų trukmė (dienomis)	DB	2.5 (2.5)		18.0 (18.0)		17.5 (17.5)		33.0 (33.0)	
		Procedūrų kaina (% nuo asmens pajamų)	DB	0.8 (0.8)		2.0 (2.0)		0.4 (0.5)		0.3 (0.4)	
15.	Galimybė gauti kreditą	Galimybė gauti kreditą	DB	70 (70)	23 (19)	70.0 (70.0)	23 (19)	70.0 (70.0)	23 (19)	75.0 (75.0)	17 (14)
		Teisinių sąlygų/teisinių stiprumas (0-12)	DB	6 (6)		9 (9)		7(7)		7 (7)	
		Informuotumas apie kreditus (0-8)	DB	8 (8)		5 (5)		7 (7)		8 (8)	
16.	Investuotojų apsaugos stiprumas		DB	55.0 (55.0)	78(7 7)	60 (60)	49 (48)	58.33 (58.33)	56 (55)	62.50(6 2.50)	35 (35)
17.	Mokesčiai	Mokesčiai	DB	81.2 (81.05)	44 (43)	86.19 (84.60)	24 (28)	84.93 (84.76)	28 (27)	87 (81)	-
		Mokėjimai (skaičius per metus)	DB	11.0 (11.0)		7.0 (7.0)		7.0 (7.0)		18.0 (18.0)	-
		Trukmė (val.per metus)	DB	175.0 (175.0)		193.0(224.0)		81.0 (81.0)		286.0 (286.0)	-
18.	Sąlygos tarptautinei prekybai	Sąlygos tarptautinei prekybai	DB	87.21 (87.12)	21 (21)	85.36 (85.29)	28 (26)	92.76 (92.51)	6 (6)	81.80 (81.05)	41 (46)
		Eksportuojami dokumentai (skaičius)	DB	4 (4)		5 (5)		3 (3)		5 (5)	
		Eksporto trukmė (dienomis)	DB	10.0 (10.0)		10.0 (10.0)		6.0 (6.0)		15.0 (17.0)	
		Eksporto kaina (JAV dol. už konteinerį)	DB	750 (750)		600.0 (600.0)		765.0 (765.0)		1 050.0 (1 050.0)	
		Importo dokumentai (skaičius)	DB	5 (5)		5 (5)		4 (4)		4 (4)	
		Importo trukmė (dienomis)	DB	9.0 (9.0)		11.0 (11.0)		5.0 (5.0)		14.0 (14.0)	
		Importo kaina (JAV dol. už konteinerį)	DB	800.0 (813.9)		801.0(801.0)		795.0 (795.0)		1 025.0 (1 033.8)	

19.	Kontraktų įgyvendinimas	Kontraktų įgyvendinimas	DB	75.85 (74.81)	14 (19)	75.59 (75.59)	16 (15)	88	32 (32)	64.83 (64.83)	52 (54)
		Procedūrų skaičius	DB	31.0 (32.0)		27.0 (27.0)		35.0 (35.0)		33	
		Procedūrų trukmė (dienomis)	DB	300 (300)		469.0 (469.0)		425.0 (425.0)		685.0 (685.0)	
		Procedūrų kaina (%)	DB	23.6 (23.6)		23.1 (23.1)		21.9 (21.9)		19.4 (19.4)	
20.	Verslo nutraukimas	Verslo nutraukimas	DB	48.47 (51.05)	67 (61)	63.42 (63.57)	38 (40)	64.92 (64.69)	37 (35)	69.73 (68.56)	32 (30)
		Trukmė (metais)	DB	2.3 (1.9)		1.5 (1.5)		3.0 (3.0)		3.0 (3.0)	
		Kaina (% nuo turto)	DB	10.0 (7.0)		10.0 (10.0)		9.0 (9.0)		15.0 (15.0)	
		Pasekmės (0-be pasekmių, 1-keliantis nerimą)	DB	0 (0)		0(0)		0 (0)		1 (1)	
		Atsigavimas	DB	43.6 (48.4)		-		48.2 (48.4)		-	
21.	Bendras konkurencingumas (1-7 intervale ir reitingas tarp 144 ekonomikų)		GCI	4.5	41	4.5	42	4.7	29	4,5	43
22.	Bendra verslo vystymo situacija		DB	76.31 (75.86)	24 (24)	76.73 (76.59)	23 (21)	78.84 (78.54)	17 (16)	73.56 (73.36)	32 (30)

Rodiklių grupių duomenų pasiskirstymas

	BENDRIEJI RODIKLIAI	DETALŪS BENDRIEJI RODIKLIAI (pvz. makroekonominiai: BVP, infliacija ir pan.)	VERSLO SALYGŲ RODIKLIAI
	LT - 2	LT- 2	LT - 4
	LV - 1	LT, LV - 1	LV - 1
	EST – 10	LV - 0	EST - 3
	PL - 0	LV, EST - 0	PL - 3
		EST - 7	
		EST,LT -1	
		EST , LV - 1	
		PL - 0	
DOMINUOJA	EST	EST	LT